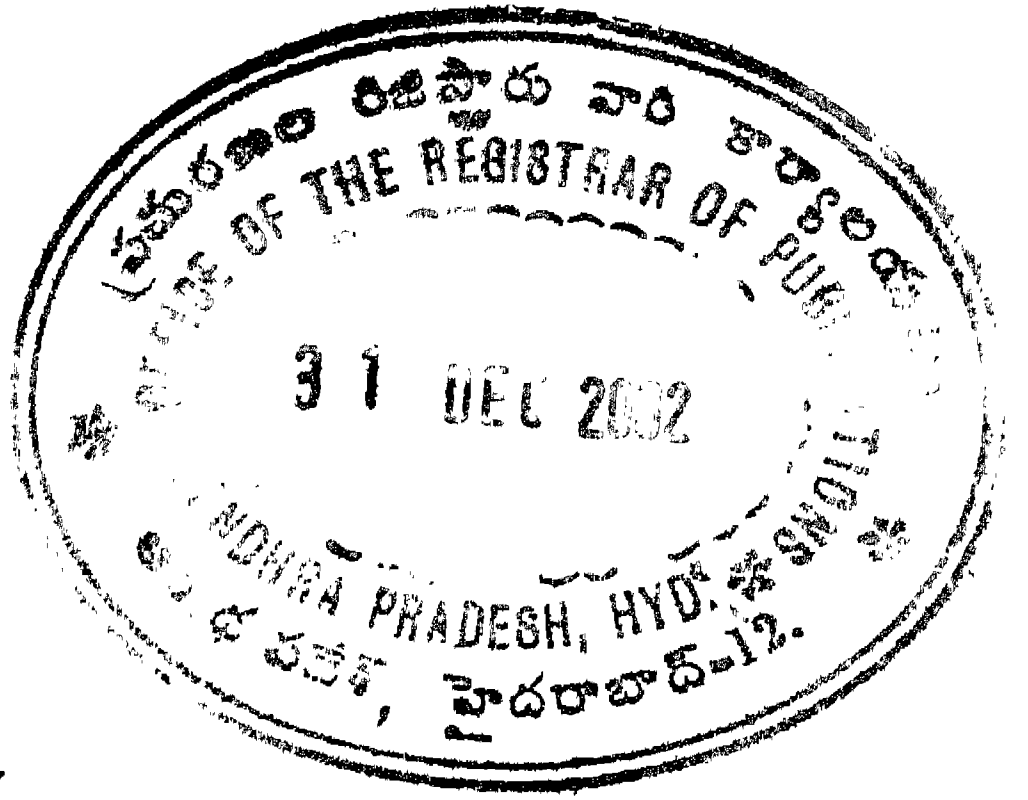

కవిగారి ప్రియాంశాలు

130
42-002

కవిగారు

(ఆకునూరు గోపాలకిషన్ రావు)

చోతుకూచి సరస్వతీ పీఠం
విశ్వసాహితీ

కవిగారి ప్రియాంశాలు

కవిత్వీకరణ :

క వి గా రు

(ఆకునూరు గోపాలకిషన్ రావు)

ప్రతులకు :

‘అమ్మకృప’

97 వానవీకాలనీ,

సికింద్రాబాదు-500015

ఫోన్ 27747882

ప్రచురణ :

పోతుకూచి సరస్వతీ పీఠం

విశ్వసాహితి

6-3-196, న్యూ బోయిగూడ,

సికింద్రాబాదు-500003

ఫోన్ : 7533177

ముద్రణ :

ఎ-1 ప్రింటర్స్, యం.కె.నగర్,

హైదరాబాదు.7

7'97

వెల రూ॥ 30/-

సాంబశివార్పణం

అరమర లేక నీవు బ్రదుకంతయు భారతి సేవలో భళా
ఇరులగు సాహితీజనము నీదను రీతిగ ప్రోత్సహించి ఓ
అరశత వర్షముల్ గడువ స్వర్ణపుడిత్సవముల్ ఘనంబుగా
జరుగుచున్నదెబ్బదవ జన్మ సువత్సరమందు సాహితీ
పరునిగ రాష్ట్రమందు కవి వర్గములన్నియు గౌరవించ నా
తరపున సాహితీ కొలువు దర్పణమన్నటులే సరస్వతీ
పరముగ నీదు సేవల నివాళిగ పీఠమునే అమర్చితిన్
‘పరమ పితాశ్రీ’ సాంబశివ ప్రార్థనయా కృతి స్వీకరింపుమా :

క వి గా రు

శీర్షికా క్రమము

వరుస సంఖ్య	పేజీ నెంబరు	వరుస సంఖ్య	పేజీ నెంబరు
1. ప్రార్థనా గీతి	1	24. బీహార్ దోపకం	28
2. ధ్యేయం	2	తీహారు దర్శనం	
3. క్రాంతి	3	25. విజయం మనదే	29
4. అమలెరుగని శాసనాలు	4	26. ధర్మమే గెలుస్తుంది	30
5. సదాచార సృష్టి	6	27. నీకూ భయమేనా?	31
6. ఎటుపోతున్నాం- ఏం కానున్నది?	9	28. అసలై స అందాలు	32
7. నవ నారీమణులు	11	29. నీవై మసలుకో	34
8. ఆలోచించండి	12	30. దివ్య కాంతులు	35
9. విశ్వమానవులు	13	31. క్రొత్త రీతి	„
10. ఆంధ్రుడు	14	32. బుద్ధి	„
11. నవ్వనా-ఏడ్వనా	15	33. మానవాళి సేవ గొప్పపూజ	36
12. దేవభాష	16	34. జిద్దు	„
13. మోక్షం	17	35. పని-బాధ	„
14. ఈశ్వరా	18	36. మారని మంచి	37
15. మెండు గురువులు	19	37. నీకు నీవే గతి	„
16. ప్రత్యక్ష నరకాలు	20	38. గెలుపు	38
17. గంతలిప్పొల్సిందే	21	39. అంతర్జాతీయం	„
18 వేడుకోలు	22	40. పగ-ప్రేమ	39
19. మేలాపకు	23	41. మసక మనసు	40
20. పోలిక	24	42. పదవి పొగరు	„
21. కత్తులు దూస్తున్న కాలుష్యం	25	43. యాదేశుడు	41
22. ముగ్ధ బాలలు	26	44. తల్లి ఒడి	„
23. దేనికని స్వర్ణోత్సవాలు	27	45. కాపాడండి	42
		46. భారత్	43
		47. తప్పు-నిప్పు	„

వరుస సంఖ్య	పేజీ నెంబరు	వరుస సంఖ్య	పేజీ నెంబరు
48. బుద్ధిబలం	44	75. పని	62
49. అదృష్టం	,,	76. తిరిగిరానివి	,,
50. తిక్క మనసు	45	77. ఆగ్రహం	63
51. త్రిశరణాలు	,,	78. తీసుకో	,,
52. దేవుని వైపు	46	79. మోసం	,,
53. నరక నిర్మాతలు	,,	80. మిడిసిపాటు	64
54. తల్లి ఒడిలో తరించటం	48	81. హతవిధి	,,
55. భయోత్పాతం	49	82. దేశఖ్యాతి	65
56. దౌష్ట్యంతం	50	83. సద్వినియోగం	,,
57. అమోఘ	51	84. ఆడవారి మనస్సు	66
58. మర్యాదాభూషణం	52	85. కలికాలం	,,
59. వింత నైజం	,,	86. మనమొకటే	67
60. సవాల్	53	87. ఆరాధనా భావం	68
61. సన్మతము	54	88. అనురాగం	,,
62. డబ్బు	,,	89. ప్రేమ వాహనము	69
63. జాడ్యాలు	55	90. చీకటులు	70
64. గాడ్సేలు	,,	91. ఆవేశం	71
65. వ్యాపారం	56	92. మారినా వెందుకు?	,,
66. కారుచౌక	,,	93. కన్నె తలపులు	72
67. ఆచరణ	57	94. ఇతరుల కన్నీరు	73
68. చిన్నవాటికున్న బలం	,,	95. తొందరొద్దు	74
69. గలనులు, లేదులు, కాదులు	58	ఎంత తేడా	,,
70. వైతుకో	,,	96. పద్దంటివా?	75
71. జిహ్వా వైరులు	59	కంఘాటర్	,,
72. ఆశ్చర్యం	,,	97. వెళ్ళేదెటకు	76
73. అదర్శులే ఆర్యులు	60	98. బంధం	77
74. స్వర్గం నరకమైన వేళ	61		

వరుస సంఖ్య	పేజీ నెంబరు	వరుస సంఖ్య	పేజీ నెంబరు
99. మోహవేశం	78	106. గీతాచార్యుడు	..
100. గుండెలో తుపాను	79	107. నల్లరికి	86
101. తోడు-జోడు	80	108. పంచశీలుడు	87
102. నేనే ప్రధానినైతే	82	109. గుండె గుప్పెడు	..
103. పెద్దవాళ్లు	83	110. శాంతి దూతా వీడుకోలు	89
104 శాంతి పతాక	84	111. భారతీ స్తోత్రము	90
105. కలిసి వుంటే కలదు సుఖం	85	112. భాసర భారతి	91
		113. ఇదేరా సుదినం	92

ఆభాసము

“కవిగారి ప్రియాంశాలు” రూపుదిద్దుకోవడంలో చేదోడు వాదోడుగా నిల్చిన ప్రముఖులు :-

- 1) కృతి స్వీకరణకానందంగా అంగీకరిచిన “పరమ పితాశ్రీ”
డా॥ పోతుకూచి సాంబశివరావు గారికి,
- 2) పీఠిక వ్రాసిన ఆప్తమిత్రులు ఆర్థకవిభూషణ వడ్డపల్లినత్యంనాయుడుకు,
- 3) “సర్వజన ప్రియాంశాలు” పరిచయంతో వెన్ను తట్టిన అన్నయ్య
శ్రీ దేవులపల్లి సుదర్శన్ రావుగారికి
- 4) “ప్రియ పచనం” పరిచయ ప్రియ వాక్యాలలో నా సాహితీ భవిష్యత్తుపై
ఆశాజనకభావం వ్యక్తపరచిన సాహితీ సోదరి శ్రీమతి సి. వేదవతికి,
- 5) “హితాంశాలు” పరిచయంలో ప్రోత్సాహన్నంతా రంగరించి సాహితీ
తిలకం దిద్దిన ప్రియ శ్రీమతి డా॥ ఆకునూరు స్వర్ణలతకు,
- 6) అన్నలాంటి హితైషి శ్రీ పొణుగుపాటి కృష్ణమూర్తిగారికి,
- 7) “తొలి చూపు” వ్రాసి పెట్టిన సాహితీ శిఖరోన్ముఖులు
డా॥ ఆచార్య తిరుమలకు
- 8) కవర్ పేజీ తీర్చి దిద్దిన ఆర్.వి.ప్రింటర్స్ వారికి
- 9) ముచ్చటగా పుస్తకం ముద్రించి ఇచ్చిన శ్రీషాబుద్ధీన్ ఎ1 ప్రింటర్స్కు,
- 10) కార్య సంరంభంలో కనుల ముందు మెదలకున్నా నా సాహితీ
గమనంలో ప్రోత్సాహం కల్పిస్తున్న వారందరికీ,

29-9-97

97 వాసవీ కాలనీ

సికింద్రాబాద్-15

నా హృదయ పూర్వక వందనాలు

క వి గా రు

నా గొడవ

ఫిబ్రవరి 1995 లో కవిత్వం వ్రాయడం మొదలుపెట్టగానే అందరిలా నేనూ సామాజిక దురాచారాలను దుయ్యబట్ట పూనుకున్నాను. ఏప్రిల్ 1995 నుండే ఈ జాడ్యం నాకు పట్టుకుంది. అయితే ముఖ్యంగా నా దృష్టి వర కట్నం చావులూ అమ్మాయిల కన్నీళ్లూ అన్న అంశాలపై కేంద్రీకృతమైంది. అందరిలాగే సమస్యను జరుగుతున్న వాస్తవాలనూ భూతద్దంలో చూపించి ప్రజలను జడిపించి కవిగా నా పబ్బం గడుపుకోడం నేరమనిపించింది. మరేం చేయడం? ఆలోచనలు ఆకసాని కెగిరాయి. పరిష్కారమేదో చూపకుండా పనైందనిపించుకొని కవిత్వం గిలికేయాలనిపించలేదు.

ఆకసాన్నందుకున్న ఆలోచనలు అంతటిఔన్నత్యమైన పరిష్కారంతో తిరిగి వచ్చాయి! నాకో దారి చూపాయి. అమ్మాయిల కన్నీళ్లు వరకట్నం చావులు రెంటికీ ఒకే పరిష్కారం అదే అత్తలను-కోడళ్ళనూ, తండ్రులనూ-కొడుకులనూ దూరం చేయడం. కట్నమనే దాన్ని, అత్తిల్లనే దాన్ని లేకుండా చేయడం అదేనండి చాలా సులువైన పరిష్కారం. కొడుకు పెళ్ళి చేసి కోడలిని తెచ్చుకొనే సంప్రదాయంలో చిన్న తిరుగుబాటు బిడ్డ పెళ్ళి చేసి అల్లుణ్ణి తెచ్చుకోవడం. మీకందరికీ ఇదనగానే ఇల్లరికం గుర్తుకొస్తుందని నాకుతెలుసు. ఆ మాట ఎందుకనుకోవాలి. కోడళ్ళిన్నాళ్లు కోడరికంలో పాట్లు పడలేదా? అలాగే కొన్నాళ్లు అల్లుళ్లు అల్లరికం పాట్లు పడితేనన్నా తల్లి దండ్రుల తమ కొడుకుల బాధ గ్రహించై నా మేం కోడళ్ళను బాధ పెట్టినందుకెలా జరిగిందని గ్రహిస్తారేమో? అయినా ఏ ఆడపిల్ల పెళ్ళయినా కాని తల్లితండ్రుల మీద ఆధారపడకుండా ఉంటోంది కనుక. పెళ్ళి, శోభనం, సీమంతం, పురుళ్లు, తరువాత పిల్లల పెరుగుళ్లూ యిలా ఏదీ తప్పడం లేనప్పుడు తల్లితండ్రులను దేవతలుగా చూసుకునే వీళ్ళనే యింట్లో వుంచుకొని తల్లితండ్రులంటే భారమను కొనే కొడుకులను ఎందుకు పంపించవద్దు. ఇన్ని నాళ్ళమ్మాయిలు పెళ్ళితో యిల్లు వదిలి వచ్చారు. ఇప్పుడు అబ్బాయిలు పోతారు. అమ్మాయిలు అబ్బాయిలు అంతా ఒకటనుకో వలసిన రోజులు కదా? ఈ చిన్ని సంస్కరణ నెందుకు వెంటనే అమలు చేయవద్దు? ఇదండి నా ప్రయోతి ప్రేమ అంశం. ఇలాగే ఇంకెన్నో అంశాలీ పుస్తకంలో, అన్నీ నా బుద్ధికి

బిడ్డలే కనుక అన్నీ నాకు ప్రియాంశాలయినవి. ఇదీ టూకీగా కవిగారి ప్రియాంశాల కథ. ఈ ప్రయాతి ప్రియాంశాన్ని త్వరలో ఆంధ్రదేశమంతా టముకు వేసి స్వామ్యమార్పిడి సదాచార సృష్టి చేయాలన్నదే నా సంస్కరణాభిలాష : అందరూ సంస్కర్తలూ ఎదుర్కొన్న అన్ని ధుర్గతులకూ సిద్ధమయే ఈ అంశం ముందు పెట్టి పుస్తకానికి పేరు పెట్టి ఆంటీ ఆడినిలిస్ టెస్టు చేస్తున్నాను. ఇదే రాకెట్ గా ఈ అంశం అవకాశం అంచులు మరో సారిచూసి వస్తుందని, అమ్మాయిల కన్నీరు నంతం చేస్తుందని ఆకాంక్ష.

ఇందులో కొన్ని నా పఠనా కార్యక్రమంలో భాగంగా పట్టుకొన్న ఇతర బాషా ప్రియాంశాల అనువాదాలు కూడా వున్నవి. అవీ నాకత్యంత ప్రియాంశాలే కావున వాటికి ఇందులో తావిచ్చాను.

వేదాలు ఉపనిషత్తులు నా చౌపదల రూపంలో స్వేచ్ఛానువాదం చేయాలనే నా తృష్ణకు సూచికలే ఇందులో పొందుపరచబడిన ప్రార్థనాగీతి, క్రాంతి గీతులు. ఎంతవరకీ ఆకాంక్ష తీరుతుందో కాలమే చెప్పాలి.

ఇకపోతే ఈ శీర్షికా క్రమము సాంప్రదాయిక సంచయ సంయమనాలకు అతీతంగా ఉన్నా పాఠకులకు ఒకే రకం వస్తువు పై కవితలు విసుగు కలిగించ కుండా భిన్నంగా వుండేందుకు చేసినదీ ప్రయత్నం. నా పఠమ పితాశ్రీ కళాప్రపూర్ణ డా॥ పోతుకూచి సాంబశివరావుగారు అడుగగానే కృతి స్వీకరణకంగీకరించడమేగాక నా ప్రియాంశాలు తనకూ ప్రియాంశాలని పేర్కొన్నారు. ఎంతో ముదము వెల్లడించారు.

ఇక పాఠకులకూ ఇవి ప్రియాంశాలైతే నా జన్మ ధన్యమౌతుంది. లేదా కాలగర్భంలో కలిసిన ఎన్నో పోతలకిదీ వన్నె తెస్తుంది.

మీ

క వి గా రు

నా ఆనంద సోపానము

కవిగారు “ప్రియాంశాలు” గ్రంథం నాకంకితమిస్తానన్నారు. ఆయన ప్రియాంశాలు నాకూ ప్రియాంశాలే. అందుకే అంకితం ఆనందంగా స్వీకరిస్తున్నాను.

కవిగారి కలం ఒక ప్రవాహం. ఆలోచనలు రాగానే అది ఒక నదిలా ఆవిర్భవించి కొండ కోనలు దాటుకుంటూ, ఉత్తుంగ తరంగాల నదీమతల్లిలాగ పరుగిడుతూ చివరకు కావ్య సరస్వతి పాదాలకు ప్రణమిల్లుతుంది. ఆయన భావనలో ఒక వేగం, ఒక మెరుపు, ఒక ప్రశాంత ప్రకృతి దరహాసం ద్యోతకమౌతాయి.

ఏది రాసినా స్పష్టంగా, నిర్భయంగా చెప్పి కవి నిరంకుశుడని దృఢ పరిచారు కవిగారు. అనేక అంశాలు ఈ గ్రంథంలో ఆయన పొందుపరిచారు. ఆయన ధ్యేయం నిర్వచిస్తూ, శాసనాలు, సందేశాలు, ఆలోచనలు, అలజడులూ కూడా ఆయన కలం నుండి జాలువారాయి — యిందులో నినాదాలూ ఉన్నాయి. ఉత్తమ నాదాలూ ఉన్నాయి.

“ప్రియాంశాలు” నామకరణమే ఓ క్రొత్తదనం. రచన నామకరణంలో రచయిత గమ్యం కనిపించాలి. కవిగారి ప్రియాంశాల్లో ప్రతి అంశంలో తమ వ్యక్తిత్వం చాటుకున్నారు కవిగారు.

కాళోజీలా ‘నా గొడవ’ ఉటంకించారు. ఇందులో కాళోజీ కవితారీతులు కూడా పుణికి పుచ్చుకున్నారు కవిగారు.

మైత్రివల్లగాని, కవితా వైచిత్రి వల్లగాని అంకితం రాణిస్తుంది. ఇందులో మైత్రి, కవితా వైచిత్రి రెండూ ఉండడమే ఈ ప్రియాంశాలు నాకు చాలా ప్రీయమైనాయి.

ఈ అంకితం నాకో ఆనంద సోపానం నా జీవితంలో.

23-9-97

6-3-195, న్యూబోయిగూడ,

సికింద్రాబాదు-3.

కళాప్రపూర్ణ

డా॥ పోతుకూచి సాంబశివరావు

పీఠిక

పదినెలలలో నాల్గవ గ్రంథం “కవిగారి ప్రేయాంశాలు” వెలువరిస్తూ తన పెద్ద మేనమామ 47 సంవత్సరాల క్రింద తనను కవిగారూ అని పిలిచిన పిలుపును సార్థకం చేసుకున్నారు కవిగారు.

మొదటి గ్రంథం “కవిగారి స్వగతాలు” లో తన ఆత్మీయలైన బంధు మిత్రులను కవిత్వంలో బంధించి చిరస్మరణీయులు చేసి ఓ క్రొత్త ఒరవడి సృష్టించారు.

భారతీయ సంస్కార పర్వాలను జాతీయ రాష్ట్రీయ ఉత్సవాలన్నిటినీ కవిత్వీకరించిన కవిగారి “సందర్భ స్వరాలు” కూడా ఓ నూత్న ప్రయత్నమే అని చెప్పాలి.

తన మూడవ గ్రంథం యేకంగా సాక్షాత్సరస్వతీ స్వరూపిణియైన స్వర్ణలతా సతీమణి సూచన మేరకు వందకంద పద్యాల శతకం ఒకే రోజులో వ్రాసి ఆమె పేరును మకుటంలో యిమిడ్చి ఆమెకే అంకితం చేసి “స్వర్ణ గోపాల శతకం” గా వెలువరించి శ్రీజాతి ఎడల తనకున్న గౌరవభావం చాటుకొన్నారు. ఇదీ ఓ విసూత్న యత్నమే.

ఇలా యింతవరకెవరూ సాహసించని విధంగా సాహితీ ప్రక్రియలు చేస్తూ పుంఖాను పుంఖాలుగా గ్రంథాలను వెలువరిస్తూ మరో రెండు మూడు నెలలలో ఇంకో ఈ “ప్రేయాంశాలు” కాక ఇంకో రెండు గ్రంథాలూ వెలువరించి సంవత్సరకాలలో అరు గ్రంథాలు ఆవిష్కరించిన స్థాయికి ఓ ఇంజనీరు ఎదిగాడంటే అదో రికార్డు కాదా? ఇంకా 16 సిద్ధంగా ఉన్నాయంటాడు. భగవద్గీత, వేదోపనిషత్తులూ అన్నీ తనదైన బాణీ చొపదలలోనికి అనువదించే ప్రయత్నంలో పున్నానంటాడు ఆయన నిమ్మకు నీరెత్తినట్లున్నా వినేవారికే ఆశ్చర్యం కలిగించే పరిస్థితి.

ఇక తన రచనలకు పేరు పెట్టడంలో సిద్ధహస్తుడు. ఈ “ప్రేయాంశాలు” లోని అన్ని అంశాలు ఆయనకే కాక నాకూ ప్రేయంగానే తోచినవి. చదివిన వ్రతి పాఠకునికి హృదయానికి హత్తుకొనే ప్రేయాంశాలెన్నో

ఉన్నవి. పీఠిక వ్రాయడానికి పూనుకొంటే మొత్తం సూటికి సూరుపాళ్ళు పరిచయం చేయాలన్న స్థాయి వుందీ ఈ కవితల్లో. గ్రంథమంత పీఠిక వ్రాయలేం కదా అందుకని ప్రియాతిప్రియంగా అతి ముచ్చటగా అనిపించిన అంశాలను ఉటంకించి ఆపేస్తాను.

కవిత్యం అట్టడుగు బడుగువానికి అందుబాటులో లేదని నిందింపబడుతున్న తరుణంలో ఆ సూట నిజం కాదన్నట్లు సరసమందర కవితా మకరందాన్నందిస్తున్నారు కవిగారి పొత్తంలో.

పావన గోదావరీతీర బాసర మహాక్షేత్ర జ్ఞాన సరస్వతీ మాత సందర్శనానంతర సాక్షాత్కార వరప్రసాదంగా “పోతుకూచి సరస్వతీ పీఠం” వ్యవస్థాపకులై రాష్ట్ర రాజధానిలో సరస్వతీమాత నిలయంకూడా నెలకొల్పాలనుకున్నంతటి సరస్వతీ భక్తులు కవిగారు.

వేదాలు, ఉపనిషత్తు తనదైన ఈ కవిగారి సరస బాణీలో వస్తే అవి ప్రసిద్ధ శతకాలలా ప్రజామోదం పొందుతాయనడానికి ఈ పొత్తంలోని మొదటి రెండు శీర్షికలు తార్కాణం.

నాకు ద్యోతకమైన కవిగారి ప్రత్యేకత ఆయన శుమస్యను చూపడమే కాక అందులో సందేశం పరిష్కారం తప్పక జొప్పించడం.

కూతురు పెళ్ళిచేసి

అల్లుని నాహ్వనించండి

ఆడపిల్ల కష్టాలను

అర్జంటుగ ఆపుకొండి!

మన అమ్మాయిల కంటనీరు లేకుండుటకు కొడుకు పెళ్ళిచేసి కోడలును తెచ్చుకొనే బదులు కూతురు పెళ్ళిచేసి అల్లుణ్ణింటికాహ్వనించమంటాడు. ఎంత చక్కటి సంస్కరణా పరిష్కారం. ఇలాచేస్తే కొడుకులూ కోడళ్ళతో

కొరకొరలు పడే మాతాపితరులూ ఉండరు. ఇలా పరిష్కారయుక్తంగా సంస్కరణ ద్యేయంగా ద్రాక్షాపాకంకన్నా మధురంగా చవులూరించు, పాటలాగా గలగలా సాగే కవితలు కవిగారివి.

సంఘంలోని కుళ్ళును దుయ్యబడుతూ అక్కడికక్కడే దాన్ని ఊశన చేయాలనే తపన “ఆదర్శవంతమైన జాతినొకటి నిర్మిద్దాం, దేశమాత గౌరవాన్ని దిశలనెల్ల చాటుదాం!” లాంటి దేశభక్తి కవితలు కొకొల్లలిందులో.

పురుషాధిక్య ప్రపంచమని లోలోపల మధనపడుతున్న స్త్రీవాద మహిళామణులు కవిగారి స్త్రీ జనోద్ధరణకు కంకణం కట్టుకున్న స్త్రీ జాతిని గౌరవించే తీరుకు అభినందించే కవితలు “నవనారీమణులు”, “ఆలోచించండి” “సదాచార సృష్టి” లాంటివి ఎన్నో ఉన్నాయి ఈ సంకలనంలో.

ఆదర్శంగా బ్రతకడంలోని అవస్థలు (నవ్వనా- ఏడ్వనాలో). దేశభాష సంస్కృతాన్ని విస్మరించి దేశం అదోగతిపాలైన వైనం, సమయజ్ఞాన జాతీయతా భావాలు కొరవడడం (దేశభాషలో మన రక్షకుల, వైద్యుల, న్యాయస్థానాల స్థితిగతులు (ప్రత్యక్ష నరకాలులో-గంతలిప్పొల్పిందే లలో) ఇతరులకు నిరంతరంగా మేలుచేయాలనే సందేశం (మేలాపకులో), సూర్యునికి, మనిషికి ఉన్న పోలికలు (పోలికలో), చేయివాటిపోతున్న కాలుష్యాల గూర్చి (కాలుష్యంలో), మ్రగ్గుతున్న బాలకార్మికుల సమస్యా పరిష్కార సూచన పదో తరగతి వఱకు నిర్బంధవిద్య ఆయన కవిత వ్రాసిన నెలలో ప్రభుత్వం ఎనిమిదవ తరగతి వరకని నిర్ణయించడం వైనం ఆయనలోని సంస్కరణకు విశ్వరూపంగా నిలుస్తాయి (మ్రగ్గే బాలలులో). వారి పొటి చక్కదనాల చలాకీ మనుమలు (కొడుకూ- కూతుళ్ళ పిల్లలు) అమోఘ, శార్యలను అహ్యాజ ప్రేమతో కవితా రూపంలో కమనీయంగా ఉజ్వల భవిష్యత్తునిద్దరికీ ఆశిస్తూ అక్షరాశీస్సులివ్వడం (అమోఘ, ఇదేరా సుదినాలలో).

ఇలా చెబుతూ పోతే ప్రతి ఖండిక ఒక ఉదాత్తమైనదిగా స్ఫూర్తి, సం

దేశాత్మకత పరిష్కారమార్గాలతో చక్కదనంగా విరాజిల్లుతున్నది. గ్రంథ విస్తరణ భీతిలేకుండా ప్రతిదీ ప్రత్యేకంగా వివరించాలనేంత ఉత్సుకత కలిగించినా, కవిగారు పాఠక దేవుళ్ళందరూ చదివి ఆలోచించాలన్న ఆయన ద్యేయానికి న్యాయం కూర్చాలని అతిసూక్ష్మంగా పరిచయ వాక్యాలు ముగిస్తూ సోదరి శ్రీమతి సి. వేదవతి తన “ప్రియవచనాలు”లో రేఖామాత్రంగా సూచించిన ఆశతో ఏకీభవిస్తూ ఇన్ని ప్రయాంశాలు మేధలో ఇమిడ్చుకొని అందులోని అప్రియాంశాలకు మధసపడుతూ వాటికి సంస్కరణాభావంతో పరిష్కారాలు చూపుతూ ఇతరుల బాధలకింతగా ప్రతిస్పందించే కవిగారు ఆయన ఈ “ప్రియాంశాలూ” సర్వజన ప్రయాలోతాయనడంలో ఎట్టి సందేహం లేదు.

కవిగారు తప్పక ఆంధ్రపాఠక హృదయాలలో చోటుచేసుకుని చిరకాలం వారి అభిమానం పొందుతారనడంలో అతిశయోక్తి లేదు.

సర్వే సర్వత్రా కొనియాడబడే విశ్వసాహితీ స్రష్ట, పోతుకూచి సర్వతీ పీఠ ద్రష్ట కళాప్రపూర్ణ డా॥ పోతుకూచి సాంబశివరావుగారికి ఈ ప్రయాంశాలంకితమీయడం ముదావహం.

కవిగారికి అభినందనలు తెలుపుతూ—

26-9-97

మాదన్నపేట,

హైదరాబాదు.

ఆర్థకవిభూషణ

వడ్డపల్లి సత్యంనాయుడు

సర్వజన ప్రియాంశాలు

కవిగారి ప్రియాంశాలు చదివాను. కవిగారి ప్రియాంశాలు సర్వజన ప్రియాంశాలు. కటుక రోహిణి కన్న కడు చేదు నిజాల్ని తన తీపితో చేర్చి తీర్చిదిద్ది సమర్పించగల నేర్పు కవిగారికున్నది.

ఋగ్వేద స్వేచ్ఛానువాదంగాఉన్న ప్రార్థనా గీతి, తైత్తిరీయోపనిషత్ శ్లోకం స్వేచ్ఛానువాదం క్రాంతి గీతి వైదిక వాఙ్మయము నందితనకి గల ఆసక్తికి నిదర్శనాలు.

ఆంధ్రులు ఆరంభశూరులన్న అపప్రథను వరంగా విజయవంతంగా నిరూపించగలిగాడు.

అసలైన అందాలు అందమై శీర్షిక. క్రొత్తరీతి ఆచరణీయం :

గలనులు, లేదులు, కాదులు చక్కని శబ్దవైచిత్ర్యం.

“ఆడవారి మనస్సు” చేదు నిజం : అతి మధురమైన చేదు నిజం :

ప్రియ వచనం

నల్లరకూ హృది పంచుట

నా కవితల నడత విధానం !

ఇది-కవిగారి అంతరంగ రహస్యం. ఆ మాటకొస్తే హృదిని పంచడం కన్నా, ఏ కవితకై నా పరమాశయం మరేముంటుంది కనుక!

అవును! కవిత్వానిది ప్రధానంగా హృదయ భాష! హృదయ శైలి దాని ముఖ్య లక్షణం!

గుండె కరిగినప్పుడే పుడుతుంది పదమైనా, పద్యమైనా!

అసలు ఏది కవిత! ఎందుకు కవిత! అన్న ప్రశ్న వేసుకుంటే సమాధానం తేల్చి చెప్పటం కష్టం!

వెన్నెల ఎందుకు కాస్తుంది? కోయిల ఎందుకు పాడుతుంది? మేఘం ఎందుకు వర్షిస్తుంది? అంటే ఏమి చెప్పగలం?

కవిత ఎందుకోసం? తనను తాను ఉద్ధరించుకోవటం కోసమా? అంటే రసానందంతోకూడిన ఆత్మానందం పొందటం కోసమా? లేక, కేవలం లోక హితార్థం కోసమా?

ఈ ప్రశ్న వేసుకొన్నప్పుడూ అనేక వాదనలు వినవస్తాయి. కవిత్వ తత్వాన్ని గురించికూడా ఐటువంటివే మరెన్నో వివేచనలు.

ధ్వని పూర్వకమైన అభివ్యక్తితో కూడిన రసాత్మక వాక్యం కావ్యం అవుతుందన్నమాట. మన పూర్వకవిత్వ తత్వవేత్తలు తేల్చి చెప్పినమాట!

అయితే- ఇప్పుడినాడు ఎన్నెన్నో ఇజాల మధ్యవాదాల మధ్య ఇరుక్కుపోయి ఉక్కిరి బిక్కిరి అవుతున్న కవితా కళ- ఆదొక బ్రహ్మ పదార్థమేమో ననినీర్చి అనిపిస్తున్న మాట నిజం!

బ్రహ్మ పదార్థానికై నా బ్రతుకుతో సంబంధం ఉండి తీరవలసిందేమరి!

బ్రతుకంటే- ఆది మళ్ళీ బ్రహ్మాండమంత అనుభవాల పుట్టుకూడానూ!

ఒక్కొక్క అనుభవం- కవి అంతరంగంలో అనుభూతిగా మారి, ఊపిరిని కదలిస్తే ఆ భావానికి రూపకల్పన జరిగినప్పుడు పుట్టుకు వస్తుంది కవిత !

అందుకే- కవిత్వం ఒక ఆలెక్కమీ- అంటాడు తిలక్.

కవిత్వం- మానవానుభూతిని అవిష్కరించేది అనుకొన్నప్పుడు అది వ్యక్తిపరంగానూ సాగవచ్చు. సామాజిక సంబంధిగానూ ఉండవచ్చు.

ప్రతిమనిషి జీవితమూ రెండు సమాంతర పార్శ్వల్లో సాగుతుంటుంది. ఒకటి అచ్చంగా తనదే అయిన వ్యక్తి జీవితమూ- రెండవది- తాను భాగమై పోయిన సమాజ జీవితమూ!

ఇందులో ఏ ఒక్క అనుభవమో గొప్పదని కానీ, రెండవది తక్కువదని కానీ అసటం న్యాయం కాదు. ఏ ఒక్క అనుభవానికో మాత్రమే స్పందించి రాయాలనటం కూడా సమంజసం కాదు.

వ్యక్తి జగత్తు గొప్పదే! జన జీవన జగత్తు అంతకన్నా గొప్పదే- వ్యక్తి లేని సమాజమూ, సమాజం లేని వ్యక్తి ఉండటం ఎట్లా సాధ్యం కాదో! మనిషికి తనను గురించిన అనుభవాలతో పాటు- పరుల గురించిన ఆలోచనలూ లేకుండా ఉండటం కుదిరేపని కాదు!

అందుకే- కవి స్పందించక తప్పదు- ఏ విధమైన అనుభూతికైనా!

ఇప్పుడి ఉపోద్ఘాతమంతా ఎందుకంటే- ఈ 'ప్రియాంశాలు' అందిస్తున్న కవిగారు- మొదటిగా కలంపట్టి వ్రాసుకున్న 'స్వగతాలు' అన్నీ వ్యక్తిగత అనుబంధ సంగతాలే అని చెప్పడానికే!

'కవిగారు' అనబడే ఆకునూరు గోపాలకిషన్ రావుగారికి విస్తారమైన బంధుసంపద ఉంది. వారందరితో ఆయనకు ఆత్మీయమైన సంబంధాలు ఉన్నాయి. వారందరిమీదా అభిమాన వర్షం కురిపిస్తూ ఆయన కవితలల్లుకొన్నారు.

ఈ రకమైన రచనలవల్ల చదువరులకు పెద్దగా ఒరిగేది ఉండక పోవచ్చు. కాని, ఒక్క విషయం మనం అంగీకరించక తప్పదు. ఇప్పుడూ మనం బ్రతుకుతున్న యాంత్రిక నాగరిక సమాజంలో కరిగిపోతున్న మానవ సంబంధాల మూల్యావేషితో ఒక్కసారి గుర్తుచేసుకొని, వాటిని పునరుద్ధరించుకొనే ఆలోచన కలిగించడానికి పనికి వస్తాయి ఇట్టి రచనలు.

అయితే- అంతటితో ఆగిపోకూడదు కవికలం! వ్యక్తి స్థాయి నుండి విడివడి. కవి ఆలోచనా లోచనం విస్తృతమైన సమకాలీన జగత్తులోని వివాదాంశాల మీదా ప్రసరించాలి.

కవిగారి తర్వాతి రచనలలో ఈ రకమైన విశాల దృక్పథం ఏర్పడి ఉండటం- నాకు సంతోషం కలిగించిన విషయం. అందుకే- వారు అందించిన “ప్రియాంశాలు” లోని కవితలను అసక్తితో చదివాను.

ఇందులో సామాజికపరమైన అప్రియాంశాలను గురించి ఆవేదనతో చెప్పడం ఉంది. కొన్ని సమస్యలకు తనదైన ఆలోచనతో పరిష్కారం సూచించడమూ ఉంది. అనువాద కవితలూ, స్వేచ్ఛాకరణ కవితలు, ప్రేమ కవితలూ ఉన్నాయి.

అన్నీ కలిపి ఈ ప్రియాంశాలన్నీ ఒకే దారానికి గుచ్చిన కదంబ తోరణంలా అనిపిస్తాయి.

కవిగారి కవితలకు ఒక తూగు ఉంది. లయబద్ధమైన నడక ఉంది. దానితోపాటూ భావవేగమూ ఉంది. వచ్చిన భావానికల్లా అక్షరరూపమిచ్చే ఆవేగమూ ఉంది.

నడుస్తున్న మనదేశ చరిత్ర సాక్షిగా- సమస్యలపట్ల తీవ్రమైన ఆ-దోషంతో- కవిగారు వ్రాసిన కొన్ని ఖండికలు మనలను కలవర పరుస్తాయి. ఆలోచింప చేస్తాయి.

చట్టాలు మనదేశంలో
కలవారికి చుట్టాలు
న్యాయాలు మనదేశంలో
నత్తనడక నమూనాలు

అనడంలో- వర్తమాన రాజకీయ స్థితిరూపం స్ఫురిస్తుంది.

వరకట్నం ఇవ్వడమూ, తీసుకోవడమూ చట్ట విరుద్ధమని అందరికీ తెలుసు. అయినా ఆ చర్య ఎక్కడా ఆగకపోగా- ఇంకా తీవ్రమవటం మనకు తెలుసు. ఏదో ఒక కారణంగా అత్తలు కోడళ్ళను ఆరడి పెట్టటమూ నేటిదాకా సాగుతున్న చరిత్రే!

అత్తింటి ఆరళ్ళ నుంచి కోడళ్ళగా తప్పించటానికి. కవిగారు సూచించే పరిష్కార మార్గం విచిత్రమైనది!

అసలు పెళ్ళయిన అడపిల్ల అత్తింటికి వెళితేనే కదా అమెకు ఈ బాద అన్నీ! కొడల్ని రాచిరంపాన పెట్టే అవకాశం అత్తలకు లేకుండానే చేస్తే!

అంటే ఏ అడపిల్లా పెళ్ళయిన తర్వాత అత్తింటికి వెళ్ళనే కూడదు!

కూతుర్నీ అల్లుణ్ణీ తమ ఇంటనే అట్టి పెట్టుకునే వ్యవస్థ రావాలి. అల్లుళ్ళే అత్తింటికి తరలి వచ్చే ఏర్పాటు చేసుకుంటే- ఆడపిల్లలకు అగచాట్లు తప్ప తాయి!

అలోచించండి: ఇది సాధ్యమయేనా! ఇట్లాంటి వ్యవస్థ ఏదో ఏర్పడి మళ్ళీ మాతృస్వామ్య దశ వస్తే బాగానే ఉండేట్లుంది: కవిగారికి ఇది ప్రియాతి ప్రియాంశం!

రకరకాల కాలుష్యాలతో నిర్వీర్యమైపోతున్న సమాజంలో- ఉన్నవి చాలక, అస్మదీయ, తస్మదీయ, స్కాముల కాలుష్యాలూ చేరిపోతున్నాయంటారు కవిగారు. ఆధునిక జీవితంలోని అవాంఛనీయ పరిణామాలకు ఇది చక్కని వ్యాఖ్య అవుతుంది.

దేశంలో విచ్ఛల విడిగా పెచ్చరిల్లిపోతున్న అన్యాయాలు, అక్రమాలు దగా, మోసం, అవినీతి, దౌర్జన్యం వంటి అమానుష చర్యలను గర్హించినా.

అనుమానం, అసూయ, అపోహ, ఈర్ష్య, భయం, క్రోధం వంటి లక్షణాలతో ఇతరుల బ్రతుకుల్లో నరకం సృష్టించే 'నరక నిర్మాతల్ని' గురించి ఆగ్రహం వెల్లడించినా.

కవియొక్క సామాజిక దర్శనంలోని నిజాయితీ ఎంతటిదో అర్థమవుతుంది.

ఈ కవికి స్త్రీలపట్ల గౌరవం ఉంది. వారు ఎదుర్కొంటున్న సమస్యల పట్ల సామభూతి ఉంది. అర్థాంగిని గౌరవించుకోవడం తెలిసిన కవిగా- కవిగారి వ్యక్తిత్వంపట్ల నాకూ ఎంతో గౌరవం ఏర్పడింది.

అన్నిటినీ మించి- ఈ కవికి సాటివారిపైన ఆర్తి ఉంది. కరుణ ఉంది.

కరుణ లేక ప్రేమ లేక

మానవాళి సేవలేక

బ్రతికే బ్రతుకు కన్న

చావది నిజంగా మిన్న!

నిజంగా కరుణాంతరంగుడయితే తప్ప- కవి ఇటువంటి వాక్యాలు పలకడం సాధ్యం కాదు!

నీ బాధలేగా నీకెప్పుడు

ఇతరుల కన్నీరు నీవెరుగవు

ఇతరుల కష్టాలు నీవడుగవు

ఈ పదాలు చదివినపుడు నాకనిపించింది. మన అనాది సంస్కృతికి
మూల సూత్రమేదో దానిని అందుకొన్న కవి కనుకనే. ఆ భావాన్ని ఇంత
లేట తెలుగు పదాలలో తెలియచెప్పి ఉంటాడని:

సర్వేజనాస్సుఖినో భవంతు -

అన్నది మన ఋషులు పలికిన సూక్తం:

నిజంగా కవిత్వం కన్నాకూడా బ్రతుకు గొప్పది! ఆ బ్రతుకును కార
ణ్యస్పర్శ అనేది. ఆర్థ్యం చేస్తూనే ఉండాలి:

సర్వే భవంతు సుఖిన :

సర్వే సతు నిరామయా :

సర్వే భద్రాణి పశ్యంతు

మాకశ్చిత్ దుఃఖ భాగ్యవేత్ -

సర్వప్రాణులూ సుఖంగా ఉండాలి! లోకంలో ఎవ్వరూ దుఃఖ పీడి
తులు కాకూడదు. అందరూ అన్ని వేళలా సుఖులై ఉండాలి:

ఎంతటి మానసియమైన, మహితాత్మకమైన వాక్యం ఇది!

ఇంతటి భావాన్ని ఎంత సున్నితంగానయినా సరే- వాక్యంలో పొంద
గలిగితే అంతకన్నా లోకహితమైన రచన ఏముంటుంది?

ఇతరుల బాధల్ని గురించి, ఇతరుల కన్నీటిని గురించి ఆలోచించ
గలిగిన ఈ కవిగారి గురించి నాకు ఎన్నో ఆశలు ఉన్నాయి. కరుణ కలిగిన
కవి క్రాంతదర్శి కాక మానడు!

తమ 'ప్రియాంశాలను' కవిగారు నాకు ప్రేయమిత్రులు కళాప్రపూర్ణ
పోతుకూచి సాంబశివరావుగారికి అంకితం ఇవ్వడం నాకు మరీ ఆనందం కలి
గించిన విషయం!

కృతికర్తనూ, కృతిపతికీ నా హృదయ అభినందనలు అందిస్తున్నాను.

సి. వేదవతి

6-9-1997

12-2-826/ఎ/45, ఎల్ఐసి కాలనీ

మెహిదీపట్నం, హైదరాబాద్.

“కవి కౌస్తుభ”

డా॥ ఆచార్య తిరుమల

11-11-152/1/2, సౌభాగ్యపురం,

హైదరాబాదు-53

తొలిచూపు !

ఆధునిక తెలుగు కవితా రంగంలోకి అడుగిడిన అనతి కాలంలోనే తన ప్రతిభా పాండిత్యాలతో ఒక ప్రత్యేక స్థానాన్ని సంపాదించుకును ‘కవి గారు’- ‘ప్రియాంశాలు’ పేరుతో మనకు మరో కవితారత్న పేటికను అందిస్తున్నారు. ఇది, ఆత్మీయులు అక్షర తపస్వి డా॥ పోతుకూచి సాంబశివరావు గారికి అంకితంగా, పోతుకూచి సరస్వతీ పీఠం నుండి వెలువడటం ముదావహం అభినందనీయం.

కవిగారు సంస్కృతాంధ్రాంగ్ల ఉరుదూ భాషా కోవిదులు కావడంవల్ల ఆయన రచనలెప్పుడూ ఆలోచనామృత దారల్లాగ ఉంటాయి. అచ్చమైన కవిగా నలుగురికోసం కరిగిపోతూ, తనకు తోచిన పరిష్కారాన్ని కవితగా నలుగురి హృదయాలకు పంచుతూ యాత్ర సాగిస్తున్న కవిగారి దీక్షాదక్షతలు చాలా గొప్పగా కనిపిస్తున్నాయి.

అనురాగం

అందమైన

ఒక రోగం—అనటంలోని సమత్వయోగంగానీ, కాలుష్యాన్ని గూర్చి చెబుతూ—

“దండిగ అందరికీ ఉన్న

ధనదాహ కాలుష్యం” అనటంలోని సత్యకథనంగానీ, దేవభాషని ప్రస్తావిస్తూ—

“సంస్కృతాన్ని జాతి భాషగా మలిస్తేనే తప్ప

చనిపోతున్న సంస్కృతికి మోక్షం లేదు” అనటంలోని ప్రగాఢ జాతీయాభిమానంగానీ- ఇటువంటివి ఇంకా ఎన్నెన్నో యీ సంఘటిత కవిగారి భావ గాంభీర్యాన్ని తెలుపుతూ వున్నాయి.

దీమాన్యులకు సైతం అందనంత ఉన్నతంగా ఆలోచనచేసి సామాన్యులు సైతం ఆనందించేటంత సరళ సుందరంగా రచన చేయటం కవిగారి ప్రత్యేక లక్షణం.

ప్రియాంశాలు. కవితల్లో ఈనాటి సమాజం ప్రతిబింబిస్తూ ఉంది. వరకట్నం వంటి సమస్యలతోపాటు మనిషిలోని అవగుణాల్ని, దుర్గుణాల్ని, బలహీనతల్ని తూర్పారబెట్టి, పరిష్కార మార్గాల్ని సూచించే పద్ధతి ప్రశంసా పాత్రంగా ఉంది.

స్వార్థ రాజకీయాలవల్ల, కుహనా న్యాయ వ్యవస్థలవల్ల, దోపిడి విధానాలవల్ల, అమానుష అక్రమ ధనార్జన విధానాలవల్ల కుటిల సంబంధాలవల్ల, ప్రజల్లో గూఢకట్టుకొని వున్న అజ్ఞానంవల్ల, అసమర్థత వల్ల నేటి సమాజంలో చెలరేగుతున్న అశాంతిని, అభద్రతాభావాన్ని రూపుమాపి, మానవత్వం నింపి మనిషిని మానవునిగా మలచాలనే తపనే ఈ 'ప్రియాంశాలు' సంపుటికి మూల సూత్రం. లక్ష్యం మహత్తరమైనప్పడు, లక్షణం కూడా మహత్తరంగానే ఉంటుంది. కవిగారిలో విశ్వశ్రేయోభావ లక్షణం ప్రమాణాలకు అందనంత దూరంలో పారిజాత ప్రసూనంలా పరిమళిస్తూ ఉంది.

'కవి' అనే శబ్దం చాలా గొప్పది. "కవిర్మనీషీ పరిభూః స్వయంభూః" అని జగద్రచయితయైన పరశురాముని పర్యాయ పదంగా వేదం "కవి" ని పేర్కొంది. ఆ ఈశ్వరీయ రచనాంశ గలవారంతా కవులే అవుతారు. ఆ అంశాలే విశ్వరూపియైన ఈశ్వరునికి ప్రియాంశాలవుతాయి. కవిగారు ఆ మార్గాన పయనిస్తున్న ధన్య జీవులు.

"గుణదోషమయం విశ్వమ్", కాబట్టి ఎందులోనైనా గుణ దోషాలుంటాయి. దోష మార్జనంతో, గుణాదానం చేసుకోవటం కర్తవ్యం. అందులోనూ, కళా జగత్తులో ఈ అవసరం చాలా ఉంది.

"Never Judge a work of art by its defects"

అనే ఆంగ్ల సుభాషితం నాకెంతో నచ్చింది. నేనీ ప్రియాంశాల్లోని అప్రియాంశాల జోలికి పోవటం లేదు. "న బ్రూయాత్ సత్య మప్రియమ్" అని మను శాసనం. కవిగారు లోకజ్ఞులు. లోకరీతినిబట్టి వారి కలం సాగుతూ వుంది. ప్రయోగాల్ని, పరిష్కార మార్గాల్ని లోకం తొందరగా అంగీకరించదు. అది చరిత్ర చెపుతున్న సత్యం కాబట్టి వేచి చూడాల్సిందే!

కవిగారు ఉత్తమోత్తమ కవితా సంపుటలతో తెలుగు భారతిని అలరించి, కీర్తిమూర్తులు కాగలరని ఆశిస్తూ అభినందనలు తెలియచేసుకుంటున్నాను.

29-9-97

విబుధజన విధేయుడు

ఆచార్య తిరుమల

హితాంశాలు

“హితేన సహితం సాహిత్యం” అనగా సాహిత్యము మేలు కూర్చు నట్టిది అని. ప్రీతిదాయకమైనది, నీతిదాయకమైనదని కూడా సాహిత్యాన్ని చెప్పవచ్చు.

సర్వజనీనము, సార్వకాలికమునయి కవి యొక్క ఆత్మీయతను స్ఫురింపజేయుచు రసప్రదానమై ఆనందప్రదమైన కావ్యజాలమే సాహిత్యము.

సాహిత్యము మానవుని అంతరంగ జగత్తునకు సంబంధించినది. హేతు విశ్లేషణలకతీతమైనది.

కవి ఆత్మీయత నుండి, వ్యక్తిత్వము నుండియే కావ్యముద్భవిస్తుంది. అందుకని అతని రచనలలో ఏ రచనకారచనను విడిగా చదివి అందలి స్వారస్యమును గ్రహించాలి.

అలనాటి ప్రాక్ నన్నయ యుగం నుంచి నేటి ఆధునిక యుగం వరకు ప్రక్రియా విశేషం ఏదైనా సమాజ హితాన్ని మాత్రమే లక్ష్యంగా పెట్టుకొని అక్షరాలను, కృతులను మానవ కళ్యాణ శ్రేయస్సు దృష్ట్యానే సాహిత్యాన్ని అపురూపంగా అందిస్తూ వచ్చారందరూను. సాహిత్యమంటేనే మానవత్వం. “ఇజం కంటే హ్యుమనిజం గొప్పది” మానవతా సహితమైన సాహిత్య రచనల వల్లనే సమాజం ఆటుపోటులకు తట్టుకొని పదికాలాల పాటు పచ్చగా ఉంటుంది.

ఇటువంటి ఉదాత్త లక్ష్యాలు, లక్షణాలు, హ్యుమనిజం పునాదిగా కవి గారు వ్రాసిన కావ్యమే ఈ “ప్రియాంశాలు”. ఇది కవిగారు వ్రాసిన నాలుగో కావ్యం. ఇందులో అందరికీ ఏదో ఒక “ప్రియాంశం” వుంది. జీవితపు విలువలు, జీవితంలో నేర్వతగ్గ విషయాలు, ఆచరించతగ్గ విషయాలు, ఆలోచించవలసిన విషయాలను కరతలామలకంగా చెప్పారు. ఇవి అందరికీ, ప్రేయము, హితము కూర్చే విషయాలు.

మచ్చుకు కొన్ని ప్రియాతి ప్రియమైన అంశాలు చూడండి:-

“సవాల్” లో “బ్రతుకు ఆశ వదిలినపుడు సవాలే నా ఊపిరి” అంటారు. ఎంత ఆశావాదం? “విజయం మనదే” లో “క్రీడా నియమాలాచరిస్తే క్రీడా భావం చూపిస్తే-క్రీడోల్లాసం ప్రదర్శిస్తే ఓడినా మనం గెల్చినట్లే” స్పోర్ట్స్ మాన్ స్పిరిట్ కు ఇంతకన్నా చక్కని నిదర్శన ముంటుందా? “ఆచరణ” అన్న ధేయంలో

“నేర్వాలని ఉన్నవాడు
 నేర్వగలడు ఎంతైనా
 నేర్చుకొనుట సులువే
 నేర్చుటయు సులువే
 నేర్చిన దాచరించుటయే
 నిజంగా అతి కష్టం”

ఆచరించటం జీవితంలో ఎంత ముఖ్యమో గమకంతో చెప్పారు.
 ఆవేశం” అన్న గేయంలో

ఆవేశం తగ్గినాక
 చేసితివా ఆలోచన
 నీకు నీవే శత్రువుగా

నిలిచి పోదువెప్పుడై నా” — ఆవేశం వల్ల వచ్చే అనారాగ్నెంత
 అవలీలగా అర్థవంతంగా చెప్పారో?

కవిగారి ఈ ప్రియాంశాలు వారినే కాక చదువరులను కూడా ఆలో
 చింపజేసి ఆచరణాత్మక కున్నుఖులను చేస్తాయని నా నమ్మకం.

కవిగారి కలంతోంచి ఇంకా ఎన్నో కావ్యాలు వెలువడాలని, వారు
 పాఠకుల హృదయాల్లో కలకాలం నిలవాలని, వారిలాగే సందేశాత్మకంగా
 వ్రాస్తుండాలని భగవంతుని ప్రార్థిస్తున్నాను.

సాహితీ లోకంలో కవిగారు తనదైన బాణీలో ఒక ప్రత్యేకమైన
 స్థానం పదిలపరచుకుంటున్నారు. వారి ప్రతిభా పాటవాలకు, సాహితీ పిపాస
 సేవాభావాలకు వారు నెలకొల్పిన “పోతుకూచి సరస్వతీ పీఠమే” నిద
 ర్భనము.

వారి సహధర్మచారిణిగా, వారు సాహితీ రంగంలో శిఖరాగ్రాలు అధిరో
 హించాలని ఆ చదువుల తల్లిని వేడుకుంటున్నాను.

22-9-97

“విద్యారత్న”, “ఉపాధ్యాయరత్న”,
 “వనితారత్న”, బహుకళా కోవిద”

డా॥ ఆకునూరు స్వర్ణలత

1. ప్రార్థనా గీతి

అన్ని చరా చరముల
అన్ని జీవ జాలముల
సృష్టికారకా దేవా
సర్వశ్రేష్ఠ సకలబల :

భౌతిక అధ్యాత్మిక విజ్ఞాన జ్ఞానాలతో
ధీశక్తిని తేజపరచు దేదీప్తులతో
ఆనంద సముద్రా అన్నమిచ్చు పోషకుడా
ప్రాపకమునకు మేము నిన్ను ప్రార్థిస్తాం నతులతో

ఆర్థిక పరమార్థిక విజ్ఞాన జ్ఞానాల
అనుదిన మడగకుండ వృద్ధిచేయు నీలీల
ఆరోగ్యము అందరికీ అందించగ నీవు
ఆనందం పొందుతాము ఆచరించి మంచి పనుల :

(ఓమ్ తమీశానం జగతస్తస్మై శస్పతిమ్
తియం జిన్వ మావసేహు మహేవయమ్
పూషానో యదావేద సామ సద్యుధే
రక్షితా పాయురదబ్ధః స్వస్తియే !)

(స్వేచ్ఛానువాదం)

ఋగ్వేదం 1-6-155

2. ధ్యేయం

నల్లరినీ
నవ్వించుట
నా జీవిత
పరమ ధ్యేయం !

నల్లరికీ
సాయపడుట
నా చేతల
నర్మ భావం !

నల్లరతూ
హృదిపంచుట
నా కవితల
నడత విధానం !

నల్లరునూ
ఎదుగ చూచుట
నా కన్నుల
ఎద ఆరాటం !

నల్లరికై
కరిగిపోవుట
నాకు సదా
మహదానందం !

3. క్రాంతి గీతి

సకల బలా సంరక్షించు
సర్వజనుల నారాధించు
ఒకరిని ఇంకొకరము
కాపాడగ కరుణించు !

అన్ని గొప్ప ఆలోచనలే
బుద్ధి జ్ఞాన సామర్థ్యాలే
ఇమ్ము మాకు మేము
కరుణాశుల మౌదుములే !

మా జ్ఞానము విజ్ఞానము
వెలుగు లీన ప్రపంచాన
ఈర్ష్యా భయ విద్వేషము
చొరకుండా మాలోన !

శాంతి ప్రశాంతి కరుణ
కాంతి క్రాంతి దిశలు నిండ
కాపాడగ ఎల్లరినీ
కలవాడవు నీవేనయ !

శాంతి శాంతి శాంతి:

(ఓం సహనావవతు శ్లోకానికి స్వేచ్ఛానువాదం)

4. అమలెరుగని శాసనాలు

శాసనాలు చేయగానె
 చక్కబడదు సమాజం
 కోకొల్లలు మూర్ఖజనులు
 కావాలని నిర్భయంగ
 శాసనాలు లెక్కించక
 వాటి నతిక్రమించినపుడు
 తగిన శిక్ష వారికేసి
 తగురీతిగ బుద్ధి చెప్పి
 శాసనాల నమలుపఱచు
 చిత్తశుద్ధి మనకు లేదు :
 ఇన్నాళ్ళకు ఇన్నేళ్ళకు
 మద్యపాన నిషేధాన్ని
 మనమంతా ముద్రవేయ
 మన స్రమత అమలు చేసె :
 ఇంకా ఎన్నెన్నో శాసనాలు
 కాలదోషం పట్టిపోయి
 కాగితాలలో మూల్గుచుండె :
 చట్టాలు న్యాయాలు
 మనవి నామ మాత్రాలు
 కొంతమంది స్వార్థపరులు
 కొందరు దేశ ద్రోహులు
 ఎటు త్రిప్పితే అటు తిరిగే

ఏ బ్రాసి మరబొమ్మలు
 అందుకనే చట్టోల్లంఘుల
 చేతలవే చట్టాలుగ
 అందుకనే న్యాయ విరోధుల
 నడతలవే న్యాయాలుగ
 చలామణి బెతున్నవి
 ఇలా సమాజమేడ్చింది!
 నా చిన్నప్పుడనేవారు
 మామబావి అల్లుడు చేదయని
 ఏబై సంవత్సరాలు
 ఈ రీతినె గడిచిపోయె
 ఈ సమాజ పరిస్థితి
 యేమాత్రం మారదాయె
 నేటికి ఆ తోకోక్తి
 అంతగానె నిజం కదా ?
 చేదబావి అమ్మాయి తండ్రి
 చేదబకెటు అత్తగారు
 చేంతాడు పతిదేవుడు
 చేదువాడు మామగారు
 అమ్మాయికి పుసైతాడు
 మన మేసే ఉరిత్రాడు
 నాశ్వశూరుడూ నేనుకూడ

నా అల్లుడు కొడుకు కూడ
 దీని పరిధిలోనికి రాము
 అంతా ఆదర్శ వంతులము!)
 ఎంత నిశ్చలం మన పురోగతి
 ఎంత స్పష్టం సమాజం అధోగతి:
 జరిగినదేదో జరిగినది
 దానిగూర్చి విచారించక
 ఇప్పటికై నా మేల్కొని మనం
 మధ్య నిషేధంలాగానే
 కట్టు నిషేధం కూడా
 కఠినంగా అమలు చేసి
 మన బిడ్డల కన్నీరును
 మనకుండా చేసేద్దాం
 వరకట్నం చావులను
 ఇకనై నా ఆపేద్దాం
 మహిళ మనుగడే ముప్పుచేయు
 భూణహత్యల నాపేద్దాం!

చట్టాలను అమలుచేయు
 సత్తా మనకుందని
 నిరూపించుకొందాం!
 ఆంధ్రులమనిపించు కొందాం!
 (ఇది వ్రాసి అచ్చేసే మధ్యలో
 మధ్య నిషేధాన్ని ప్రభుత్వం
 నీరు కార్చివేసింది
 నిశ్చేష్టుల మనల చేసింది.)
 ఈ స్థితిలో మనకు దిక్కు
 ఒకే ఒక్క చిన్న ట్రీక్కు
 చదవండి నే ప్రతిపాదించే
 సదాచార సృష్టి గిమిక్కు :
 తిరగేయండి పేపరు
 బిర బిరా చదవండి
 ఆలోచించండి సూవరు
 అమోఘ ప్రతిపాదనండి :

5. సదాచార సృష్టి

ఐశ్వర్యకుల నాటి నుండి
 ఇదే కదా ఆచారం
 కొడుకు పెళ్ళి అవగానే
 కోడలింటి కొచ్చెయడం
 పుట్టిన ఆ రోజు నుండి
 ముద్దా ముచ్చటలతో
 మోదం మురిపాలతో
 పెరిగినట్టి కన్నెపిల్ల
 తల్లి తండ్రి తోబుట్టువులూ
 తన ముద్దు స్నేహితులూ
 తనకెంతో నచ్చినట్టి
 మనమైన పరిశ్రమలు
 అందఱినీ వదులుకొని
 అన్నిటినీ వదిలిపెట్టి
 ఆశయాలు అల్లుకొని
 ఆశలెన్నో పెట్టుకొని
 అత్తవారి యింటిలోకి
 అడుగుపెట్టు కదాతాను
 లక్షలతో వచ్చినట్టి
 లక్ష్మీదేవినిలాతనను
 కొన్ని రోజులే కదా
 కొలుస్తారు కోడలిని
 ఆపై వ్యవహారం
 అంతా షరా మామూలే
 ఇదీ అదీ తెమ్మనో
 ఇంకా కట్నం తెమ్మనో

ఇంటెడు చాకిరీని
 ఒంటరిగా చేయమనో
 ఆయమ తలిదండ్రుల
 ఆ యింటి యితరులనూ
 రోజంతా ఏకధాటిగ
 రాజుకొంటు తిట్టడమో
 ఇలా ఇలా యింకెన్నో
 మోరమైన నేరమైన
 వాడి వాడి మాటలతో
 వల్లమాలు చేతలతో
 కోడలికిక కష్టాలు
 కో అంటే కోటులుగ
 ఆరంభం అవుతాయి
 హద్దులన్ని మీరుతాయి
 ఆపైన కూడ ఆగకూండ
 ఆమెను కాలేస్తాయి
 ఇలా ఇలా ఏండ్లకొద్ది
 ఎన్నెన్నో పూండ్లకొద్ది
 మన మన అమ్మాయిలు
 తమ తమ కష్టాలను
 కనీసం మనతోనై నా
 వారి స్నేహితులతోనై నా
 చెప్పకుండ దాచిపెట్టి
 అత్తా ఆడబిడ్డల
 ఆరళ్ళను పడలేదా !
 అంతకన్న దుర్భరమగు

బ్రతుకులే బ్రతకలేద :
 ఎమి ఎఱుగనట్లు తాను
 ఏమి తాను చేయకుండ
 తన వారి సందరినీ
 వెనకేసుకు తననేమో
 చీటికి మాటికి
 చిన్న చిన్న వాటికి
 సర్దుకు పోవాలని
 శాసించే పతి దేవుడు :
 భార్యమాటలనె వేదంగా
 భావించే మామగారు
 కొడుకులకి రహస్యం
 చెప్పనట్టి సవ్వాసులు :
 తమ బిడ్డల ప్రతిదానికి
 క్షమించి వెనకేసుకు
 వచ్చేతన అత్తమామలు :
 ఇదే తమకు అదుననీ
 ఒదినా మరదళ్ళను
 అన్నదమ్ముల ప్రేమలను
 అలుసుగా తీసుకుని
 రాచి రంపాన బెట్టు
 రక్కసాడ బిడ్డలూ :
 తమబిడ్డల నతిప్రేమగ
 ఇతర తల్లి బిడ్డలెస
 కోడళ్ళను కొరకొరగా
 చూచుతల్లి ఆడదే :
 అత్తపెట్టు కష్టాలను
 అనుభవించు చున్నదీ
 ఎదురుమాట చెప్పకుండ

బెదిరి బెదిరి చస్తున్నది
 కంటనీరు క్రుక్కుకొని
 కలత పడేదాడదే :
 అత్తా చూడబోతె
 అ యింటికి కోడలే
 ఆమెయునూ ఆడదే
 ఈమెయునూ ఆడదే :
 తల్లికొంగు పట్టుకొని
 తనకేమి పట్టనట్లు
 తల్లి చెల్లి కల్ల బొల్లి
 తప్పుడు షూటలు విని
 వారివైపు మాట్లాడే
 తప్పుడు తనయులు :
 నాకెందుకు లేయని
 నంగి ఆడదానిలా
 కూతురు లాంటిదైన
 తన భార్య సమానంగ
 తన యింటి దీపమైన
 తన కొడుకు ప్రాణమైన
 కోడలి కష్టాలను
 చూసి కూడ చూడనట్లు
 ప్రక్కకు తప్పుకునే
 పాపాత్ములు మామగార్లు :
 యుగ యుగాలుగా
 తరతరాలుగా
 ఇవే ఇవే కదా
 అమ్మాయిల కన్నీటి గాథలు
 ఇంత జరిగినా కూడా
 మీకు తెలియనే లేదా

ఆడదానికాడదే

ఆగర్భ శత్రువని

ఆడదాని కష్టాలకు

ఆడదే కారణమని

చేతగాని మొగుళ్ళను

చేతబడి చేసినట్లు

చేతులలో పెట్టుకున్న

చేవలేని కొడుకులను

చూచుకొని ధైర్యంగా

ఆటలాడు అత్తలను

అదిరించి బెదిరించి

ఆటలనూ కట్టించి

తమ తమ కాపరాలను

తామే నిలబెట్టుకోలేని

తరుణమందు నాకొక

తగిన మంచి ఉపాయం

తఱుకుమని తట్టింది!

వివరంగా వినుకొనండి

వినుకొని వేగంగా

విషయాన్ని గ్రహించండి

ఆచరణ చేయండి

ఆంధ్రులమనిపించుకొండి

ఈనాటి నుండి మీరు

ఆచరించవలయునిదే

కొడుకు పెళ్ళిచేసి మీరు

కోడలిని తెచ్చుకునే

ఆచారం ఆపండి

చేయండి సదాచారసృష్టి!

మాతురు పెళ్ళిచేసి మీరు

అల్లుని నాహ్వానించండి

ఆడపిల్ల కష్టాలను

అర్జేంటుగ ఆపుకొండి!

(ఎందుకనీ అంటారా

ఏ తల్లి తన కూతురును

అష్టకష్టాల పెట్టదు

రాచి రంపాన పెట్టదు

అల్లుని కొంగున ముడేసి

ఆడంగిగా చూడలేదు!

ఇక తండ్రి కొడుకులంటారా

ఎంతగా వారికి సయోధ్య

ఎందరు తండ్రి కొడుకులు

ఒకరితో ఒకరానందులు

కొడుకుల పంపించేస్తే

కోడళ్ళత్తలకు దూరం

అంతే కోడళ్ళంతా

ఆరళ్ళకు దూరం!

కొడుకులు దూరమైతే

తండ్రులకూ శాంతిమయం

కొడుకులనగ వినం!

ఆడబిడ్డల కళ్ళలో

అశ్రువులూ మనం కనం!

ఇందరు సంతోషించే

కుందనమీ ప్రతిపాదన

ఎందుకాచరింగకూడదు

ఆందరానందంగా ఉండకూడదు?

6. ఎటుపోతున్నాం - ఏంకానున్నది ?

చట్టాలు మనదేశంలో
 కలవారికి చుట్టాలు!
 న్యాయాలు మనదేశంలో
 నత్తనడక నఱునాలు:
 పెళ్ళిళ్ళు మనదేశంలో
 కట్నాలతో కలుషితాలు!
 ఎవరికేం చేసినా
 నాకేం లాభమనుకొనే
 దౌర్భాగ్యపు దశను
 మనకు ప్రసాదించినట్టి
 అరశతాబ్ది అభివృద్ధి
 పెంచినది కుళ్ళుబుద్ధి
 ప్రజల మేలు వట్టనట్టి
 ఆయారాం గయారాం
 అనదగిన ప్రభుత్వాలు
 బోఫోర్సులూ, బొగ్గు కేసులు
 హర్షద్ మెహతాలూ
 కృష్ణపట్నాలూ ఎన్రూన్లు
 పశుగ్రాసం మోసాలూ
 ఎం.పీల కొనుగోలులు
 ఎరువులలో మెక్కడాలు
 నీతికొరత కారణాలు
 నేటి అన్ని కుంభకోణాలు!
 ఎన్ని జరిగినా వాళ్ళను
 యేంచేయలేని ప్రభుత్వాలు!
 నిన్న వచ్చి నేడు రెచ్చి

రేపు కోట్లు ఆర్జించే
 మధ్య దళారీలు, మన
 మధ్యనే ఉన్న కాంట్రాక్టర్లు
 మన ప్రజాశక్తి దోచి
 మన ప్రజా భుక్తి దోచి
 వారినెదుగ నీయకుండ
 వారినలానే వుంచి
 రాత్రిళ్ళకు రాత్రిళ్ళే
 రతనాలను ప్రోదిచేయు
 రాక్షసులై దాపురించి
 దేశాన్నే మింగేసే
 దినము మనకు వచ్చే కదా!
 ప్రజల ఆలనా పాలనా
 పట్టని మన ప్రతినిధులూ
 తమ తమ కుమ్ములాటలలో
 తలలను యిరికించుకు
 సత మత మౌతున్నారే తప్ప
 మనలగూర్చి పట్టింపేదీ
 మనకై వెచ్చించు సమయమేదీ?
 అన్యాయాలూ అక్రమాలు
 పట్టించుకోని అధికారులు
 ప్రజల మేలు చూచుటకే
 వేతనాలు పొందికూడ
 వారి గోడు వినని వారి
 మాట చెవిని పడని
 మన ప్రజా సేవకులు,

రోగం కుధర్చమని
 శరీరాన్ని అప్పగిస్తే
 అవయవాలు మాయంచేసి
 అమ్మకునే నికృష్టులు!
 చదువు చెప్పమని జీతాలిస్తే
 అవి తేరగా మ్రింగి త్రేన్చి
 ఇంటివద్ద డబ్బు గుంజి
 చదువు నమ్ముకొనే
 దగుల్బాజి మేస్టార్లు!
 న్యాయంకై ఆశ్రయిస్తే
 పాటెన్నైనా పడి
 గడ్డెంతైనా తిని
 అన్యాయాన్ని గెలిపించే
 అడ్డమైన న్యాయ కాపరులు!
 కాంట్రాక్టర్లతో ఉపకారం పొంది
 తప్పుడు పనులు చేయు
 సాంకేతిక శాస్త్రీయ నిపుణులు!
 పాలనకన్నా తమకు తామె
 సాయపడే పరిపాలకులు!
 ప్రజల శాంతి భద్రతలే
 పట్టని రక్షక సిబ్బందులు!
 ఇలా చెప్పుకుంటే
 ఎన్నెన్నో ఘోరాలు
 ఈ వ్యవస్థ మారేనా
 మన అవస్థ తీరేనా
 రామరాజ్య మొచ్చేనా?
 రానప్పుడు వ్యవస్థపై
 తగుల బెట్టు కొటానుకొట్టు
 ప్రతిరోజూ జరిగే
 ఎలక్షన్ల పాట్లు, ప్లాట్లు!

అమామకుల మరణాలూ
 మారణ హోమాలు
 అన్యాయాలక్రమాలు
 దుర్మార్గ ద్రోహాలు
 ఇచట యేది చూస్తున్నా
 ఏమున్నది దుఃఖ కారణం.
 ప్రజల పనులలో దేశంలో
 ప్రజల కందుతున్నదెంత?
 దేశ సౌభాగ్యంలో భాగంగా
 ప్రజలు పొందుతున్నదెంత!
 ప్రజ్వరిల్లు పరిస్థితులే
 ప్రజావళి ఆక్రందనలే
 ఆరాటాలై పోరాటాలై
 ఎదురు నిలిచి ఉరిమితే,
 ఈ వ్యవస్థ గతి యేమిటి?
 బ్రతికి బట్ట కడుతుందా
 తోకముడిచి పోతుందా
 మరే వ్యవస్థ వస్తుందీ
 మన చీకటి పోతుందీ
 మనకు వెలుగునిస్తుందీ
 మన ఆశలు ఫలిస్తాయి
 ఆశయాలు సిద్ధిస్తాయి
 ఆ దినాన్ని ఆహ్వానిద్దాం!
 ఆ రోజుకు ఎదిరి చుద్దాం
 అది వచ్చిన మరుక్షణం
 ఆలస్యం చేయకుండ
 అనురాగం నైర్మల్యం
 పునాదులుగ వేసుకొని
 ఆదర్శవంతమైన
 జాతినొకట నిర్మిద్దాం!
 దేశమాత గౌరవాన్ని
 దిశలనెల్ల చాటుద్దాం!

7. నవ నారీమణులు

పడేటపుడు	సంభాళించి	పతనమాపవచ్చు
పడేటపుడు	ప్రయత్నించి	పతనమాపవచ్చు
పడేటపుడు	ఆలోచించి	పతనమాపవచ్చు
పడేటపుడు	ధైర్యంతో	పతనమాపవచ్చు
పడేటపుడు	శక్తితోడ	పతనమాపవచ్చు
పడేటపుడు	యుక్తితోడ	పతనమాపవచ్చు
పడేటపుడు	ఊహకలుగ	పతనమాపవచ్చు
పడేటపుడు	నీతిదూరు	పతనమాపలేము
పడేటపుడు	ధర్మదూరు	పతనమాపలేము
పడేటపుడు	దుర్మార్గుల	పతనమాపలేము
పడేటపుడు	మోసగాని	పతనమాపలేము
పడేటపుడు	మనవరుల	పతనమాపలేము
పడేటపుడు	అజ్ఞుల	పతనమాపలేము
పడేటపుడు	త్రాగుబోతు	పతనమాపలేము

ఆగుమిక చివరి అసంభవాన్ని

ఆంధ్రుల ఆడబడుచులూ

ఆంధ్ర కాళీలు రుద్రమలూ

ఆంధ్రావని నారీమణులు

సంభవము చేసినారా లేదా?

త్రాగుబోతు ఆంధ్రుల ఆటలు కట్టించిరి

తూగడం సుతరామూ మాన్పించిరి

ఆంధ్ర మహా బహుజన పతనము నాపిరి

అందుకే మళ్ళీ ఆ స్త్రీ శక్తిని ఆవాహన చేయడం

అన్యధా శరణం నాన్తి అని మళ్ళీ అరించడం

మన మహిళా మణులందరు మరోసారి మరోసారి ప్రతిసారి

మహతంగా విజృంభించి కదం త్రొక్కి పదం పాడి

కాశరుద్రమలై వరకట్న దురాగతాలూ

నీతి ధర్మదూరత్యాలు, మోసాలు దొంగతనాలూ

దుర్మార్గాలు తమపై దొరన్యాలూ, జటిల పాప జారత్యాలూ

అపితే తప్ప..... ఆగవేమో మనభూమిని ఆగదేమో ఈ పతనం

8. ఆలోచించండి

పుసై కట్టు ముందు వరుడు
పుచ్చుకొనును కదా లక్షలు
అయినా కూడా కాపరాలు
అగుచున్న వేమి ముక్కలు
తన ష్యామోహం తీరగనే
తనకిక వద్దని భార్యను
తన్ని తగుల వేయుకదా
విడాకులే కోరుకదా
ఇంకో పెళ్ళిని తాను
ఎంచక్కా ఆడవచ్చని
తిరిగి కట్టు రాసులను
తాను ప్రొగు చేయొచ్చని
పుసైకట్టనపుడు తాను
పుచ్చుకొన్న ఆ లక్షలు
పుసై తీయ పూనినపుడు
చెల్లించడేం అమ్మాయికి
ప్రతి ఆడబడుచు నేడు
ఇలాంటిదే ఓ షరతు
తా విధించగలిగితే
మనలాంటి పెద్దలంతా
దానికి వంత పలికితే
మ్రొంగిన ఆ యమ దనమును
క్రక్కలేక దిక్కులేక
ఆ యమతో బ్రదుకుటకే
ఆకర్షితుడగునేమో?
ఆ పైనైనా తాను
ఆదర్శంగా బ్రదుకునేమో?
విరుగుతున్న కాపురాలు
తిరిగిచక్క బడునేమో?

9. విశ్వ మానవులు

బాలల బాలలలాగే ఉండనివ్వండి
వారినీ క్రూర వాతావరణానికి లాగకండి
పక్షులలా వారి నాకసాన విహరించనీండి
పంజరాలలో వారినసలే బంధించకండి
ఎల్లలే లేని నిన్నటి మన భూమి గుఱించి
ఎంతో వివరంగా వారికి నేర్పించండి
మనుషుల దూరం చేసే గుండెల గుఱించి
మరీ మరీ అది పాపమని చెప్పండి
వికసించే పుష్పాల్లా హసిస్తూ ఎదగనీండి
యుద్ధాగ్ని కీలలకాజ్యం కానివ్వకండి
భూతకాలమెలాగూ అయింది భూతం
భవిష్యత్తునన్నా కాపాడుకుందాం
పెద్దల ఆటలలో లేదు వారి ఆనందం
ఆ ఆటలు వారికి భయభ్రాంతి కారకాలు
మనం మానవత్వ మెలాగూ విడిచాము
పశువుల కన్నా హీనంగా ప్రవర్తిస్తున్నాము
బాలలను బాలలలాగే ఉండనివ్వండి
వారి చిన్ని హృదయాలు బందీ కాకుండా
ఎల్లలనన్నిటినీ చెల్లా చెదరు చేసి
విశ్వమానవులయేలా వీలుకలిగించండి!

(షీతల్ మోర్జారియాకు కృతజ్ఞతలతో)

22-3-96

10. ఆంధ్రుడు

ఆరంభ శూరత్వం
అంధులకో వరం
ఆరంభం లేనిదే
అంతమెలా సాధ్యం!

చక్కని ఆరంభమే
సగం కార్యసాధన
మనల మనం తెగడడమే
మన దుర్భర వేదన!

ఆంధ్రుడు విశ్వామిత్రుని
అంశా సంతతి- అందురు
ఆంధ్రుడసలే లేని
దేశమూ లేదందురు!

అలాంటపుడు గొప్పవాడు
కాడెందుకు ఆంధ్రుడు
ఎలా మసులుతున్నాడు
ఎలా ఎదుగుతున్నాడు:

ఎంత కోపమెక్కువై తే
అంత ప్రేమ ఉన్నట్లే
ప్రేమ పున్నవారి మీదే
కోపం చూపుదురన్నట్లే!

కోపంతో చెప్పవారు
కోరుతారు అభివృద్ధిని
ముసిముసి నగవులతో కొందరు
ముంచుతారు కొంపలను !

ఆంధ్రుడు తానెపుడూ
అనంత విశ్వాత్మజుండు
అంతగ ప్రపంచాన
ఆదరింప బడుతున్నాడు:

11. నవ్వనా - ఏడ్వనా

ఒక మంచికి నవ్వనా
ఒక చెడుకే ఏడ్వనా
ఒక మంచి ఒక్క చెడూ
ఒకేసారి దూసుకొచ్చి
ఉక్కిరి బిక్కిరి చేస్తుంటే
ఓర్మిని చంపేస్తుంటే
సమస్వయం కుదరకుండ
చచ్చిసంత పనౌతుంటే
ఒక మంచికి నవ్వనా
ఒక చెడుకే ఏడ్వనా!
నాకే ఎందుకిలా
నగు బాటౌతున్నది
నేనూ అందరిలా
కాదనా ఇటులౌతున్నది
అందరిలా నేనై తే
అందులోన గొప్పేమిటి
ఆదర్శంగా బ్రదికితే
అదేమైనా తప్పేమిటి
వెంట వెంటనే మంచి చెడూ
విపరీతంగా బాడేస్తుంటే
ఒక మంచికి నవ్వనా
ఒక చెడుకే ఏడ్వనా!
మంచి మరీ క్షణకాలం
చెడు మాత్రం చిరకాలం
మరీ మరీ జీవితాన్ని
మరణం వైపుకు లాగాటాన్ని
ఎవరి పనని చెప్పుకోగలను
ఎలా నేను తప్పుకోగలను
ఒక మంచికి నవ్వనా
ఒక చెడుకే ఏడ్వనా!

12. దేవభాష

సంస్కృతం తెలియక
సంస్కృతి హీనులై
వేదమే తెలియక
విధి, జ్ఞాన హీనులై :

ఆర్యులందరు తాము
అనార్యులై దుష్టులై
గొప్ప ఈ దేశాన్ని
కుప్ప హుల్చిరి కదా?

మానవులంతా ఒకటను
మాట తెలుపు కద వేదము
భూమంతా కుటుంబమను
బుద్ధి నేర్పు విజ్ఞానము:

ఎన్నిటికని బాద పడతాం
ఎందరెందరిని తిట్టిపోస్తాం
దేశ భాషగా సంస్కృతం పెట్టిని
దేశ నాయకుల దుయ్యబడతాం

ఇప్పటికైనా పోయింది లేదు
ఆలస్యమైనా సాధించలేంది లేదు
సంస్కృతాన్ని జాతి భాషగ మలిస్తేనే తప్ప
చనిపోతున్న సంస్కృతికి మోక్షం లేదు:

13. మోక్షం

వేద విజ్ఞానంలో ఓలలాడే బదులు
వాదపు అజ్ఞానంలో మునకలేస్తున్నాం
ముందుకు దూసుకుపోయే బదులు
పురోగతి వెనక్కు నెట్టేస్తున్నాం

ఇకనైనా మన తప్పులు దిద్దుకొని
ఈ దేశం బాధ్యత మనదేనని
మన సంస్కృతి విలువల పునరుద్ధరించి
అనిపిద్దాం గొప్పజాతికి మన వారసులమని

ఇశ్వాకుల కాలం నుండి ఈ దేశ ఖ్యాతి
తెలియనిదా మనకు దీని ప్రఖ్యాతి
ఎందుకిలా నిర్వీర్యమైపోతున్నదిది
జాతులన్నిటి కన్నా సమున్నత జాతి:

లెక్కకున్నాం తొంబైకోట్ల జనం
ఒక్కడొక్కసారి నా జాతి నా దేశమన వినం
జపసీయుల సమయజ్ఞానం, జాతీయతా భావం
గుడ్డిగా ఆచరించిననాడే మనకు మోక్షం!

14. ఈశ్వరా

ఉగాదులిలాగే

వస్తూ పోతుంటాయి

ప్రభుత్వాల్లా పడిపోతుంటాయి

అటు వాటితో

ఇటు వీటితో

ప్రజల కొరిగేది

బహు తక్కువ రెంటితో

పనికిమాలిన దేదై నా

పారవేయదగ్గదే

జనులకు మంచి చేస్తేనే

మనగలవేదై నా!

అట్టడుగు బడుగువానికి

అన్నమందితే ఉగాది

ఆనందం వెల్లివిరిస్తే

ఆనాడే మనకు ఉగాది

ఆభయంగా జీవించిన

ఆ దినమే ఉగాది

అంత కలసి మెలసి వున్న

అవుడే మనకుగాది

సంక్లిష్ట ప్రభుత్వాలు

వంకర ప్రతిపక్షాలు

అన్నీ యిక చాలు చాలు

నియంతృత్వమే మేలు

ఈశ్వర ఇది నీ ఉగాది

ఇక నీవే దిక్కు మాకు

ఏంచేస్తావో ఈ ఏడాది

నీవై నా ముంచబోకు!

15. మొండు గురువులు

సుఖం కన్న దుఃఖాన్నే

సౌఖ్యంగా తలుస్తాను

మిత్రునికన్న శత్రువునే

మిక్కిలిగా ప్రేమిస్తాను

వెలుగుకన్న చీకటినే

వేయి రెట్లు కోరుతాను

బ్రదుకుకన్న మరణాన్నే

మరీ మరీ స్మరిస్తాను

గెలుపుకన్న ఓటమికే

విలువ చాల ఇస్తాను

జీవం కన్న జడాన్నే

జేజేగ భావిస్తాను

దనికుల కన్న పేదలకే

దగ్గరగా వసిస్తాను

ఆకలితో కోపంతో

అదే రీతి ఏడుస్తాను

మొదటివి నాకు నేర్చింది

మోహాలని అంటాను

రెండవ ఉద్విగ్నాల్నే

మొండు గురువులంటాను:

అయ ఆచార్య సినారెగారి గజలు “సుఖమైనా దుఃఖమైనా” కు నూరుపాళ్ళ స్ఫూర్తితో.

16. ప్రత్యక్ష నరకాలు

ఇలలో సరకాలన్నవి
కలవన్నది తెలియదేని జ్ఞప్తికి తెస్తా
నిలయాల్ రక్షక భటులవి
ఆలయములు న్యాయాలవి, ఆస్పత్రులవిన్:

“సాయం చేయాలా యేం”
స్వామీ ఇదే మా ద్యేయం
అంటూనే జనాలను పోలీసులు
అంతగ భయపెట్టడం:

మన న్యాయస్థానాలవి
మరీ సాలె గూళ్ళైనవి
చిరుక్రిములను చెరపట్టి
భూరి కీటకాల్లోనిస్తవి:

మందులకై నిలదీస్తే
చిందులు తొక్కి జనాలను చీ కొట్టుచు మే
మెందుకు పని చేయాలని
సందు దొరుకని వైద్యులు స్వయికంటారేం?

17. గంతలిప్పొల్సిందే

కళ్ళు మూసుకుని చూసేదాన్ని
ఎల్లా అనగలం న్యాయమని
కుళ్ళు సాక్ష్యాలను నమ్మేదాన్ని
ఎలా వినగలం దర్మమని:

అవసరమైతే న్యాయస్మృతి
అంతా తిరిగి వ్రాయాలి
అపవాదులపై శిక్షించురీతి
ఆన్యాయం మారాలి?

న్యాయదేవత కళ్ళు విప్పితేనే
న్యాయం లభిస్తుంది కొద్దుతో
సాక్ష్యాధారాలు నత్యమైతేనే
దర్మం గెలుస్తుంది వ్యాజ్యాల్లో!

గుడ్డి సాక్ష్యాలను నమ్మని
గొప్ప దర్మాధికారులుండాలి
నత్తనడక న్యాయాలకు
కొత్త పరుగులందించాలి:

అపుడే న్యాయస్థానాలు
అవుతాయి దర్మాసనాలు
అవి వినిపించే శిక్షలు
అవుతాయి శిరోధార్యాలు:

18. వేడుకోలు

విరియని మొగ్గలు వెదజిల్ల వాసనల్
దూరంపు భ్రమరముల్ చేరునటకు
కోయిలల్ కుహు కుహు రావంబు సేయగ
మహి వసంతము వేగ మరలి వచ్చు:

పరుగెత్తు నదులెల్ల పాటలన్ పాడుచు
హరాసిలోపల చేరిపోవు
చీకటి కలదని చిమ్మటల్ దుఃఖించ
జ్యోతి మార్గము చూపు జ్యోతి యొకటి:

ప్రేయసి దిక్కుమాలిన ప్రియుడనేను
నీ కొఱకు బాధపడుచును నిలిచియుంటి
గాతకము మేముముల నిరీక్షణములోన
నీటికై ఆశతోడన నిల్చుభంగి:

(దిలీప్ కుమార్ రాయ్ ఆంగ్ల కవిత కనువాదం)
1957-58 'లో ఇంటర్మీయేట్ లో చేసినది

19. మేలాపకు

నేటి రోజు

నీవొనర్చు

నీ మేలును

మరుదినమే

మఱచిపోవు

మహారాజులు

కో అంటే

కొందరా

కోకొల్లులు

నీవంతనె

నిరాశ ని

స్పృహ చెందక

నీ సుగుణాన్ని

నిరసించక

నీ మేలును

ఆపనే ఆపక

నిర్విఘ్నము

గావొనర్చు

నిండు మనీషివై

తరించు :

20. పోలిక

ప్రకృతికి మనిషికి
బహు విధాల పోలిక
ఉదయించే సూర్యునికి
పోలిక మనిషి పుట్టుక !
ఉదయానిని పోల్చవచ్చు
మానవుని బాల్యంతో
మధ్యాహ్నం కాదా అది
యౌవనం మనిషికిలా
జీవితాన గట్టిపడి
జైజై అను సమయం
తీక్షణతంత ఉట్టిపడి
తేజరిల్లు తరుణం !
సాయంత్రం వృద్ధాప్యం
చరమగీతి సమయం
అస్తమించు సూర్యునికి
మనిషి అంతమే పోలిక
ప్రకృతికి మనిషికి
బహువిధాల పోలిక :

21. కత్తులు దూస్తున్న కాలుష్యం

జగతిని పీడించే సమస్యలు
ప్రగతి కొని తెచ్చే దౌర్భాగ్యాలు
ఇన్నా అన్నా ఎన్నని చెప్పేది
కనుల యెదుట కాలుష్యాలు !

సమస్యలు తీర్చేందుకు మానవుడు
సతమతమౌతూనే ఉన్నాడు
ప్రగతిలో భాగంగా సమస్యల్ని
మానవుడేకొన్నిటినిసృష్టిస్తున్నాడు!

ముప్పులై మనపీడికిపుడు
ముంచుకొస్తున్న సమస్యలు
ముఖ్యంగా మూడే మూడు
వాయు జల ధ్వని కాలుష్యాలు!

కాలుష్యాలు జనులపై నేడు
కత్తులు దూసుకొస్తున్నవి
వదలక అమాంతం జనాన్నే
కబళింప తాము చూస్తున్నవి!

మన ప్రగతికి సోపానాలు
మన ఘన కర్మాగారాలు
మూడు కాలుష్యాలు పెంచే
ముప్పులకివి నిలయాలు!

కర్మాగారాలు విడిచేవి
దోషభూయిష్ట వాయువులు
చుటూ వుండే వారవి
చూడక పీల్చే విషాలు!

వీటి రసాయన విసర్జనాలు
నీట కలిసే నీచ విషాలు
త్రాగిన వారికి కలిగించు
తగ్గని వెన్నెన్నో రోగాలు!

పనిచేసే కార్మికులకు
ధ్వని కాలుష్యమే బ్రదుకు
చెవిటి వారిని, అవిటి వారిని
చేయందే వదలవు చివరకు!

పట్టణంలో చెత్త కాలుష్యం
వాహనాల దూమ కాలుష్యం
పర్యావరణకాలుష్యం
పై మూడింటికితోడీరోజు!

అస్మదీయ కాలుష్యం
తస్మదీయ కాలుష్యం
లీకుల కాలుష్యం
స్కాముల కాలుష్యం!

ఆడా మగా అసకుండా
అనుసరించు కాలుష్యం
దండిగ అందరికీ ఉన్న
ధనదాహ కాలుష్యం!

కనులకందలేనంతగ
కాలుష్యమే కాలుష్యం
విష వలయాల కాలుష్యం
విశ్వవ్యాప్త కాలుష్యం!

కాలుష్యాల్ని ఆపడం
కాదేమో ఇక సాధ్యం
తీరం తిరిగి రాలేని
తెప్పలపై పోయాం!

జగతినేల మట్టమైతే
ప్రగతి తిరిగి ఆరంభిస్తే
తప్ప ఆగదేమో కాలుష్యం
అప్పుడేనా అందరికీ మోక్షం!

22. ముగ్ధ బాలలు

కర్షకులూ కార్మికులూ
కలిసి నూటికి తొంభై మంది
దుర్బరాలు వీరి బ్రదుకులు
దోచేవారే వీరినెంతోమంది!

వీరికి కష్టపు ఫలితమందకుండా
వేరుచేయు పాపులు పరమనీచులు
కొల్లగొట్టే కోటిశ్వరులు
మధ్య దళారీలు యాజమాన్యాలు!

తొంభై శాతం పై వారిలో
తొమ్మిది శాతమైనా బాలలు
చదువుకొని వికసించాల్సిన
చైతన్య బాల కార్మికులు!

ఎంతో కొంత అన్నట్లుగా
వేణ్ణిళ్ళకు చన్నీళ్ళుగా
పదేండ్ల తమ పిల్లలనే
పనికి పురమాయించే తలిదండ్రులు!

బాల కార్మికులనే తాము
బహు యిష్టంగా వాడేవారు
చిల్లర డబ్బుల ఆశచూపి
పిల్లల రక్తాన్ని పిండుకుని

పెన్నిదులుగా మార్చుకొనే
కద్దరినీ ఎంచి నేరస్తులుగా
ప్రేతాలు యాజమాన్యాలు
ఇప్పవలసినా కఠిన శిక్షలు
ఎంతో కొంత తాఝూ మ్రింగి
అంతగ పట్టించుకొని అమలుబాధ్యు

వీరినీ వారిని విద్రోహులందర్నీ
వేసి జైళ్ళలో బుద్ధి చెప్పేంతగ
ఎనాడన్నా దేశంలో ఎదిగాయా
ఏమన్నానా న్యాయాలు చట్టాలు!

తప్పులు చేసేవారంతానూ
తగుదు మాయని తప్పించుకోగా
చిన్నారి బాల కార్మికులకేల
చేయని తప్పులకు శిక్షలు!

వీరికి శిక్షలు తప్పాలంటే
వేరే మార్గం లేనేలేదు
బాల కార్మికులు ఉండొద్దంటే
బహుశాః వేరే దారే లేదు!

పదవ తరగతి వరకు తప్పక
అమలు చేయడమే నిర్బంధ విద్య
అన్నిటికన్నా మించిన సూచన
ఆచరణయోగ్యమైన ప్రతిపాదన!

(అంశాన్ని సూచించిన ఆ ప్రతిపాదన
డనదగిన బొంగు వేణుగోపాల
రావుకు ఆప్యాయంగా అంకిత మీ
రచన).

23. దేనికని స్వర్ణోత్సవాలు

దేశంలో స్వర్ణోత్సవాలు
దీనుల బ్రతుకులు దీనాతి దీనాలు
వస్తేనేం ఎన్నెన్ని ప్రభుత్వాలు
ఐతేనేం ఎందరు మంత్రివర్యులు!

ఏం సాధించాం ఇన్నిన్నేళ్ళు
రాజకీయాల్లో కంపు, కుళ్ళు
ఆదర్శులవ్వాలన్న మంత్రులే
అవుతున్నాడు గడ్డితినే వాళ్ళు

వారికి తోడు దొంగలై
వీరూ కొందరధికారులు
ప్రమింగుతున్నారు వెన్నులై
మీసాల కంటకుండా వెన్నలు!

దేశాభివృద్ధికి పెట్టే ఖర్చులో
ప్రజలకందాల్సిన సౌముఖ్యంలో
వారికందేది ఇరవై శాతమేనని
ప్రధానమంత్రి చెపితే యేమనాలో!

బీదలు పొందాల్సిన సౌభాగ్యం
మీది నుండి క్రిందిదాకా సర్వస్వం
పంచుకుంటున్నారు మధ్యదళారీలు
ఇంతకన్నా ఉంటుందా మోరం!

గొర్రెలుగా ప్రజలను వారి
పుర్రెలు వాడకుండ నిరంతరం
నిరక్షరులుగా ఉంచితేనే
వారేలిన వారి ఓటు బ్యాంకులు!

అన్ని పార్టీలవారినీ గొర్రెలు
ఆజమాయిషీ చేసినారు
కోళ్ళు మింగే వారొకరై తే
గొర్రెల మింగేవారినీ చూసినారు!

ఈసారి ఓటేయడానికి
ఎవడూ మిగలలేదనడానికి
సందేహం లేకున్నా తప్పక
వేయాలికదా మళ్ళీ మొదటి వాడికి

ప్రజలను దోచుకొనే
బ్యాంకుల స్కాముల స్వాములు
ఎంతప్రమింగి తేచ్చినా
ఏం చెయలేని ప్రభుత్వాలు!

నేనేం చెయలేనని
నేరుగా ప్రధానమంత్రి
నుడివే రోజులొచ్చాయి
బడుగు దేశానిదిదీ బడాయి!

శతశాతం అక్షరాస్యత
సాధిస్తే తప్ప దేశానికి
మోక్షంలేదు ప్రజలకింత
న్యాయం జరుగదు బ్రతకనికి!

అవినీతెంతగ దేశంలో
అమిరి ఇమిడి పోయిందంటే
నిలబడలేకున్నాడీ రోజుల్లో
నీతిపరుడెవడన్నా ఉండుంటే!

ప్రజాస్వామ్యమీ దేశానికి
పనికి రాదనడానికి
వెనుక ముందక్కరలేదు
వేరే ఏ స్వామ్యం గతి దీనికి?

24. బీహార్ దోపకం - తీహారు దర్శనం

లాలూ ఉవాచ:-

సౌభాగ్యం బీహారుకు
ససేమిరా పట్టనియ్యను
యాదవుణ్ణి తీహారుకు
ఏ చట్టం చేర్చనియను:

పశుగ్రాసం మింగేసిన
ప్రసాదునండి నేను
బీహారును మ్రింగేయక
తీహారెళ్ళనండి నేను:

మింగి నేను త్రేన్చుతున్నా
మీరు నన్నేం చెయగలరు
నా భార్య బలగాలన్నీ
నాపనినే చేయగలరు:

నన్ను కబడీ ఆడారు
తన్నావల పారేశారు
నేను రబడీ వాడాను
ఉన్నానచటే చూశారు:

లాలూ అంటే మజాఖా
చాలా తెలుసా తడాఖా
క్రిందపడ్డా మీద పడ్డా
గెలుపే లెండి ఇలాఖా:

ఉట్టి పట్టుకొని కదా
ఊగాన్నేనిన్నినాళ్ళు
గట్టితనమిలాగుననే
ఉట్టి కుండునెన్నినాళ్ళు !

బీహారును విడువగనే
తీహారే ఇక గతి నాకు
స్వాహా స్వాములందరికీ
తీహారే తీయని సోకు !

కవి ఉవాచ:-

బీహారులో ప్రజాస్వామ్యం
బిక్కమొహం వేస్తున్నది
అంతగ మొనగాళ్ళ చెతుల్తో
అపహాస్యం పాలౌతున్నది

అనుకున్నంత అయ్యింది
అన్యాయం బేడీ లేసుకుంది
లేడిని చెసినా ముఖ్యమంత్రి
తేడా లాలూకు ఏముంది?

అంతటి బలాధ్యుడు రావణుడే
అంత బిక్క చాపు చచ్చాడు
పశుగ్రాసం నమిలిన వాడా
పాపం నెమరువేసుకో మూర్ఖుడా!

25. విజయం మనదే

జీవితమే ఒక క్రీడ
చిత్రముగా తరచిచూడ
ఎంత బాగా ఆడితే
అంతగ విజయం మనదే
ఆటలలో పాటలలో
అన్నిటదు కు బాటలలో
మనవంతు కలెషినిచేసి
మహితంగా విజృంభించి
గెలుపగల మనుకొంటే
గెలిచి తీరినపే
పోటీలో పాల్గొన్న
ప్రతివాడూ గెలుస్తాడా
ఎందరో పాల్గొనేది
కొందరే కదా గెలిచేది
క్రీడలలో నిజంగా
గెలుపుకన్న ముఖ్యం
క్రీడా నియమాలాచరిస్తే
క్రీడాభావం చూపిస్తే
క్రీడోల్లాసం ప్రదర్శిస్తే
ఓడినా తాను గెల్చినట్లే
క్రీడలలో నిష్ణాతుడు
ఓడిననూ చలించడు
జీవితంలో అట్టివాడు
చివరకుత్తీర్ణుడౌతాడు!
జీవితమే ఒక క్రీడ
చిత్రముగా తరచి చూడ
ఎంత బాగా ఆడితే
అంతగ విజయం మనదే:

26. ధర్మమే గెలుస్తుంది

అహింసా వాదులము
అచ్చు శాంతి కాముకులము
అవనియెల్ల ఒకే కులము
అనుకొనే మానవులము
అన్యాయము అక్రమము
మోసందగా మూర్ఖత్వము
దుర్మార్గము దౌర్జన్యము
హింసా, క్రూర ప్రవర్తనము
అసలే నచ్చని వాళ్ళము
సిసలుగా వాటి శత్రువులము
అపసరమైతే వాటిని
ఆక్కడికక్కడే ఎదుర్కొని
అణగ ద్రొక్కడానికి మేం
అనవతరం సన్నద్ధం
కొనవూపిరి వరకు మేం
రణమునకై నా సంసిద్ధం!
దుర్మార్గం భరించినోడు
దుర్మార్గుడె బాను చూడు
దౌర్జన్యం నెదిరించనోడు
దుర్జనునే పోలుతాడు
హంతకుణ్ణి ఆపనోడు
హంతకుణంతటోడు
ప్రాణానికి భయపడినోడు
పదే పదే కదా చస్తాడు
భయమనేది లేనివాడు
జయమునెప్పుడు వరిస్తాడు
ఆదర్శంగా నిలుస్తాడు
ఆఖరికొకసారే చస్తాడు
అవగుణాల ఆటలెప్పుడు
అవనిలో గెలువవు చూడు
ధరిత్రిలో ఎల్లప్పుడు
ధర్మమే గెలుస్తుండు !

27, నీకూ భయమేనా ?

మింట నుండు భగవానుడు
కంటచూడడిటు వైపు
పాపాలు చేసినా
ఆపడెవరిని గూడ
దోపిడిలు దుర్మార్గాలు
అన్యాయాలక్రమాలు
దగా మోసం దౌర్జన్యాలు
ఎగాదిగా సాగుతున్నా
మారణ మానవ బాంబులు
మన మధ్యే మసలుతున్న
మింటనుండ భగవానుడు
కంట చూడడిటువైపు
తనకూ దుర్మార్గులన్న
తగని భయం కాబోలు
మారణ మానవ బాంబున్న
మదిలో భయం కాబోలు
పశుత్వమీ రీతిగ
ప్రబలిన తరుణాన
మానవతా విలువల
మనుగడ నశించగా
దేవుడే దిగి వచ్చినా
ఆగునా ఈ ఘోరకలి
మషిని తిరిగి యధావిధి
మహితాత్ముడు తానగునా?

28. అసలైన అందాలు

కురులకు అందం
ఆ విరులూ కాదు
అల్లిన జడలూ కాదు
కొప్పలూ బిచ్చాడాలు కానే కావు
కురులనభిమానించి ఆనందించే భర్తని
ఆ సిగ పాయలతో బందీ చేసి
ఆపానశాలతో తూలచేసి
వానిచే
లోకోపయుక్త పనులు చేయించడం!

ముఖానికందం
స్నోలూ కావు, పొడర్లూ కావు
క్రీంలు, షేవింగ్‌లు కానే కావు
అందమైన ముఖం వెనుక నున్న
మెదడును ఆలోచనల్తో మధించి
తనకే కాక అన్యులకూ మంచేయగు నట్లు చూడడం!

కళ్ళకు అందం
ఆ కాటుకా కాదు
బ్రోలిడ్‌లను
బ్యూటీ ఫయింగ్ చేయడం కానేకావు
కరుణా కటాక్ష వీక్షణలతో
నలుగురి బ్రతుకులనూ ఆనంద మయం చేయడం!

ముక్కుకు అందం
ముక్కెర కాదు
అలంకరించుకొనే అవేవీ కానే కావు
చుట్టూ వున్న సువాసనల నాఘ్రాణించి
ఇతరుల బ్రతుకులను సుగంధ మయం చేయడం!

చెవులకు అందం
చెవి పోగులూ కాదు
చెంప స్వరాలు కానే కావు
చెడు విననే వినకుండడం
మంచి నందరికీ సదా పంచిపెట్టడం:

నోటికి అందం
ముత్యాల పలువరుసా కాదు
పెదాల మీది స్టిక్ రంగు కానేకాదు
చెడు మాటాడకుండడం
మాటలలో ఈటెలు దొర్లకుండా చూసుకోడం:

వజ్రానికి అలంకారం
ఆ కంటెలూ కాదు
కాసుల పేర్లు కానే కాదు
అందున్న ఆ గుండె
అందరి బాధలకూ స్పందించడం
అందరి జీవితాల్లో వెలుగు నింపడం:

చేతులకందం
గాజులూ కాదు
గడియారం నేల్ పాలిష్లుకానేకాదు
అవిచేసే అందమైన పనులు
ఇతరులను తట్టి వారి బాధలు పంచుకోడం:
కాళ్ళకు అందం
పావడాలు కాదు
మట్టెలూ హారాలు అంతకన్నాకాదు
వాటితో మున్నుండుకు సాగడం,
అందరినీ ఆత్మీయంగా మున్నుండుకు సాగించడం:

అలంకారాలు కాదు అందం
అవి తెచ్చే ఆనందం
కృతకం తాత్కాలికం
అవయవాల సార్థకతే అసలందం
ఆ అందం యిచ్చే ఆనందం
అదే అసలైన అందం

(చిన్నప్పుడు విన్న ఓ జానపదగేయం స్ఫూర్తి)

29. నీవై మసలుకో

నీవెక్కడ వసించినా	నీవై మసలుకో
	నీవై పడి చస్తారంతా
నీవై విరుచుకుపడ్డా	నీవై మసలుకో
	నీ ఓర్మిని కోల్పోకు
నిన్నంతా నిరసించినా	నీవై మసలుకో
	నీ ధైర్యం విడువకు
నిన్నంతా ప్రేమించాలంటే	నీవై మసలుకో
	నీ ఆత్మసాక్షి వదలకు
నీకెంత కీర్తి లభించినా	నీవై మసలుకో
	నీ నైజమే చూస్తారంతా
నీకది అనవసరమైనా	నీవై మసలుకో
	నీకేమీ తేడా పులడదు
నీ నష్టాలందుకూడ	నీవై మసలుకో
	నీవే పొందెదవు ముందు ముందు
నీ ఆశలు అడుగంటినా	నీవై మసలుకో
	నీ సమరమారరభించు మళ్ళీ
నీ సుఖశాంతులందు	నీవై మసలుకో
	నీవో రాజాగా మనడలవు
నీ మది రొద గాండ్రిస్తున్నా	నీవై మసలుకో
	నీవే జగమేలుతావు
నీవే చూస్తావొకనాడు	నీవై మసలుకో
	నీ అదృష్టాన్ని నిర్దేశిస్తావు
నీకే తేడా తెలుస్తుంది	నీవై మసలుకో
	నీ ఆత్మగౌరవం నిలుస్తుంది

(12 సం॥ల చిరంజీవి రాధానారాయణ్ ఇండియన్ అంబిసి స్కూల్.

రియాద్, సౌదీ తరేఖయా

సింపుల్ పబ్లికేషన్ హార్డ్ టు ఫోలోకు 4-11-00 (హిందూ)లో

30. దివ్యకాంతులు

చోటిమ్ము నాకింత
నీ పాదముల చెంత
బ్రదుకంత పడియుందు
నీ చరణముల ముందు
చూపులోన ఓంకారము
హృదిలోన నీతూపము
చివరంట నా వెంట
వచ్చు నివియేనంట
నీ స్మృతుల దివ్యలవి
నా హృదిని వెలిగినవి
నాచిన్న గేహమున
ఈ కొన్ని వెలుగులే
ఈశ్వరానుగ్రహాలు
ఈప్రేతార్థాలూను!

31. క్రొత్త రీతి

ప్రేమ రీతులందు మనం
క్రొత్త ఒరవడిస్ఫుష్టదాం
శత్రువుకైనా దగ్గరై
చక్కగ కౌగిట చేరుద్దాం:

32. బుద్ధి

అన్ని మన
అశక్తులు
మనబుద్ధికి
మరోబిడ్డలు

33. మానవాళిసేవే గొప్పది

ప్రతి మనిషి తప్పక
మనకార్యాలు సాధించాలని
కదా సృష్టి చేసినది
కాని దాన్ని ప్రక్కనపెట్టి
ప్రతిక్షణమూ భగవంతుని
ప్రార్థించుటలో వెచ్చబెట్టి
మేలు కలుగుననుకొంటే
మిగులు దుఃఖమే వారికి:

34. జిద్దు

కనులన్నవి మనసేనను
కల్మషింప వేసెనని
మనసన్నది కనులేపో
ననుముంచి వేసెనని:
రెంటిదొంగ జగడాలవి
యెవరికేమి కాలేదు
ఇద్దరి ఈజిద్దులోన
దిట్టనైన నేనే మట్టికరచినాను:

35. పని - బాధ

పనినెప్పుడు బాధతో
మార్చి మార్చి చేసుకో
ఎంతగ నీవానందం
పొందెదవో చూసుకో:

36. మూరని మంచి

మంచిని సమాధి చేయడం

కలియుగ ధర్మమయితే

సమాధి తరువాతనై నా

మంచినే చేస్తుండడం

మంచికి తెలిసిన ధర్మం

బ్రదికినన్నినాళ్ళూ

నన్నేం చేయలేకనే

నా మంచి శత్రువులు

తామంత ఒక్కటిగ

నా చావు కోసమని

నానా యాతనలు పడిరి

చచ్చినాక కూడా విడువక

చెడు మీద నేను రెచ్చి

నను మోయు చెడువారి

నాల్గు భుజముల మీద

నటరాజునైన నేను

నర్తించి చూపాను:

37. నీకు నీవే గతి

బ్రదుకు రహస్యం ప్రేమతో పొందితిని

అందఱి బాధలు నావిగా చేసుకుని

కన్నీటి నా గార వినువారు లేనపుడు

అద్దము ముందుండి నేనే వింటినన్నిటిని:

38. గెలుపు

ఓడానని నీవనుకుంటే
 ఓడిపోయినట్లేనంట
 నేనో ధడమేమనుకుంటే
 నీకు ఓటమే లేదంటః
 సంకల్పమె విజయానికి
 సదా అగు పునాది రాయి
 మన్నిష్క స్థితిలోనే కదా
 మన్నుతాయి అన్నీను
 అధిగమింతుననుకొంటే
 ఆపలేదు నిన్నెవడూ
 నీవై ఉండాలీ నీకు నమ్మకం
 ఆకసమవ్వాలీ నీ ఆదర్శం
 గెలుస్తాననుకున్నవాడే
 గెలిచి తీరుతాడెప్పుడు!

39. అంతర్జాతీయం

అనురాగం

అందమైన

భక్తి రోగం

బాధ భరించ

లేకున్నా

గురువులావు

వైద్యం!

40. పగ - ప్రేమ

ఒక చెంపపై కొట్ట వే
రొక చెంప చూపెట్టు
మరీ చెప్పే గాంధీజీ
మన పూజ్య బాపూజీ:

బద్ధ శత్రువు దొడ్డ
పగను ప్రేమతో గెల్చు
బుద్ధిమంతుడు తాను
భువియందు వైకొచ్చు:

శరణు కోరినవాడు
శత్రువే తానైన
కరుణ చూపనివాడు
కడుహిన మానవుడు:

ఇతరులకు నీవిచ్చు
దయయు దాక్షిణ్యాలు
నగుమోముతో నీవు
తగ యివ్వలేనపుడు
అందులో సగమైన
ఆపినట్లే యగును:

నిండయిన మనసుతో
నీవుచేసే పనులు
మెండుగా మనకీర్తి:
మెప్పులందిస్తాయి:

41. మనసుక మనసు

మనసు మూసుకు పోయినప్పుడు
మనకితరుల మాటలసలే నచ్చవు
వారివి మంచి పనులయినను చూడు
భూరి దోష్టములై తోచక తప్పవు;
ఇతరుల మాటలు విని మనం
కుతర్కం పాలయి బుద్ధి కుళ్ళయి
మది తలుపులు మూసుకొందుము
చతురత సంస్కారం వివేకం కోల్పోయి;

42. పదవి పొగరు

పదవి పొగరు తనకు
తలకెక్కె కాబోలు
నీ నమస్కారమునకు
ఈయడాతడు బదులు
గర్వమునంటి పెట్టుకుని
పతనము తావెళుతుందని
ఎంత చక్కగా చెప్పెను
ఇంగిలీషు మానవుడు;

43. యాదేశుడు

చిన్ననాటి నుండి గుట్టకొచ్చితిమి
ఎన్నిమార్లని నిన్ను దరిశించితిమి
మా ఇలవేలుపుగా కొలిచితిమి
యాదగిరి లక్ష్మీస్ససింహ స్వామి !
నీ కరుణా కటాక్ష వీక్షణలు
మా పాలిటనవి మహా వరాలు
యేమని కీర్తించగలను నేను
నీ ఘనా ఘన మహత్కార్యలు!

(ఈ మధ్యోసారి రైలులో వరంగల్ పోతున్నప్పుడు యాదగిరి గుట్ట దర్శన సమయాన | వాసినది).

44. తల్లి ఒడి

ఒక తప్పు	ఒక తన్వీ	ఒక తల్లి
జీవితాన	సంతసాల	ఒడిని నిల్చి
సుఖమెల్ల	చితిచేర్చి	సుఖ శాంతి
తుడిచిపెట్టె!	నిప్పుపెట్టె!	తెచ్చిపెట్టె!

45. కాపాడండి

కాలంతో పాటు సర్వత్ర
కరిగి పోతున్నది చరిత్ర
శాసనాలన్ని తుదకు
చట్టబండలౌతున్నవి
చరిత్రాత్మక కట్టడాలు
మరియు మేటి శిల్పాలు
కుప్పకూలుతున్నాయి
కసుమరుగై పోతున్నాయి !
విద్రోహుల చూపుల్లో
విలవిలలాడుతున్నవి
బలవంతుల చేతుల్లో
భస్మమైపోతున్నవి
మన వాళ్ళే కొల్లగొట్టి
మన శిల్పాలమ్మ బెట్టి
వ్యాపారం చేస్తున్నారు
జాతిద్రోహులౌతున్నారు
విలువైన శిల్పసంపదను
విదేశాలకు తరలిస్తున్నారు
ఇలాంటి విద్రోహులను
ఎలాగైనా పట్టివడేసి
కాళ్ళు చేతులు సరకడమే
కావలసిన కర్తవ్యం!

(శ్రీ వేంపల్లి గంగాధర్ గారి 25-8-96 ఆదివారం అంధ్రజ్యోతి అనుబంధం
లోని “చరిత్రను కాపాడండి” కవర్ స్టోరీ ఆధారంగా స్ఫూర్తి పొంది
వ్రాసినది)

46. భారత్

పౌరులు దేశాన్ని
ప్రభుత్వాన్ని ప్రేమిస్తే
అది జపాను:

దేశాన్ని కాక
ప్రభుత్వాన్నే ప్రేమిస్తే
అది అమెరికా:

ప్రభుత్వాన్ని కాక
దేశాన్నే ప్రేమిస్తే
అది రష్యా:

దేశాన్ని ప్రభుత్వాన్ని
దేన్నీ ప్రేమించకుంటే?

47. తప్పు - నిప్పు

వేళ్ళు కాలినందుకు
నిందింతు వేల నిప్పును
ముట్టుకుంటే కాలిచ్చడం
ముందే దాని నైజం
చింతించు నీ అజాగ్రత్తకు
చేయకెప్పుడూ ఏ తప్పు!

48. బుద్ధి బలం

మనుషులంతా
సమంగానే పుడతారు
బుద్ధి బలం
వాడుకునే చతురులు
ఇతరులనెపుడూ
అధిగమిస్తుంటారు
దనకీర్తి శిఖరాలకు
దాపుల్లో మసలుతారు
వారిని ఇతరులు
ఎంతో వింతగ
నోరు తెరిచి
చూస్తుంటారు!

49. అదృష్టం

ఇద్దరు నాయకులు
పోటీకి దిగితే
ఒరికి పోయాం
ఎవరో ఒక్కరే గెలుస్తారు
ఇద్దరూ గెలిస్తే
ఇంతే మన సంగతులు:-

50. తిక్కమనసు

కుక్క తోకకు

గుండు కట్టిన

కుదురుగా

అది నిలుచునా?

తిక్క మనసును

దిద్దు యత్నము

స్థిరపు బుద్ధికి

ఫలితమగునా?

51. త్రిశరణాలు

కరుణ లేక ప్రేమలేక

మానవాళి సేవలేక

బ్రదికే బ్రదుకు కన్న

చావది నిజంగా మిన్న

చావంటే భయమైతే

పైవేలే త్రిశరణాలు :

52. దేవుని వైపు

దేవుని వైపు మానవుడు
పడడుగులు తానేస్తే
మానవుని వైపు దేవుడు
ఒకడుగు తనేస్తాడు
మొదటి అడుగు తానే
వేయ వలయు మానవుడు:

53. నరక నిర్మాతలు

కొందరను మానాల
పెనుభూతాలై
ఎందరినో
పట్టి పీడిస్తారు:

కొంద రసూయల
కాలవాలమై
కుమిలి కుమిలి
తామే చస్తారు:

కొందరపోహల
కుళ్ళు బుద్ధులై
ఇతరుల బ్రదుకులు
గతుకులు చేస్తారు:

కొందరీర్ష్యా
భర శీర్షులై
ఎదుటివారివై
ఏడిచి ఏడ్చి చస్తారు!

కొందరు తాము
భయఃవిహ్వలులై
తమ బ్రదుకునే
తప్పుదారి పట్టిస్తారు

కొందరు దుర్వాస
ద్రోధమూర్తులై
ఇతరుల కొంపల
కింత నిప్పంటిస్తారు!

వై అవ గుణాలారు
ప్రబలంగా వున్నవారు
తమ సహజీవుల బ్రదుకుల
తప్పుక నరకం చేయువారు!

54. తల్లి ఒడిలో తరించడం

చిన్ననాడు కలలు నేను
ఎన్నెన్నో కనే వాడను
అన్నీ నిజమయి నన్నవి
ఆశ్చర్యంలో ముంచెత్తెను:

యౌవనాన మామూలే
జవ్వనికై కను కలలే
కన్న కలల వమ్ముచేసె
ఉన్నత విద్యాభ్యాసాలే:

ఆపై విరబూసిన కలలు
అయినవి నలిగిన పూలు
భరించనలవి కానంతగ
బాధామయం బ్రదుకు లీలలు:

చివరి ఘడియ జీవితాన
చిత్రంగా అడుగిడె కవిత్వాన
సర్వకాంతులూ లభించె
సరస్వతీ సాక్షాత్కారాన!

ఇంతకన్న ధన్యత
ఏమున్నది బ్రతుకుకు
తల్లి సరస్వతి ఒడిలో
తరించడం చివరకు:

55. భయోత్పాతం

బాంబా చోట పెట్టారన్న వార్త

సృష్టించె భయోత్పాతం

చుట్టుపక్కల జనమంతా—

ఇట్టే ప్రాణాలకు పరుగెత్తిరి

బాంబేదీ లేదని తేలాక

నిశ్చింతగా నిట్టూర్చారంతా—

పని, వైసా, తేనెలకన్నా

ప్రాణమే సుమా మనకు మిన్న

అన్ని విడిచి పెట్టి మనం

అమాంతం పరుగెడుతాం

కాని చివరకు అయ్యేదేమిటి

ప్రాణ మనకు చేసేదేమిటి

ప్రాణి జ్యోతి ఆరిపోయి

పరమాత్మలో కలవాలని

శరీరాన్ని నిప్పుకొదిలి

చక్కగా తాను తప్పుకొంటుంది :

(ఆంధ్ర మూలం: కళాప్రపూర్ణ పోతుకూచి సాంబశివరావు)

56. దౌష్ట్యంతం

తొమ్మిది రోజులు పూజలందు
దుర్గా మహామాత తాను
అందరినీ అనవరతం రక్షించు
అమ్మలందరి అమ్మ తాను !

అమ్మనే ఆదర్శంగ
అంతయే రౌద్రంగ
అంతం చేద్దాం దౌష్ట్యన్ని
ఆమె సంత మనమవటాన్ని !

దుష్టత దునుమాడుటకే
బ్రదుక వలెను మొండుగ
జయకేతన స్ఫూర్తియే
విజయ దళమి పండుగ :

ఆమ్మ తెచ్చిన సరదా
మనందరికీ దసరాగా
మనమూ ఇద్దాం సరదా
మంచికి మరో పేరుగా :

దసరా 21-10-96

57. అమోఘం

కరుణ, ధర్మం
సీతీ, న్యాయం
కావాలి నీ జీవిత
గమ్యానికి ద్యేయం :

యుగాలకు యుగాలె
ఉదయభానుని ఓలె
నీవు సదా ఎదగాలి
నీవలాగె వెలగాలి :

జీవించరా ఎల్లకాలాలు
దీవించునిదొ తాత అక్షరాలు
నీతినెవరు న్యాయాలాపిరై
జాతి రత్నమై నీవు వర్దిల్లు :

అనంతాల వత్సరాలు
అమోఘ నీవు జీవించాలి
వేనవేలుగా ఈ సుదినాలు
విధిగా వస్తుండాలి :

నీవు చదివి గొప్ప చదువులు
ఎంతో వైకి రావాలి
నీవు చేయు ఘంచి పనులు
చిన్నా, పెద్దా మెచ్చాలి :

(చిన్ని మనుమడు అమోఘ పుట్టినరోజు ఆశీస్సులు 10-10-96)

58. మర్యాదా భూషణం

నా వలననె మర్యాద
జీవులకనె నైశ్వర్యం
నా వల్లే ప్రతిష్ఠకద
అని నుడివెను సామర్థ్యం!

మంచితనమె సదా తెచ్చు
మనిషికి ఘన గౌరవం
మంచితనాన్ని నేనే సదా!
మనిషి ప్రతిష్ఠ పెంచెదననె!

ఐశ్వర్యం సామర్థ్యం మంచితనం
అచ్చముగా ముగ్గురిదీ మిడిసిపాటె
మర్యాదను మించినట్టిదేది
మహిని లేదు మానవునికి పెన్నిధి

మర్యాదే మానవులను
మహా ఎత్తులకు తీసికెళ్ళును
మిగతవి వాటంతటను
తగురితిగ ఒనగూరును !

59. వింత నైజం

చలికాలం వజ్రవజ్ర వణుకని
ఎండకాలం ఉప్ వేడి మంటలని
వానాకాలం వళ్ళంతా తడిసెనని
నిందించకు, ప్రకృతి నీమంగా చేయు విధులు
తట్టుకో, రక్షక సువిధుల వాడుకొని
నేర్చుకో వాటంతటి విధి నిర్వహణని!

60. సవాల్

చీకటిలో పున్నప్పుడు
సవాలే జీవకాంతి
ఏకాంతుడనై నప్పుడు
సవాలే స్నేహశీలి
బ్రదుకు ఆశ వదిలినప్పుడు
సవాలే నా ఊపిరి
పైకెడిగే యత్నంలో
సవాలే నా నిచ్చెన
యువ మూర్తుల్లారా ! మీరందరు
నిరసించిన వారందరినీ
సరసంగా ప్రేమించండి
అదే మీకగునో సవాల్ —
అజ్ఞానులందరినీ
విజ్ఞానుల చేయండి
అది కూడా మీకు సవాల్ —
నిర్లక్ష్య లక్ష్యులకు
లక్ష్యం మీరు చూపండి
అదే అగును మీకు సవాల్ —
సజీవంగా జీవిరాన్ని
సమభావంతో జీవించండి
సజావైన సవాలదే
సదా మీకు అగునండి:

(ఎకె.జెర్మ్ ఆంగ్ల కవిత్వకు స్పందించి చేసిన స్వేచ్ఛానువాదం)

61. సన్మతము

పరమతముల

నిరసించుట

పరమ ఘోర

నేరమగును

అన్నిటిలో

మంచినంత

ఆకళించి

ఆచరించు

ఆదర్శమే

సన్మతము

సన్మతము!

62. డబ్బు

కాలాన్నెలా

సద్వినియోగం

చేస్తావన్నది,

డబ్బునెలా

వినియోగిస్తా

వన్నదాని కన్న

కడుంగడు మిన్న

ఎలాగంటావా

కాలమే

కదా డబ్బు ముఖ్యము

63. జాడ్యాలు

అస్మదీయ తస్మదీయాలు
ఆఫీసుల్లో ఆమ్యామ్యాలు
ఇచ్చిపుచ్చుకొను ఈ లీలలు
ఈ పాలనా రెడ్ టేపీజాలు
ఉత్తర దక్షిణల సంస్కృతులు
ఊపిరాడనీయని కునీతులు
అక్కడఇక్కడఎక్కడఅనకుండా
అంతటా విస్తరించిన జాడ్యాలు
జనుల రక్తం పీల్చి త్రాగే
జలగలే అంతా గూడా
జాతిని నిర్వీర్యం చేసే
జంతు బుద్ధి చండాలులు
మోక్షముందా వీటి నుండి ఎప్పుడైన
జాగృతమయేనా జాతి ఏనాడైనా ?

64. గాడ్సేలు

దేశంలో స్వర్ణోత్సవాలు
ప్రజల కవి గద్దర్ పై కాల్పులు
యాభై ఏళ్ళ ప్రజాస్వామ్యంలో
సాధించింది గాడ్సేలే గాడ్సేలు !

65. వ్యాపారం

కొంతమంది తలదండ్రులు
పెంచరు తమ పిల్లలను
వారెపుడూ పిల్లలవై
పెట్టుబడిని పెడతారు
దాని ఫలం పొందుతారు
సుతుల మీద లాగి కట్నం
సుతలది వాడుకొని జీతం
కాదా ఇది కర్కశ వ్యాపారం
ఇంతకన్నా వుందా వేరే నేరం :

66. కారుచౌక

వ్యాపార పరిభాషలో
మాట కారుచౌక
ఏలననె అంటారా
వినుడు వినుడు ఎంచక్కా
అవసరానికన్న
ఆందుబాటు మిన్న !

67. ఆచరణ

నేర్వాలని వున్ననాడు
నేర్వగలడు ఎంతైనా
నేర్చుకొనుట సులువే
నేర్పుటయూ సులువే
నేర్చిన దాచరించటమే
నిజంగాఅతి కష్టం!

68. చిన్న వాటి కున్న బలం

చిన్న నీటి బిందువులే
చేరి అగును సముద్రం
చిన్న ఇసుక రేణువులే
చేరి అగును ఎడారి
చిన్ని ఎన్నో నాణెములే
చేరి అగును పెన్నిదులు
చిన్ని చిట్టి నవ్వులే
చేయు నిండినో స్వర్గం
చిన్ని తీపి పలుకులే
చేకూర్చు ఘన విజయం!

69. గలనులు, లేదులు, కాదులు

ఇలలో ఉన్న మనుషులు
గలనులు, లేదులు, కాదులు కనగా మువ్వరే
గలనులు అన్నిట సఫలురు
బలముగ ప్రతిదానికడ్డు పడెదరు లేదుల్
తలపడరు కాదులసలే
కలరిక పనులేల చేయ కాదులు కృష్ణా !

70. విత్తుకో !

కార్యాన్ని విత్తుకో
అలవాటది మొలకెత్తును
అలవాటును విత్తుకొ
అలవరచును లక్షణం
లక్షణాన్ని విత్తుకో
లభ్యమగును సౌభాగ్యం:

71. జిహ్వా వైరులు

పాపముప్పు నేడు పాపియై పోయెను
రక్తవత్తిడి పెంచు రాక్షసై తోచును
దుప్పు కాస్తనై న ఉండాలి కూరలం
దుప్పులేని తిండి చప్పిడై పోవును:

పంచదార తూడ ఇంచుమించుగ జేదు
పాపితానయై నతి మూత్ర వ్యాధి వలన
నూటి కేబది మంది నోటికి దూరమై
పంచదార నేడు బహుళంగ శత్రువయె:

చింతపండు యొకటె కొంత మేలది చూడు
చింతలేదు దాన్ని కొంత తిన్న
ఎట్టి రోగమునది పుట్టనీయదు తాను
తిట్లు తప్పెను తనకు గిట్టె పులుసు మనకు:

72. ఆశ్చర్యం

బాధలను భక్షించి
కన్నీరు త్రాగితిని
దినరాత్రములు నేను
దీనముగ బ్రతికితిని
అనుభవించినదేది
వినిపించగా లేను
ఆశ్చర్యమే యింక
బ్రదికియే యుంటిని:

73. ఆదర్శులే ఆర్యులు

సమాజ మంటేనే
సమూహ మార్యులది
ఆర్య సమాజమననే
అవసరం లేనే లేనిది!

ఆనాడు భారతదేశం
అంతా ఆర్యుల మయం
రాను రాను దండయాత్రలతో
రాచరికపు టరాచకాలతో

అనార్యులంతా చుట్టుముట్టి
దేశమంతా భ్రష్టుపట్టి
ఐపోయె ననార్యుల మయం
అదే నేడు మనముందున్న నిజం!

ఇప్పుడు మళ్ళీ మొదలు బెట్టి
ఈ కుళ్ళును మట్టుబెట్టి
అందరినీ ఆర్యుల జేయ
అవసరంగా కావాలో జగజ్జెట్టి!

సమాజమంటేనే ఐక్యతా చిహ్నం
చక్క-నైన ఆర్యుల సమూహం
అవసరమా ఈ కుల మతాల
అగ్నిలో నింకా ఆజ్యం పోయడం!

తమ పని తమదేశం పెంపుకోసమని
తగు శ్రద్ధా భక్తులనాచరించు కార్యులు
జపనియులలా దేశం సమయం నాదరించు
దేశపౌరులే లుపుడూ ఆరర్కులూ ఆర్యులు !

74. స్వర్గం నరకమైన వేళ

ఆకురాలు కాలమైనా
ఆమనైనా ఒక్కటే
పూదోటను దహించిరిలే
బుద్ధిపూర్వకంగా మూర్ఖులు!

భువిపైన వెలసిన స్వర్గం
ఒకనాడు మన కాశ్మీరం
చూడతలవనంతగ నేడు
పాడు పడిన పూలవనం!

ప్రక్కవాడు కన్నేసెను
తిక్కవాదం సృష్టించెను
తీవ్రవాద పద్ధతిలో
తిలకాన్నే చెరపనెంచెను!

వాడిన చిగురించవచ్చు
మాడినదేం చిగురించు
మాసవత్సరం వదిలి ధూర్తులు
మంటిడు నట్టుల దోచు!

ఎపుడితరుల దహించువారు
ఏనాడో వారే కాలిపోతారు
చల్లని కలల నిలయాన్ని
వల్లకాడుగా మార్చువారు!

75. పని

ఉత్సాహంతో చేసే పని
తెచ్చునెన్నో ఫలితాలను
నీ పనిపై నీ ముద్రను
నిక్కచ్చిగ వేసుకో
నీ ఆదర్శాల నీడలను
నీ పనితో చూసుకో
పని చున్నది లేకుంటే
ప్రపంచమే లేదు కదా?
పని వల్లే కదా మనం
ఘన వృద్ధిని సాధిస్తాం!

76. తిరిగి రానివి

ఆడిన మాట
వీడిన పిస్తా తూట
జారిన సమయం
విడిచిన అవకాశం
తిరిగి రావు నేస్తం
ఎరిగి వుండ స్తమానం :

77. అగ్రహం

సరైన విషయంలో
సరైన వానివైన
సరైన పద్ధతిలో
సరైన సమయాన
సరిపోయేంత మాత్రం
సరిపోయేంత సమయం
అగ్రహం చూపువాడు
ఆందరునూ మెచ్చువాడు!

78. తీసుకో

కడుంగడు చెడుగు నీకు
కలుగునని కాచుకో
అదృష్టపు అంచులనే
ఆశించి శ్రమించుకో !
అందిన ఫలమేదైనా
ఆనందంగా తీసుకో !

79. మోసం

కొందరి నెల్లప్పుడు
మోసగించవచ్చు
అందరినీ కొన్నిసార్లు
ఆడించనూ వచ్చు
అందరినీ అన్నిసార్లు
ఆడించ చిక్కుపెట్టచ్చు !

80. మిడిసి పాటు

అదృష్ట దేవత

కనికరించినప్పుడు

అనవసరం

మిడిసి పడడమెప్పుడూ

అలా చేసినచో

ఆమె తక్షణం

చేయగలదు నిన్ను

వంటరి తుంటరిని!

81. హతవిధి

దురదృష్టం చేతుల్లో

హతుడను కాలేదు నేను

బోరున కురిసే వర్షంతో

కాలి బూడిదే యిళ్ళను

కాంచగానె తెలిసె నాకు

కాదు నాది దురదృష్టమని:

82. దేశఖ్యాతి

మనమంతా మానవులం
మన మతం మానవత్వం
మన నీతి మేటి సహనం
మన దృష్టి సమానత్వం
మన జాతి భరతజాతి
మన ఖ్యాతి సమున్నతం :

83. సద్వినియోగం

గతించిన కాలం
తిరిగి రాదు సుతరాం
వచ్చేకాలంపై
ఏమి మనకు నమ్మకం
గడిచే కాలమే
కలదు మన అదీనం
గడన చేసునేందుకు
వీలగునట్టి కాలం
అందుచేత అందరం
చేద్దాము సద్వినియోగం :

84. ఆడవారి మనస్సు

ఆడవారి నర్థం
చేసుకోలేని వారు
ఇద్దరే యిద్దరు
ఈ జగతిలోన
ఒక రేమో
బ్రహ్మచారి
ఒక రేమో
పతిదేవుడు !

85. కలికాలం

చెడ్డ వాణ్ణి ఎవ్వరు
బాగుచేయ 'యత్నించరు
మంచి వాణ్ణి చెడ్డగా
మార్చువారె అందురు !

కలికాలానికి
తగినట్టుగ
కనబడుతున్నది
భలే ఖేషుగ్గ !

కావా ఘరి
తలక్రిందుల
పొకడలివి

అసహ్యంగ

86. మనమొకటే

దుఃఖమే లేని వాడు
దొరకునా ఒకడైన
సుఖ దుఃఖాలనునవి
చుట్టివేయు నందరిని :

దుఃఖానికి కృంగితివా
మన ప్రేమ మాటేమగు
సుఖమైన దుఃఖమైనా
చెరి సగమూ పంచుకొందాం :

నన్ను నమ్మి చూడుమా
కన్ను కన్ను కలుపుమా
రెండు దేహములివైనా
గుండె ఒక్కటే సుమా

నీ ప్రేమ వై ఆన
నీ బాధ నా బాధ
ఇంత ఉదాసీనమొద్దు
సుంత మనసు విప్పి చెప్పు
నాతోనే దాచి నీవు

ఎవరితోని చెప్పుతావు
అన్యుడినీ కాను నేను
ఆ శివపార్వతులలా మనం
అర్థవారీశ్వరులం
అని నినెల్లా నమ్మించడం :

87. ఆరాధనా భావం

ఏ రూపముతోనైనను
ఏ తొడుగుల యందైనను
ఏ వేళల యందైనను
ఏ అలంకారాలు లేకున్నను
ఏ చోటున ఏ మాటున
చూడగానే నీవు నాకు
చుక్కవుగా తోచెదవు !

88. అనురాగం

నీ పేరును పలికారని
నాల్కలెన్ని నరకాలి
నీ రూపం చూశారని
కన్నులెన్ని పెరకాలి
నీ పేరును పలకాలి
నేనే నేనొక్కడినే
నీ రూపం చూడాలి
నేనే నేనొక్కడినే
ఇంతటి పిచ్చి ప్రేమికుడు
ఇంకొక డెవడుండబోడు
సరేయని పలికి నీవు
ఈ నా విధ్వంసం ఆపజూడు !

89 ప్రేమ వాహనము

మిట్ట మధ్యాహ్నం
నీరెండ మిలమిలల
నీ ఒంటి నిగనిగలు
అలల వలె కదలికలు
తిప్పకుండా ముఖము
రెప్ప వాల్చిక చూతు !
సాయంత్ర సమయాల
విరబూయు పుష్పాలు
విరజిమ్ము వాసనలు
నీ మేన అల్లుకొన
నిండు ఆరాధనతో
నేను ఆఘ్రాణింతు !
ఈ విధిని ఇద్దరము
చేతిలో చెయి వేసి
చెట్ట పట్టాలతో
నవ్వుతూ ఉండాలి
మన ప్రేమ పరస్పరము
కొనసాగు తుండాలి
మన ప్రేమ వాహనము
అలుపెరుగకుండాలి
ఆగకుండా ఎప్పుడు
అనుక్షణము నడవాలి !

90. చీకట్లు

కసులలో పూర్వపు
కాంతియే లేదాయె
గళములో ముందటి
గాత్రమే లేదాయె
మారితి వదేలనే
కారణము లేకయే
మనసు పొరలవి చూడ
మాడినట్లనిపించె
మనమెప్పుడో ఒకసారి
మరి విడక తప్పదు
తల వ్రాత తప్పించ
గల వారలము కాము
అటువంటి వేళల
నేనేకాంత మందు
ఆర్తితో బాధపడి
అలమటిస్తాననా
ఆ పరమాత్మ ని
న్నంత దూరము చేసి
బ్రదుకంత నా మీద
పగ తీర్చుకొన్నాడు
అతడేమొ సుఖముగా
ఆ వైన తానుండి
ఆనంద పరవశత
అనుభవిస్తూ వుండి:

91. ఆవేశం

ఆవేశం పూనినపుడు
చేసిన నీ ఆలోచన
శత్రువుగా ఎదుటివాణ్ణి
సాక్షాత్కరింప జేయు !
ఆవేశం తగ్గినాంక
చేసితివా ఆలోచన
నీకు నీవే శత్రువుగా
నిలిచిపోదువెపుడై న !
ఆవేశ కావేషాలు
అనలెందుకు పనికిరావు
శాంతం సౌభ్రాత్రాలు
సాధించు నద్భుతాలు :

92. మారినావెందుకు ? !

ఋతువువు నీవు కాపు
అదృష్టమంత కన్న కాపు
తేదీవి నీవు కానే కావు
నెలవూ, సంవత్సరం కావు
అట్టితరి నేనెలా
అనుకోగలను బాంధవీ
నీవిలా మారుతావనీ
నన్నిలా హింసిస్తావనీ :

93. కన్నె తలపులు

నిలువు టద్దం ముందు నిలబడి
తదేకంగా తనలో తానే
చూచుచుండె నదేమొ గాని
ఎంత సేపూ ముఖం త్రిప్పదు.

సర్వదా చంచలములా కనులు
ఇపుడు మాత్రం నిశ్చలములు
ఎంత చూచిన తనివి తీరని
అందమా ముఖారవిందము.

ఆమె మోమున తళుకు బెళుకులు
ముగ్ధమోహనమైన నవ్వులు
ఆమె తలపుల తస్మయత్వం
ఆమె పొందెనుపో తాదాత్మ్యం.

గాలి పొరలలో కొత్త పాటలు
పూల తావుల కొత్త భావం
చంద్రకాంతుల నూత్నచందం
సృష్టియంతా కొత్త అందం.

తళుకుమనె యెదలోన మెలుపు
మబ్బు చాటున తారకల వలె
తానెరుంగని భావమేదో
తనకు దుఃఖము తెచ్చి పెట్టెను.

అంతలోనే చిన్నబోయెను
వాడిపోయె ముఖారవిందం
ఆమె మదిలో బాధయేమిటో
ఆమె వైఖరి యెల మారెను.

కవియుగాని రవియుగాని
 ఆమె వేదన యెరుగ లేదు
 ఆమె చెంతన చేరి ఆమెను
 ప్రేమ మీరగ చేర్చి అక్కున
 బుజ్జగించాలి
 అనునయించాలి
 ఊరడించాలి
 కరుణ చూపాలి :

94. ఇతరుల కన్నీరు

నీ బాదలేగా
 నీ కెప్పుడు
 ఇతరుల కన్నీరు
 నీ వెరుగవు
 ఇతరుల కష్టాలు
 నీ వడుగవు
 జగమందు ఎందరో
 జనులు ఎల్లప్పుడు
 ఏకాంత్రాత్రులం
 దెక్కెక్క ఏడ్చెదరు
 బాధల విషమును
 మనసార త్రాగెదరు
 కన్నీరె వారికి
 కైలాసము
 ఓటమియె వారికి
 ఓంకారము
 కాయమవ్వారికి
 గాయమే గాయము :

95. తొందరొద్దు

మనసులు

చూపులు

మాటలు

కలవనే లేదు

నీ ప్రేమ శరములు

నా గుండెలో దిగెను :

తొందర పడకుండ

సుందరముగా చూడు

మనసుల బంధాలు

మట్టి బొమ్మలు కాపు

చేసినప్పుడు చేసి

అవైన త్రుంచుటకు :

మనసుతో చూపుతో

మాటాడుకుందాము

మనమే మొ బ్రదుకే మొ

అది తెలుసుకుందాము :

ముసి ముసి సప్తలలో

మురిసి పోదాం మనము

ముచ్చటగ తనువులను

ముడి వేసుకుందాము !

ఎంత తేడా?

కొందరెచటి కెళ్ళినా

అందరికానందం కలుతుంది

ఇంకొందరు రాగానే

ఎపుడెళ్ళారని పిస్తుంది

96. వద్దంటివా? !

వద్దంటివా నీవు
మాట్లాడను
లోలోననే కుమిలి
రోదింతును :

వద్దంటివా నీవు
నిను కోరను
పిచ్చోడినై వీధి
పాలొదును :

వద్దంటివా నేను
నీ దరికి రాను
నాకు నేనే శిక్ష
నమలు చేస్తాను :
నీ జ్ఞాపకాలెపుడు
బాధించి చంపునను
ఏమి చేయను నేను
ఎచటకని పోతును
నాకు నేనే రీతి
నచ్చ చెప్పేను :

కంప్యూటర్

కంప్యూటర్ అభిలాష
కొంప “తెలుగు”ది ముంచునా ?
ఆంధ్రాతో తెలుగు భాష
అంతరించి పోవునా ?

97. వెళ్ళేదెటకు

ఎన్ని పంచలకు
శాంతి కోసమని
వెళ్ళి యుంటిన్
వివరించలేను :

దేవుని సాక్షిగ
శాంతి మాత్రము
దొరకదాయెను
నాకెచ్చటను :

ప్రేమకై బాహువులు
సాచని దెచ్చట
ప్రేమలో బాహువులు
పడిపోనిదెచ్చట?

కన్నీరు చూసినా
కరగనప్పుడు నీవు
తరుల ఆశ్రయం
ఏ రీతి లాభమగు :

వేడితో అధరాలు
వీక్షించె కాంతతడి
ఒక చుక్క తడి కూడ
చిక్కనే లేదాయె :
లోకులేమిచ్చెదరు
చీకటినె కాదా
నా కనుల వెలుగులు
నా నుండి లాగియును :

98. బంధం

ప్రేమలేఖ నీది
భామరో చదువగనె
నాలో భావావేశం
నవ చైతన్యంగ
నాలో వాస్నావేశం
నవ నవోన్మేషంగ
పొంగి పొరలి పోయెను
పొందు నవీ కోరెను :
ఉత్తరాలతో నేమగు
చిత్తములవి కలవాలి
చిత్తముల తరువాత
చేతులవీ కలవాలి :
బాహువులతో మేనులు
బంధించుకు పోవాలి
బహుబంధమున కన్నను
ప్రేమబంధ తీవ్రత
అదరబంధ మందు కూడ
అగును కదా పరవశత
ఈ ద్వయ బంధాలలో
ఈ అద్వైత స్థితిలో
రెండు ప్రేమ హృదయాలు
రెండు నిండు దేహాలు
ద్వైతంలో అద్వైతంలా
ఉండి పోవునేకంగా
ఊహకందనందాక :

99. మోహవేగం

ఆలోచన
సాలోచన
అనకుండా
లక్ష్మణరేఖల
నన్నింటిని
లఘించితిని
ఆచారం
గీ చారం
అన్నీ వదిలి.
అయినవాళ్ళు
కాదన్నా
కానివాళ్ళు
వద్దన్నా
ప్రేమ గొప్పదని
మరోమారు
నిరూపించి
నీ ప్రక్కన
నిల్చితిని
మనమొక్కటే
ఐపోతిమి :

గెలుపు

మాకు శక్తినిమ్ము దేవ
మా మనసుల గెల్చుటకు
ఇతరులనూ గెల్చుముందు
మమ్ము మేము గెల్చుటకు :

(హమ్ కొ మన్ కి శక్తి దేదోకు అనువాదం)

100. గుండెలో తుపాను

చూర్య చంద్రుల శోభ
చుక్కల తళ తళలు
పొందగలనని నేను
అందముగ ఆశించ
చీకటుల దొంతరలె
నాకు మిగిలెను తుదకు
దారులందరి వీను
వేరు వేరాయెను
తను బంధములు వీడె
కనుచూపు కరువాయె —
ఆశమాలాశలు
అల్లుకొంటే నేమి
అవియన్ని ఏకముగ
అడియాస లయెనేని
ప్రేమ కోరిన తరిని
పెను దుఃఖమే మిగిలె —
మనసు శాంతిని కోర
పెనుతుపాను లభించె
గుండెలో తుపాను
మోషలే దృవియించె
ఇకవైన ఈ హృదికి
శాంతి తేదనిపించె
మధిష్ఠశావపు మోర

భయ భీతి తలపించె
 కొట్టుకొని పోతున్న
 గుండె తా విలపించే
 గట్టుకా గరి కదా
 అన్నట్టు లనిపించె
 కద ఎల్ల వెతయేను
 బ్రదుకంత చేదేను
 నతతమ్ము యింకెల
 బ్రదుకన్న ఈ ఆశ :

101. తోడు - జోడు

నా తోడుగా నీవు
 నడయాడు తానంటె
 నా మధుర కవితలను
 నీ మీద కురిపింతు
 నను చూసి ముసి ముసిగ
 నవ్వుతుంటా నంటె
 నిను చూస్తు కవనాలు
 వినిపిస్తు నేవుందు —
 అందముల వెన్ని
 సుందర ప్రకృతిలో
 కనువిందు కలిగించు
 మనసులను అలరించు -

కనులవి యేలనో
 కాంచగానే నిన్ను
 కదలలేమన్నవి
 వదలలేమన్నవి -
 కలలలో సతతము
 కనిపించు దేవతవి
 ఊహలనెంతగా
 ఉత్సాహ పరిచితిని -
 నీ గమ్యమును నేనె
 నీ వెరుగుదువో లేదో
 అదృష్ట దేవతగ
 ఆరాధనను సేతు
 నీ వాడినని నేను
 నీ వొప్పుకుంటివా
 వాసంత సజ్జికలు
 పరుతు మన కోసమని
 ఒంటరిగ మార్గాల
 వెంట నడిచితి నెన్నో
 ఇక వైన నడువలే
 నేకాకిగా నేను
 అందమైన తోడు లేక
 ముందుకింక పోలేను
 నాకు తోడు నీవైతే
 నీకు నేను సరిజోడు
 నా అడుగులందుననే
 నీ వడుగులేస్తుంటె
 తారకల నన్నిటిని - నీ
 దారులన్నింపుతా :

102. నేనే ప్రధానినై తే

నేనే ప్రధానినై తే
నెరవేరుస్తా పనులెన్నో
మంచి నీరు యిప్పిస్తా
మంచి కూడు యిప్పిస్తా
చిన్న గూడు యిప్పిస్తా
మందు లందఱికిప్పిస్తా
మంచి ఆరోగ్యం కూరుస్తా
పనిపాటలు చేయిస్తా
బాలబాలికలందరినీ
బడికి నేను పంపిస్తా
మంచి మంచి ఆహారాలు
నంచితో కాస్త పుస్తకాలు
చక్కని యూనిఫారాలు
సవ్యంగా అంద చూస్తా

సంతోషంగా పాఠాలెప్పే
చక్కని గురువుల నియమిస్తా
అయినా పిల్లలు చదవకపోతే
అమ్మ నాన్నల దండిస్తా
ఉన్నవారి నుండి నేను
పన్నులు వసూలు చేస్తా
లేనివారి అవసరాలను
నేను తక్షణం తీరుస్తా
నేరస్తులనందరినీ
నిర్దయగా దండిస్తా
రక్షక భటులు జనాలను
రక్షించేట్టు పాలిస్తా
ఈ విధి దేశాన్నేలుతా
ఎల్లరి కానందం పంచుతా !

(రెండవ తరగతి బాబు అర్జున్ వెరికట్ " ఇఫ్ ఐ బికమ్ ప్రైం
మినిస్టర్ ఆంగ్ల రచన ఆధారంగా) 14-11-95 హిందూ డైలీ)

103. పెద్దవాళ్ళు

ఎంత అదృష్టవంతులు
లేవు వారికి చదువులు
లేవు ఇంటి పనులు
లేవేవీ పరీక్షలు
లేవనలే తిట్లు
లేనే లేవు కొట్టు
లేవేవిధ భయాలు
లేవు వారికి కన్నీళ్ళు
వారెంత అదృష్టవంతులు —
నిజంగా నిజం పెద్దలు
తోచినవన్నీ చేయగలరు
మైకే లేకుండా మాట్లాడగలరు
పిల్లలను బెదిరిస్తారు
అజ్ఞులను గుప్పిస్తారు
పిల్లలకు పిచ్చి లేవుతారు
వారి ఒళ్ళు ఝుల్లనిపిస్తారు
వారిని వ్యాకుల పరుస్తారు
అయినా వారిని ప్రేమిస్తాం
అప్పుడప్పుడూ వారిని మేం
అసహ్యించుకుంటుంటాం
ఆట పట్టిస్తుంటాం
అయినా అదేమిటోకాని
అనుకుంటాం పెద్దవాళ్ళవాలని :

(పన్నెండేళ్ళ శశాంక్ నారాయణ్ ఖాబుస్దార్ పటేలు విద్యా
లయం న్యూఢిల్లీ మూలంగ 14-11-95 హందూ డైలీలో)

104. శాంతి పతాక

ప్రపంచాన శాంతి లేదు
తరంగాన శాంతి లేదు
గడ్డి పరకకు శాంతి లేదు
కంచు గంటకు శాంతి లేదు
మనకు శాంతి అవసరం
ఎంతని మనం చెప్పగలం
కావాలంటాం కొందరం
వద్దంటా మింకొందరం
ఏ ప్రపంచమో యిది
శాంతి లేనే లేనిది
శాంతి కొఱకై ఒక్కవేళ
సమరమే చేయాల్సినై
సంతసంగా మొదలుపెట్టి
బలాన్నంతా కూడగట్టి
సాధించి దేన్నైనా కొల్లగొట్టి
చూపిస్తా శాంతి పతాకం నిలబెట్టి

(చి॥ దీక్షా సురేంద్ర, ఆరవ తరగతి, మానెక్జీ హాపర్ స్కూల్
బాంబే, ఆంగ్లంలో వ్రాసిన 'పీస్' కు స్వేచ్ఛానుకరణ)
14-11-95 హిందు డైలీ

చింతా సంతసాలు :

సంతస దినాలు
ఎంతగ చిన్నవి
ఎంత దీర్ఘములు
చింతల రోజులవి :

105. కలిసి వుంటే కలదు సుఖం

రెక్కలమ్ముకున్న వాళ్ళ
ఇక్కట్లే అవి వేరు
ఒక్కచోట ఉండు వాళ్ళ
చక్కదనమే అది వేరు
రావడమూ పోవడమూ
రయయుగ జరిగేవి కావు
మనమనుకున్నట్లుగ
మనసు కలిసేవిలు కావు
కలిసి మెలసి పుండాలను
కల అది చెదిరిందా
కన్నీరేమిగులును అన్ని
కల్పాలవి గోవిందా
ఏమి బ్రదుకులో యివి
యేమేమి బంధాలో
ఈ రాక పోకలివి
ఎంతగాను కష్టాలో
కలిసి వున్ననాడే కద
కలలవి పండేది
విడివిడిగా పున్నామా
బాధాకరం బ్రదుకది.

నమ్మవద్దు

కన్నదంతా కూడ
కడునిజం కాదు
విన్నదెల్లా నీవు
తిన్నగా నమ్మొద్దు !

106. గీతాచార్యుడు

ఎపుడూ ఏ పనీ నేను
ఏమాశించి చేయను
ఆచరణ ఫలిస్తే మటుకు
ఆనందం పొందుతాను :

ఇదేనా గీతాచార్యుడు
సంహితలో బోధించాడు
నిష్కామ కర్మ ధర్మమని
ఫలాపేక్ష పాపకర్మయని :

ఇపుడాచరిస్తున్న వాడిని
అపుడు ప్రబోధించినవాడిని
నేనేనా అనిపిస్తున్నది
నామధేయమూ కలుస్తున్నది :

107. నల్లరికి

కవిత్వాల్లో భావాలు
గటస విహారం చేస్తున్నాయి
భూమిపై నున్న శ్రోతలు
అందుకోనంతగా ఎగ్గురు తున్నాయి

ధరలే అనుకుంటే
ధరలకన్న అస్థిరంగ
ధరను విడిచి కవితా
ధారలూ ఎగుస్తున్నాయి

వాదమేదై నా సరే
వాణి యేదై నా సరే
నల్లరికి అర్థమైందే
నాణ్యమైన కవిత అనరే :

108. పంచశీలుడు

పిల్లల కాదర్శుడు
 పెరవారికి సహకారుడు
 తప్పుకు క్షమకొరువాడు
 ఆశకులోనవని వాడు
 ఓమ్ ప్రథమమను వాడు
 గెలుపు సహకారులదనువాడు
 నగుతూ వెన్ను చరచువాడు
 పిల్లలతో ప్రార్థన చేయువాడు
 తన తప్పు నెరుగువాడు
 తనదేదీ కాదనువాడు
 ఏమాశించక ఇతరులతో
 తన కలిమి పంచుకొనువాడు
 అందరికీ కావల్సిన వాడు
 అంతటా ఉండదగిన వాడు !

109. గుండె గుప్పెడు

గుప్పెడంత గుండెయైన
 ధర్మమున్న అందున
 అండముండు నడవడికన
 అందమున్న నడవడికన
 ఐకమత్య మింట ఎదుగు
 ఇంట ఐకమత్యమున్న
 సమ్మతి జాతిలో నెదుగు
 జాతిలోన సమ్మతున్న
 శాంతి క్రాంతి ప్రపంచాన
 సంభవమై వెలుగులీన
 విశ్వమందు సుఖావళి
 వెల్లివిరియు వేముఖాల
 విశ్వాత్ముజులై జనులు
 విశ్వమానవులై తరింతు !

హద్దులొద్దు

విశిష్ట అన్యోన్యతకై
విశ్వాన్ని తీర్చిదిద్దుదాం
దేశాల మధ్య హద్దుల్ని
దీటుగ తుడిచేద్దాం :

మహాత్కార్యాలు

ఇతరుల ప్రభావాలకు
ఈషణ్మాత్రమైనా
లోనవనపుడే తాను
చేయును మనిషి మహాత్కార్యాలు

అనంతానంతాలు

అనంతం జీవితం
అన్నంగ తెలుసుకో
అంతం రేపే అని
అనుకొని మనులుకో :

గుండె-నాల్క

అజ్ఞుని గుండె నాల్క నుండు
విజ్ఞుని నాల్క గుండె నుండ :

ప్రపంచం

మనిషి ప్రపంచ మెంత?
వాని సహృదయమంత :

మనీషి

మనీషికి
మగబుద్ధి
మగువ మనసూ
బాలల
మనస్తత్వం
ఉంటాయి :

వినయం

వివేకానికి మెలుగు
వినయంతో కలుగు :

తలగడ

నిర్మలమగు మనస్సాక్షియే
నిద్రకు మాంచితలగడు :

110. శాంతి దూతా - వీడుకోలు

శాంతి దూతా రాష్ట్రదూతా గురుతనేతా
నగర తేజము నినుమడించిన మహాత సవితా
ఊపిరుల నీ సుగంధం ఊరువాడా విస్తరించె
అడుగు చప్పుడు రాష్ట్రమంతా అన్నిచోట్లా ఆదరించె
మచ్చలేని మహితప్రేమకు మాన్యమైనది భాగ్యనగరం
అద్దమట్టి విశుద్ధప్రేమకు ఆలవాలం ఆంధ్రరాష్ట్రం
హసన్ముఖుడవు, కవిహృదుడవు, అందమైన మనస్కుడవు
శాంతి కాంతిని విస్తరించిన శాక్యమునికే నీవు బంటువు
మంచితనముకు మహిత సేవకు మారుపేరువు
రంగు మార్దవ మందు నీవు రమ్యరోజా విగ్రహుడవు
చల్లదనపు దృష్టి నీది ఉల్లమంతా కరుణ కలది
మట్టివై నీ దృష్టి పడెనా బంగరే అయితీరుతుంది
హృదయమందలి వెన్నెలంతా పెదవివైనే తా హసిల్లు
పెదవి విప్పి మాటలాడితె ప్రేమమూర్తే తారసిల్లు
పూల తొడుగులు బహుకరిస్తవి ఎంతమందికి
వేల ఇతరులు వేచియుండిరి వారి బారికి
కాంతి క్రాంతి కారకమ్మగు సదాలోచనె నీకు ఎప్పుడు
పనికి వచ్చెను గొప్పగానే అదే మాకు చిక్కులప్పుడు
దేశమందున ఎచటనున్నా తిరు మహాశయ నీవు
ఈ దక్కను పీఠభూమిని సదా గుర్తుంచుకుంటావు :

(గవర్నర్ శ్రీ కృష్ణ కాంత్ ఉపరాష్ట్రపతిగా వెళ్ళిన సందర్భంగా
19-8-97 ఉరుదూ కవి సలాహుద్దీన్ నయ్యర్ కవితకనువాదం)

111. భారతీ స్తోత్రము

లక్షలున్నా కోట్లు ఉన్నా
లక్ష్మి లాలనలోన ఉన్నా
భారతీ: చదువు లేదను
బాధ పడుదురు జనులు మెండుగ !

పీఠమిచ్చట వెలయచేసి
ప్రేమ మీరగ ప్రతిష్ఠింతు
జనులు అంతా ఇచట నీకు
జయద్వానాల్పలుక జూతు !

పీఠం కార్యక్రమాలను
పెద్దగ శుభప్రదం చెయ్
రాజధానిలో నీ పేరు
పూజలందునటు జూడు !

తల్లీ నిన్ను దలంచి పట్టిన కలం తానై తనే ఈ విధిన్
తల్లీ నంబయి వ్రాయుచుండె కదె తాదాత్మ్యమ్ముగన్ ఎప్పుడున్
తల్లీ ఏమని చెప్పనమ్మ ఒక సీధా సాద పుత్రుండనే
సల్లాపంబున నిట్లు నా కలముచే స్రావింపగా చేయవే !

కాలం

కాలం గొప్ప న్యాయ నిర్ణేత
కాలం కలిసొస్తే ఎవడై నా విజేత
అందరికి ఒకప్పుడు కాలం
అదే రీతి పంచు నాప్యాయత !

112. బాసర భారతి

1) నాకు గుర్తు చేయుటకే
నా తల్లి వచ్చితివా
లేక నా వెంటుండుటకే
లీలనే తెంచితివా ?

2) ఏమైనా నాభాగ్యమే
ఏమని చెప్పమంటావు
తల్లి తరలి రావడమే
తక్కువనా ఏమంటావు ?

3) నీ పేరిట నెలకొల్పితి
నేను సరస్వతీ పీఠము
నా తల్లి బాసర భారతి
నా కసంత జ్ఞానమిమ్ము !

4) ఈ వారంలోనే నేను
నీవద్దికి వస్తున్నాను
ప్రప్రథమంగా నిను పూజించి
పని మొదలిడ నున్నాను

5) పీఠానికి కావలసిన
పెద్ద హంగులన్నిటిని
నీ కరుణే వుండేనేని
నేను కూర్చుకొగలను

6) సత్యవ్రతుణ్ణి నాకు మరో
సత్యాన్ని తోడిచ్చావు
నిత్యసత్యమై నీ పీఠం
నినందించును నీ వైభవం !

7) నీ దయతో పీఠాన్ని
నేనెంతో ఆదర్శంగ
మరెంతో సమర్థంగ
మలచాలని నాకుంది

8) తల్లి బాసర భారతి
వెల్లి విరియు పీఠంలో
పీఠం ఎదిగే సంగతి
పెట్టితి నీ చేతులలో !

సర్వనాశనం

మంచి మమత మానవత్వం
మనిషిలో ఈ రీతి మృగ్యం
అవడాన్ని చూస్తుంటే
అగుననిపిస్తోంది సర్వనాశనం !

కలియుగం

స్వార్థం ఇంతగా పెరగడం
అర్థం లేకుండా ప్రవర్తించడం
తడి బట్టలతో గొంతు కోయడం
కలియుగ మహిమా ప్రభావం !

113. ఇదేరా సుదినం

పేరులో లేదురా

పెన్ని ధి మనుమడా

పీలుస్తా చూడరా

డెన్నిననే మనుమడా :

అన్నాను డెన్నినని

ఆగడం చేయకుర

అమోఘ బావని

ఆట పట్టించకుర

కృష్ణుడు వాడైతే

అర్జునుడు నీవుర

మీరిద్దరారీతే

మెరిసి తీరాలిర :

అన్ని మీ పనులిక

అవిప్పుమగు గాక

ఆకసమే మీకింక

హద్దు తానొ గాక :

అమ్మనాన్నల కీర్తి

నధిగమించాలిర

వాణ్ణరే స్ఫూర్తి

కారులవ్వాలిర :

కన్నారు కలలెన్నొ

డెన్నిను నీ కొడుకు

నిజము చేయాలన్ని

నీవేర చివరకు :

అందుకొను మీ తాత

అక్షరాశీస్సులు

ఆకాశ మెత్తంత

అలగు నీ కీర్తులు :

డెన్నినను ఈ ఘనునికి

చిన్ని ముద్దుల మనుమనికి

బారసాల నాడి చిన్ని

బహుమతి కవిగారిది.

(అల్లుడూ, కూతురు— క్రిష్ణా, స్వప్నల ముద్దుల తనయుడు
“శౌర్య” బారసాల నాడు తాతయ్య అక్షరాశీస్సులు - బాబు సుందీ
నామము “డెన్ని”, అమోఘ నా కొడుకు బాబు)

29-8-1997

తాదులు చక్ర ముల్లము శరాదికవర్గము వైజయంతి సో
త్పాదకభూతపక్షి యసి వైకృతి విద్యయు నయ్యవిద్యయున్.

83

— భగవదవతారరహస్యకథనము. —

వ. ఏతాద్వ్యధివిగ్రహవిశిష్టవేషంబునంబరవ్యూహవిభవార్చాంతర్యామిరూపంబులనం
బరమపురుషునకుం బంచప్రకారంబులు గలవు. అందుఁ బరరూపంబు నిత్యముక్తాను
భవార్థంబుగా నిత్యేచ్ఛానుగృహీతం బైననిత్యవిగ్రహంబునం బరమపదంబునం బర
మవాసుదేవాభిధానంబున వెలుఁగొందుప్రధానప్రకారంబు. ఇట్టిది పరరూపంబు.
జగదుత్పత్తిస్థితిప్రళయార్థంబు నుపాసకానుగ్రహార్థంబును నుక్తగుణద్వయద్వయాభి
వ్యక్తిలక్షణలక్షితంబు లై నిజేచ్ఛావశంబునం గైకొనినసంకర్షణప్రద్యుమ్నానిరుద్ధ
వాసుదేవభావంబు లగుచతుర్విధవిభాగవిశేషంబులు వ్యూహంబు లనంబడు. అందుఁ
గేశవాదిమూర్త్యంతరగ్రహణరూపంబు లైనయవాంతరవ్యూహంబులు వివిధం
బులు. ఇట్టివ్యూహవిశేషంబులు దుష్టనిగ్రహశిష్టప్రతిపాలనార్థంబుగాఁ దిర్యజ్ఞ
నుష్యవిజాతీయతాంగీకారంబునం జూపునానిర్భావంబు విభవం బనం బడు. అది
యును గౌణంబును ముఖ్యంబు నన ద్వివిధంబు. అందుఁ గర్తృవశ్యజీవాధిష్ఠానద్వా
రంబునం దాత్మాలికకార్యార్థంబుగాఁ జూపుగుణానిర్భావంబు గౌణంబు. మఱి
దీపంబువలనఁ బ్రతిదీపంబురూపంబున దివ్యవిగ్రహంబుతోడన చూపునానిర్భావం
బుముఖ్యంబు. అందును వామనత్రివిక్రమన్యాయంబుననవాంతరాకారాంతరగ్రహ
ణంబు లసంఖ్యేయంబులు. ఇంక నంతర్యామి యన నుపాసనాసీద్ధికై యుపాస
కాంతరంగంబులకు విషయం బయ్యెడునుపాస్యవిగ్రహవిశేషంబు. మఱి య
ర్చావతారం బనం బరవ్యూహాదినమస్తప్రశస్తలక్షణపరిపూర్ణంబై దేశకాలస్వభావ
విప్రకర్షంబులేక యనాలోచితవిశేషాశేషజగజ్జనోజ్జీవనార్థంబుగా మాంసనయనం
బులకు ననుభావ్యం బైనపూర్వోక్తసమస్తప్రకారంబులం జూపునవతారవిశేషంబు.
అదియు స్వయంవ్యక్తంబు దైవంబు సైద్ధంబు మానుషంబు ననంజతుర్విధం బైయుం
డు. అందు నప్రాకృతదివ్యవిగ్రహంబున స్వతఃప్రాదుర్భావంబు స్వయంవ్యక్తంబు.
శిలాదారులోహాదివిగ్రహంబుల దేవజనంబులచేతం దపస్సిద్ధమహ్ని జనంబుచేతను
మర్త్యజనంబుచేతను బ్రతిష్ఠితంబు లైనయవిక్రమంబున దైవంబు సైద్ధంబు
మానుషంబు ననంబడు. ఇట్టిపంచప్రకారంబులయందుం బరరూపంబు నిత్యైకప్ర
కారంబు, అది నిత్యముకై కగోచరంబు, వ్యూహరూపంబు వివిధంబు. తత్తద్దేవర్షి
మాత్రగోచరంబు, విభవం బనంతప్రకారంబు, అది తత్తత్కాలీనజనగోచరంబు.
అందును ముఖ్యవిభవంబు సైద్ధంబు నంతర్యామిరూపంబు నుపాసకేచ్ఛాభేదంబున
నైకవిధం బుపాసకై కగోచరంబు. అర్చారూపం బనంతప్రకారంబు, అనాలోచిత
విశేషాశేషజగజ్జనగోచరం బఖిలప్రకారసేవ్యంబు.

84

- ఉ. దారుశిలాదిభావమున దైవముల స్మరసించి తామసుల్
 కోరుదు రెంతచేరువయ్యెకో తమ కాత్త వివేకపాకముల్
 వారిధరంబుల న్విడిచి వచ్చినచాతకధూర్తు లంబుధిన్
 దారు గొనంగ శక్తులె సుధామధురోదకపానసౌఖ్యముల్?.
- 85
- క. కావున సర్వగుఁ డయ్యును, శ్రీ వరుఁ డర్చాగతుండ సేవ్యుం డగుఁ ద
 త్రేవయు శరణాగతుఁ డై, కావంపక ఫల మొసంగఁ గా లే దధిపా!.
- 86

● ప్రపన్నస్వరూపనిరూపణము ●

వ. దుర్లభాభిమతార్థసిద్ధికిం గృహశక్తిసంపన్నుం డైనసమర్థునియందు నుపాయాంతర
 నివృత్తిపూర్వకంబుగాఁ జేయుభరసమర్పణంబు శరణాగతత్వం బనం బడు. ఇదియభి
 మతార్థసిద్ధిదం బగుట సకలజగత్ప్రసిద్ధంబు. ఇట్టికృపాశక్త్యాదిగుణవత్స్వరూపంబైన
 శరణ్యత్వంబునం భగవద్వ్యతిరిక్తపురుషాంతరంబునం నౌపాధికంబు నల్పాల్పత
 మంబును నైయుండు. అతని నాశ్రయించువానిశరణాగతత్వంబు నౌపాధికంబు
 నల్పాల్పప్రయోజనంబు నగు. ఆశరణ్యత్వంబు భగవంతునందు స్వాభావికంబును
 నిరతిశయంబును నై యతనియందుం దదితరసమస్తపురుషులకు శరణాగతత్వంబు
 స్వరూపాచితంబును నిరతిశయప్రయోజనార్థంబు నగు. అట్లుగుట నీయర్థంబున
 యథార్థజ్ఞానంబున నిశ్చితంబుగా నెఱింగినసాత్త్వికుం దభిమతార్థసిద్ధికి నితరుల నొ
 ల్లక భగవంతు శరణంబు సొచ్చి తదారాధనంబు సేయవలయు. అట్లు చేసె నేని
 స్వరూపసిద్ధియు దేశకాలమంత్రతంత్రాదిన్యూనాతిరేకంబులవలన వై కల్యంబు లేక
 యారాధనఫలాభిమతార్థసిద్ధియు నగు. అట్లు నేయం డేని కర్తృత్వాహంకృతిచే
 స్వరూపహానియు నారాధనవైకల్యంబుచే ఫలహానియు నగు. ఇట్టిసాత్త్వికుండును
 మిశ్రసత్వనిష్ఠుండును శుద్ధసత్వనిష్ఠుండును నన ద్విప్ర కారుండు. ఆందు మిశ్రస
 త్వనిష్ఠుం డనం బరమాత్మ యగుభగవంతునకుం గలశేషత్వంబునం దదితరసమస్త
 జీవాత్మలకు నైనశేషత్వంబును స్వాభావికంబులుగా నెఱింగియుఁ దదేకభోగ్యుండు
 గాక ప్రార్థకర్తృవాసనావశంబునఁ దామసరాజసఫలంబు లభిలషించి తదర్థంబుగా
 భగవత్ప్రతిపత్తి సేయునతండు. శుద్ధసాత్త్వికుం డన సుజ్ఞానంబుచే భగవదేక
 భోగ్యుం డై తత్ప్రాప్తిరూపమొత్తంబె యపేక్షించి భగవత్ప్రతిపత్తి సేయున
 తండు. అందు మిశ్రసత్వనిష్ఠుండు నీశ్వరయథార్థజ్ఞానవంతుం డగుటం దత్ప్రభావం
 బుచేఁ గ్రమంబున ఫలానుభవంబుచేత నీశ్వరానుగ్రహంబుచేఁ బ్రార్థకర్తృంబు
 జయించి శుద్ధసాత్త్వికుం డగు. అట్టిశుద్ధసాత్త్వికుండును ననాదిసుకృతపరిపాకభేదం
 బున నంగప్రతిపత్తిపరుండును స్వతంత్రప్రతిపత్తిపరుండు నన ద్వివిధంబగు. ఆం
 దునంగప్రతిపత్తినిష్ఠుం డన నభిమతభగవత్ప్రాప్తికిఁ గర్తృజ్ఞానానుగృహీతం బైనభ
 క్తియోగంబుచే భగవదనుగ్రహంబు వడయంగోరి తాదృగ్విధభక్తినిష్ఠుత్వై

తదంగంబుగా శరణంబు చొచ్చునతండు. స్వతంత్ర ప్రపత్తినిష్ఠుండన నుక్తభక్తియో
గనిష్ఠాదనంబునయం దశక్తుండును విలంబాసహిష్ణువు నై యవ్యవధానంబున భగవ
దనుగ్రహంబు వడయుటకై ప్రపత్తి సేయునతం డట్లు గావున. 87

గీ. మహి నసంఖ్యేయపుణ్యజన్త ములమీద, నాత్మ హరిశేషతాజ్ఞాన మంకురించి
ప్రాప్యమును బ్రాపకము సర్వమతఁడ యనుచు, నతనిశరణంబు చొచ్చుమహాత్ముడరిది.

గీ. గురుకృపాంజనరంజనస్ఫురిత మైన, శాస్త్రదృష్టి బరాత్త శేషత్వరూప
మైనయాత్మ స్వరూపవిధాన మెఱిగి, నతఁడు తత్ప్రాప్తికై చొచ్చు హరిశరణము.

క. ఒకఁడు భగవంతుఁ డెట్లుగ, సకలేష్టవిధాయి యెట్లు చర్చింపఁగఁ దా
నొకఁడ యగుఁ దత్ప్రాప్తియు, సకలార్థసమీహితార్థసాధన మనఘా!. 90

క. శరణాగతులకుఁ దక్కఁ, బరులకు మోక్షంబు లేదు భవనస్థుఁడు ని
ర్భరుఁడు నన నిరుదెఱంగులఁ, బరఁగుఁ బ్రపన్నుండు సుకృతపరిపాకభిదన్. 91

క. శక్తాధికారి కనితర, భక్తిద్వారమునఁ జేసి పరమోపాయం
బుక్తప్రపదన మితరా, సక్తునకు హితస్వతంత్ర సాధన మరయన్. 92

వ. అందు నంగప్రతిపత్తిపరునకు నంగభూతప్రపత్తిసాధ్యంబును బరబ్రహ్మప్రాప్తిసాధ
కంబు నగుభక్తియోగస్వరూపం బొకర్ణింపుము. 93

❧ భక్తియోగస్వరూపనిరూపణము. ❧

సీ. వేదాంతవాక్యార్థవిజ్ఞానజన్యంబు తద్విలక్షణము ప్రత్యక్షసమము
దర్శనోపాసనధ్యానాదిపదవాచ్య మాత్మాపరోక్షముఖ్యప్రతీక
ముక్తకర్తజ్ఞానయోగనిష్ఠాద్యంబు పరభక్తిముఖదశాంతరయంతంబు
యజనవందనకీర్తనాదిపర్యవసాయి యపునరావృత్తి మోక్షావధికము
గీ. తైలధారానవచ్ఛిన్నతాగతంబు, స్త్రీతిరూపసమాపన్న మై తనర్చు
నతతభగవత్స్వరూపానుసంస్కరణము, భక్తియోగంబు తత్పదప్రాపకంబు. 94

వ. వినుము శాస్త్రార్థతత్వజ్ఞానంబుచేఁ గర్తయోగాధికారంబు సంభవించు జపతపస్తీర్థ
దానయజ్ఞాదిసేవనరూపం బైనకర్తయోగంబుచే జితాంతఃకరణం దై పురుషునకు
జ్ఞానయోగాకారంబు సంభవించు. పరిశుద్ధాత్మభావనారూపం బైనయోగద్వారంబు
చే నొండె నంతర్గతతాదృగ్విధాత్మజ్ఞానంబున నైనసాక్షాత్కర్తయోగంబుచేతన
యొండె యోగాధికారంబులు గల్గు. ప్రకృతివిదితాత్మావలొకనరూపం బైనయోగం
బుచే నాత్మ శేషత్వజ్ఞానంబు దృఢం బై భక్తియోగాధికారంబు సిద్ధించు. పరమా
త్తైకాంతికప్రీతి కారితధ్యానకీర్తనయజనవందనాద్యవస్థితిరూపం బైనభక్తియోగం
బుచేఁ బరమభక్తిపరమజ్ఞానాదితదవస్థావిశేషముఖ్యంబున ముక్తుండె పరమపదప్రా
ప్తం డగు నట్లు గావున. 92

గీ. జ్ఞానకర్తంబు లాత్మదర్శనముకొఱకు, నాత్మదృష్టియు భక్తిసంప్రాప్తికొఱకు

భక్తిభగవత్పదాప్తికై పరఃగు నిందు, లేదొకవివర్యయసముచ్చయాదిశంక. 96

గీ. ధీరహితకర్తమును గర్తదూరమతియు, భక్తివిరహితధీక్రియల్ ముక్తబుద్ధి
కర్త మగు భక్తియోగంబు గాదు గాన, వలయు మాత్రస్వరాదికాన్వయము చూవె.

క. ధీకర్తభక్తియోగము, లేక శరీరమునఁ గలుగ వెవ్వారికి నా
ధీకర్తంబులు జననా, నేకసహస్రములమీఁద నిచ్చున్ భక్తిన్. 98

సీ. శాస్త్రార్థోధంబు సంభవింపక యైన నొకఁ డెప్పు డే గర్తయోగి యగుట
కర్తయోగావృత్తి గలుగ కేమియు నొకానొకఁ డెప్పుడే జ్ఞానయోగి యగుట
యుక్తాత్తభావనాయోగంబు లేకున్న నొకఁ డెప్పుడే యోగయోగ్యుఁ డగుట
యాత్మావలోకనం బభ్యసింపక యైన నొకఁ డెప్పుడే భక్తియోగి యగుట

గీ. ప్రాగ్భవాగమవిజ్ఞానఫలము చూవె, పౌర్వజననాకలితకర్తఫలము చూవె
ప్రథమజన్మాత్తభావనాఫలము చూవె, ప్రాగ్జననయోగపరిణామఫలము చూవె. 99

త్యాజ్యసంసారరూపనిరూపణము. ౧౦

వ. పస్తువివేకంబు లేక విషయవిరక్తియు భగవద్భక్తియుం బొడమ వట్లగుట భజనీ
యభగవత్స్వరూపనిరూపణం బయ్యె నింకఁ ద్యజనీయసంసృతిస్వరూపంబు
వినుము. జీవుండు జ్ఞానస్వరూపుండును జ్ఞానగుణకుండును నిర్మలుండును భగవ
చ్ఛేషతైకరసుండును భగవదేకభోగ్యుండును నయ్యు ననాదికర్తరూపానిద్యాసం
కుచితగుణభూతజ్ఞానం డై స్వస్వరూపపరమాత్మస్వరూపంబుల విషయాకరింప
నెఱుంగమి సహజానందవిముఖుం డయి యనాదినిజకర్తానురూప భగవత్సంకల్ప
కల్పితప్రకృతిపరిణామవిశేషం బైనకళేబరంబుచే బద్ధుం డై బంధనకళేబరంబుఁ
దన్నుంగాఁ దలంచుకొని యింద్రియాధీనజ్ఞానండును విషయాధీనసుఖుండును
నై సర్వదస్తునకు నింబవత్త్రంబులు మధురంబు లై తోఁచువిధంబునఁ గర్త
బద్ధుండైనతనకు జడప్రకృతిపరిణామవిశేషంబు లగు హేయవిషయంబులు భోగ్యంబు
లై తోఁపఁ దదనుభవలుబ్ధబుద్ధి యగుచుం గర్తాచరణం బొనరించుచుఁ దత్ఫలంబు
లై నసుఖదుఃఖంబు లనుభవించుచు వాసనావశంబునం గ్రమ్మఱి రుచి పుట్టి యుత్త
రోత్తరంబు కర్తం బొనరించుచు ననలత ప్రస్థాలీసంసర్గకారణంబున నుదకం బుష్ణ
భావబుద్బుదాదికంబు నొందుచందంబున నచిత్సంసర్గదోషంబున హేయదుఃఖాది
కంబునకు నాస్పదం బై సంచరించు. తత్క్రమం బాకర్ణింపుము. అనాదిపూర్వ
కర్తకారణంబున సకలభావంబులయందుం దత్తదేవమనుష్యాదిరూపంబున జరాయు
జత్వంబును, బక్షిసర్పాదిరూపంబున నండజత్వంబును, గీటకాచరాదిరూపంబున
నుద్భిజ్జభావంబును, యూకాదిక్రిమిరూపంబున స్వేదజత్వంబునుం గాఁ జతుష్ప్ర
కారంబులఁ బుట్టు చుండు. ఇందు మనుష్యభావంబు దక్కం దక్కినపుణ్యపాప
కర్తాధికారంబు లయినసకలభావంబులయందుఁ దత్తద్భావప్రయుక్తకేవలసుఖదుఃఖం

బులన పొందుచుఁ, బుణ్యపాపకర్తాధికారం బైనమనుష్యభావంబునందు బహిరంతరిం
 ద్రియవ్యాపారరూపం బైనజాగ్రద్దశ యప్పుడు జీవవ్యాపారద్వారకేశ్వరప్రయత్న
 సంసృష్టంబు లైనవిషయంబు లనుభవించుచుఁ, నదనుభవపరిశ్రాంతబహిరింద్రియోపర
 మరూపం బైనస్వప్నదశయందుఁ దత్తత్కాలమాత్రంబులు దత్తత్పురుషమాత్రానుభా
 వ్యంబులుం గాఁ గేవలేశ్వరప్రయత్న సంసృష్టంబు లైనవిచిత్రవిషయంబుల నంతః
 కరణంబుచేతనే యనుభవించుచుఁ, వదుభయదశావిషయవిశేషానుభవవ్యాపారపరి
 శ్రాంతబహిరంతరింద్రియోపరమరూపం బైనసుషుప్తిదశయందునిస్సంబోధుండగుచు,
 బాహ్యోభ్యంతరంబులు మఱచి నిశ్రమస్థానం బైనపరమాత్మయందు నుపరతుం డై
 విశ్రమించుచు, నతనిచే స్వస్థుం డై వెండియు భోగార్థంబు బోధితుం డై మేల్క
 నుచు, అర్థమరణరూపం బైనమూర్ఛయందు నచిత్స్థాయం డై జ్ఞప్తిసంకోచంబు
 నొందుచు, ఉత్క్రాంతిరూపం బైనమరణదశయందుం గ్రమంబున బహిరింద్రి
 యంబు లంతఃకరణంబునందు నంతఃకరణంబు ప్రాణంబులందుఁ బ్రాణంబులు దన
 యందుఁ దాను భూతతన్మాత్రంబులయందుఁ దన్మాత్రంబులు పరమాత్మయందునుబరిణ
 మింప నిస్సంబోధుం డై బాహ్యోభ్యంతరంబులు మఱచి, బాహ్యంతఃకరణభూతతన్మా
 త్రసంయోగరూపం బైనసూక్ష్మశరీరంబుతో నుత్క్రాంతుం డై హృదయస్థానసం
 బంధం బగు నేకో త్తరశతనాడికాదిగణంబునందు ముక్తైకనిర్గమద్వారం బైనమూర్ధన్య
 నాడిదక్కుం దక్కినశతనాడిద్వారంబులవెంట నేదే నొక్కంట నేత్రశ్రోత్రాదిశరీర
 ప్రదేశంబుల వెడలి, కేవలపాపవరుం డేని యాతనాతనూబద్ధుం డై నియమమార్గం
 బునం గింకరాకృష్టుం డై చని, నిరయంబు లనుభవించినపిదపం బరిశిష్టకర్తాంతర
 వశంబున 'జాయస్వమియస్వ' యనుసంకల్పమాత్రంబునఁబునఃపునర్నికృష్టజన్మమర
 ణంబులంబొరలుచు, ఇష్టాపూర్తాదిపుణ్యకర్తవ్యం డేని సూక్ష్మశరీరంబుతో ధూమా
 దిమార్గంబునం గా నుత్తరోత్తరప్రాప్తితుం డగుచుఁ, గ్రమంబున ధూమరాత్ర్యపర
 పక్షదక్షిణాయనసిత్యలోకాకాశచంద్రస్థానంబులకుం జని, చంద్రప్రాప్తిచేత నమృ
 తమయశరీరుం డై తత్తదనుగుణపుణ్యలోకంబులం దత్తదధిదేవతాకింకరుం డగుచుఁ
 దత్తత్పుమానభోగంబు లనుభవించి, పుణ్యావసానంబునం గర్తాంతరప్రారంభంబునం
 గ్రమ్మఱ సూక్ష్మశరీరంబుతో నవరోహణక్రమంబున డిగ్గి, క్రమంబునం జంద్రాకాశ
 వాయుధూమాభ్రమేఘంబులకు వచ్చి, మేఘంబుననుండి వర్షంబై పురుషునిం జెంది,
 పురుషునియందు రేతోరూపంబునం బరిణమించి, యోషిత్కుక్షిం బడి, యందు
 గర్భంబై పొదలి, క్రమ్మఱ జీవత్వంబునం జన్మించు. ఇట్టిసంసారావర్తగర్తంబునం
 బరిభ్రమించుచు.

100

ఆ. గర్భజన్మబాల్యకౌమారతారుణ్య, వృద్ధతాదులైనవివిధవశల

నొకట నైన సుఖము నొందలేఁ డన్నిట, నవధి లేనివగల నంచుఁ బ్రాణి.

101

- సీ. మలమూత్రపంకిలమాతృగర్భంబున నతిసుకుమారదేహము దపింప
ముడియకట్టుగ వీపునడుమునెమ్ములు వంగి యుల్బపరీతుఁ డై యుండి లోన
నత్యుష్ణలవణకట్వమ్మాదితన్తాతృభోజనంబులకాఁకఁ బొక్కిపడుచుఁ
బరితృప్తి ముడువఁ జాఁవఁగ సమర్థుఁడు గామి సర్వాంగముల నొప్పి సంఘటిల్లి
- గీ. నూర్పు వెడలక విజ్ఞానయుక్తిఁ బూర్వ, జనిశతంబులఁ దలపోసికొనుచు నిట్లు
కాంచు దుస్సహగర్భదుఃఖంబు మొదలఁ, బ్రాణి ప్రాచీనకర్త నిబంధనమున. 102
- సీ. ప్రేరణోత్కటసూతిమారుతాహతి గర్భమున నధోముఖముగాఁ బొరలఁబడుచు
దేహసంకోచకద్రోహిణానిలముచే నానాస్థిసంధిబంధములు నొగుల
శుక్లమూత్రపురీషశోణితావృతి బ్రుంగి ముఖము విచ్చిన్న మై మొదల వెడలఁ
గేశమూర్ఛాయుక్తిః గ్రిమివోలె నెట్టకేఁ దల్లిదుర్గంధరంధ్రమున వెడలి
- గీ. జగతిఁ బడి బాహ్యవాయుసంస్పర్శనమున, నెఱుక చెడి కావుకావున నేడ్చుఁ బ్రాణి
ఱంపమునఁ గోయుగతిముండ్లఁ ద్రెంపునట్లు, యోనియంత్రప్రపీడచే నొడలు నొవ్వ.
- చ. మలమున బ్రుంగుఁ డైనతలిమంబుపయిన్ శయనించి మేను చీ
మలు దిన మక్షికల్ గఱవ మానుప నేరక యొత్తగిల్లి పై
నొలసినతీట గోఁకికొన నోపకయే వ్యవహారమజ్జనా
దులును బరేచ్ఛఁ గైకొనుచు దుఃఖము వొందు శిశుత్వవేశలన్. 104
- క. గురుజననిరోధశిక్షా, కరణంబులవలన నిలుపు గానక క్రీడా
పర మగుహృదయము దుఃఖా, కర మై తపియించుఁ బ్రాణి కామారమునన్. 105
- సీ. ఎవ్వండ? నెందుండి యెచటి కేమిటికి నే బద్ధుండ నైతి నేబంధనమునఁ
గారణం బెయ్యది? కాదు కారణ మెద్ది? యెద్ది కారణజన్య? మేది కాదు?
ధర్మ మే దేది? యధర్మంబు నే దిష్ట? డెందు వర్తించెద? నెందు నెలువ?
నేది కృత్య? మకృత్య మెయ్యది? గుణసంవిశిష్ట మెయ్యది? దోషజుష్ట మెద్ది?
- గీ. యనువివేకంబు లేక ప్రాయమునఁ గ్రొవ్వి, పశువువోలె శిశ్నోదరపరుఁడు నరుఁడు
సంచరించుచు నజ్ఞానసంభవంబు, నధికతర మైనదుఃఖంబు ననుభవించు. 106
- క. కరణక శేబరపాటవ, కర మగుప్రాయంబు తనకుఁ గలుగుటకు దురా
చరణమ ఫల మగు శిశ్నో, దరపరుఁడు సుఖంబ కాఁగఁ దలచు న్వగయున్. 107
- శా. అజ్ఞానం బనఁ గాఁ దమోవిలసనం బజ్ఞానకార్యోదయం
బజ్ఞానానుగుణంబ కాన గళితోక్తాచార మాదానికిన్
బ్రాజుల్ ప్రాప్యఫలంబు నారకము కా భాషింతు రట్లాటచే
నజ్ఞానాదుల నిందు నందు నిజ మై ప్రాపించు దుర్దుఃఖముల్. 108

- సీ. మృగపక్షీరాక్షసోరగవరాదులచేతఁ బరఁగుతాపం బాధిభౌతికంబు
 శీతోష్ణవైద్యుతవాతవర్షాదులఁ దనుకుతాపం బాధిదైవికంబు
 గుల్మజ్వరచ్ఛర్దికుష్మశూలాదుల నవమానకామలోభాదిదశల
 శారీర మై మనోజనిత మై యిబ్బంగి నడరుసంతాప మాధ్యాత్మికంబు
- గీ. పండితోత్తమ! యిట్టితాపత్రయంబు, ప్రాక్తనం బైనకర్త నిబంధనమున
 ననుభవించుచు శోకార్తుఁ డగుచు నరుఁడు, బాల్యమున బ్రాయమున వృద్ధభావదశను.
- ప. వెండియు జరాప్రాదుర్భావంబున శిథిలం బై కుదురుప పైడలి లివలివం గదలురదన
 పక్తులును, జీగి చెగి బిగి వదలి స్రగ్గి వగ్గువడి తరంగితాయమానం బైనసర్వాంగీణ
 చర్మంబును, బయలుపడి నిలువునం దేఱినబీటనరంబులును, అంతర్గతకనీనిక లై దూషి
 కాదూషితాస్రనిస్సృతిం జెక్కులం జిత్తడగొలుపుచు దూరితస్నేగ్యంబు లై వెలి
 కుఱికినకన్నులును, పుంజికొని వెడలి నిడుద లై యుడుగక రసగిలునాసాకేశంబులు
 ను, లాలావిసిర్యాసంబులు నెలవుల నురుగుకొన దుర్గంధధురంధరం బైనవక్త్రకోట
 రంబును, ప్రస్ఫుటీభూతసర్వాస్థిస్థలంబును, పరిభుగ్నపృష్ఠాస్థిపరంపరాకంబు నయి
 కంపమానం బగుశరీరంబునుం గల్గి యెదుర నిలిచినం బొడగానక బెట్టు పిలిచిన వినక
 యాఘ్రాణించియు గంధంబు గొన సమర్థుండు గాక చప్పరించియుం జవిపొం చెఱుం
 గక జఠరానలంబుకుంతితంబగుట నల్పహారుండునునల్పాల్పవిహారుండునునై యెట్టకే
 నియుం దడవున లేచుచు నెట్టకేనియుం దడవునఁ గూర్చుండుచు నెట్టకేనియుం దడవు
 నఁజేష్టించుచు ననుభూతవస్తువుల నాక్షణంబ మఱచుచుఁ బ్రవృత్తిప్రయత్నాక్షమం
 బు లైనసకలకరణంబులచే మరణంబునకుం గాలుచాఁచియుఁ బూర్వజన్మవ్యాపారం
 బులునుం బోనితనప్రాయంబునాటిపోకలు దలంచుకొని యున్ను రని వేడినిట్టూర్పు
 తోఁ బరితపించుచు సకృదుచ్ఛారణంబున మిగుల నలయుచు శ్వాసకాసమహాయాసం
 బున వేగుచు నంతకుం గంట బొట్టు వెట్ట నెఱుంగక వేగించుచు సంచారంబులకు
 సాకాంక్షించుచుఁ జవులు గొనంగోరుచు నొరులు లేవ నెత్తం బరులు శయనింపఁ
 జేయనఖిలశౌచవిరహితత్వంబున నెల్లరోతలకు నెల్లయై భృత్యులపమానింపం బరి
 జను లపహసీంప బాంధవులు ముక్కు విఱువం బుత్రులు వేసరం గళత్రం బోకిలింప
 నివిమొదలుగా వార్ధకదుఃఖంబు లనేకంబు లనుభవించి యంతమీఁద నత్యంతదుస్స
 హం బైనమరణం బనుభవించుఁ దత్ప్రకారం బాకర్ణింపుము.

110

- సీ. హస్తాంఘ్రికంధర లవళంబులై త్రెల్లి కలయ నంగంబులఁ గంప మొదవి
 కలమాటు మూఁచిల్లి కలమాటు చెలివొంది తనకళత్రాదులతగులు మిగిలి
 మరణావయవపీడ మర్తమ ల్భేదిల్లి ప్రాణానిలంబులపట్టు వదలి
 తెల్లగుడ్డలు తేలిగిల్లి తీవులు వట్టి దోషము ల్పొందుగఁ దొట్టిగిల్లి

గీ. పొడమగుట్టైతి తాల్వోష్టపుటము లెండి, తాపమున దప్పి నాకటఁ దప్తుఁ డగుచు
దుస్సహక్షేశమున మహాతురత యొదన, నొరలుచును దేహ మొకభంగి నుత్క్రమించు.

ఉ. వేదన మీఱ నిత్తనువు వీడ్కొని జీవుఁడు తీవ్రశోషణా
పాదకయాతనావపురుషస్థితుఁ డై యమదూతపాశదం
డాదులపీడ నుగ్రపథయానము నంతకదర్శనాచినా
నాదురవస్థలం బొగిలి నారకబాధలఁ బొందు మీఁదటన్. 112

సీ. మొఱలుపెట్టఁగఁ బంపములఁ ద్రెంపఁ బడువారు పుటపాకములకాఁకఁ బొక్కువారు
వెడఁదగొడ్డండ్లఁ బచ్చడిసేయఁబడువారు పుడమిఁ బాఠిన నుక్తిపోవువారు
కొర్ణ వ్రేసిన గ్రుచ్చుకొని వ్రేలఁబడువారు నుష్పరొంపులఁ గ్రుక్క నురియువారు
కృత్తితలైలములఁ బక్వము సేయఁబడువారు దెంచనంబుల వ్రేయఁ దెల్లువారు
గీ. పులులుఁ బక్షులు భక్షింపఁ బొరలువారు, గలిగి శతధానహస్తధాకారభిదలఁ
గలుగఁ దెన్నిక నిరయప్రకారములకు, దుగిఖ మేకైకమును గడు దుస్సహంబు. 113

క. నిరయానుభవముపిదపం, బరిశిష్టం బైనపూర్వపాపఫలంబున్
బొరయుటకుఁ గూలుఁ గ్రమ్మఱ, నరపశుమృగఖగనగాదినానాయోనిన్. 114

గీ. వినుము దుగిఖంబు నిరయసంస్థునక కాదు, శతమఖస్థానమునయందుఁ బతనభీతి
నున్నదినములు నిర్వృతి నొందలేక, కూలుఁ బుణ్యంబుతుడిఁ జాల కుతిలపడుచు.

క. మరలన్ గర్భము జన్తము, మరణము నిరయమును మఱియు మఱియు నయి నిరం
తరసంస్మృతిచక్రంబున, దొరలి నరుం డొందు సర్వతోదుగిఖములన్. 116

గీ. సుతకశత్రాదినకలవస్తువులు వగల, బ్రుంగువడనిసుఖంబు చేయంగఁ జాల
వేల నిన్నియు? సంసారి కెద్ది యిష్ట, మదియపో దుగిఖతరుబీజ మనఘచరిత! 117

క. బ్రదికెడునంతకుఁ బురుషుఁడు, ప్రిదులక నిలు వెల్ల వగలఁ బెనఁగొనియుండన్
గుదురుకొని దూదిమాఁగుడు, బొదివినకార్పాసబీజమునకుం బ్రతి యై. 118

సీ. ప్రకృతివైకాకృతిపరిణామదేహంబు తన్నుఁ గా మూఢుండు దలఁచుఁ గానఁ
దదుపభోగ్యము లైనధనగృహదులయందుఁ దనకు భోగ్యము లనుతలఁపు వుట్టి
భోగ్యత్వబుద్ధిచే భోగింపఁ గామించు భోగవిఘ్నములపైఁ బొడము గినుపు
భోగంబు చవిచోకఁ బొడము లోభము లోభమున నొం డెఱుంగమి మోహమొదవు

ఆ. భోగలోభగర్వముల మదం బుదయింప, భోగసిద్ధికొఱకుఁ బోక పెనఁగఁ
గలుగు మత్సరంబు గాన దేహత్తాది, జనిత మీదురంతసంసరణము. 119

ఉ. పుట్టుగుచెట్లకు న్నొలవఁ బోసినవిత్తులు శాంతిముస్తకున్
ముట్టియతోడజీవములు మోహపుటిర్లకునుం గుహూనిశల్

కట్టనియిం డ్లఘుంబులకుఁ గట్టడి యాసలసంప్రసూతికిన్
గుట్టులతోడిగర్భిణులు కోరిక తెవ్వరి నొంపకుండునే?.

120

ఉ. లజ్జకుఁ బాపు శీలముఁ గులంబు వడి న్విడిపించు సూన్యతం
బుజ్జననేయుఁ జేయ మొగమోటమిఁ దూలుచుఁ బాతకంబులన్
మజ్జన మార్చు నార్చు నభిమానము రోతల కియ్యకొల్పు నీ
ముజ్జగ మైనఁ ద్రిప్పఁ దుది ముట్టదు దా ధనకాంక్ష యేరికిన్.

121

చ. అడుగనియండజాదులకు నాకలి దీరకయున్నె? దీనుఁ డై
యడిగెడుచోట నెంతఘనుఁ డైనను హీనుఁడె కాడె? హీనుఁ డై
యడిగెడువాడు తృప్తిపరుఁ డానె? యతృప్తుఁడు సౌఖ్య మొందునే?
యడుగుట యెన్నిజన్మముల కాఱడి నెవ్వగ వో తలంపఁగన్.

122

శా. పాత్రాపాత్ర వివేకరిక్షులు శుభప్రారంభముక్తు ల్పురీ
పోత్రీప్రాయులు తత్త్వసాధనకథాబోధానపాయుల్ శ్రవో
నేత్రప్రణకజిహ్వా కాపరమనోనిత్యానుకూలు ల్పదా
మూత్రద్వారసుఖాతిలోలు రహహా! మోక్షం బపేక్షింతురే?.

123

క. మలమూత్రరక్తపిత్తా, దులు వేర్వే రైన రోసి దుర్బదుఁ డిహిహీ!
మలమూత్రరక్తపిత్తా, దులస్త్ర వగు దేహ మింపుతోఁ గామించున్.

124

శా. చన్ను ల్కాఁక పసిండికుండ లఁట పక్షశ్చర్మ దుర్భాసముల్
కన్ను ల్కొవ్విరిదమ్మితేకు లఁట వేల్లదూషి కాగోళముల్
వెన్ను ల్సోగయనంటియాకు లఁట సంవీతాస్థిపుంజంబు లీ
యన్ను ల్సౌఖ్యము గాఁ దలంచుజను లాహా! యెంత మూఢాత్ములొ?.

125

క. అందాఁక గురువు దైవము, నందాఁక న తగవు ధర్మ మంతస్సహనం
బందాఁక నెల్లగుణములు, నందాఁకం గినుపు వొడమ దెట్టినరునకున్.

126

ఆ. కినుపు దొఱఁగలేనిమనుజుండు సత్కర్మ, మాచరించు టెల్ల ననఘచరిత?
యింట నున్నపిల్లినెడలింపకుండియ, యనుఁగుఁజిలుకఁ బెనుచునట్ల కాదె?.

127

ఉ. ఏకడఁ జొచ్చునో సుకృత? మెచ్చట డాగునొ తృప్తి? యెప్పుడో
పోకడ శాంతి? కెం దణఁగిపోవునొ సౌఖ్యము? మాన మేమి యా
నో? కృప యెట్లు మాయమగునో? యశ మేగహనంబు దూఱునో?

లోకమునం దెఱుంగ మొకలోభ మెదిర్చినమాత్రం జిత్ర మై.

128

చ. ఇడుమను ధర్మశాస్త్రకథ లిన్నియు మిథ్యలు కూటిమాత్రమున్
గుడుచుట దుర్వ్యయంబు కొడుకుం బగవాఁ డడుగంగఁ జూచు నేఁ

గడపటఁ బ్రాణ మన్న సుఖగౌరవ మన్నను దైవ మన్న నే
ద్దడయు ధనంబ తత్త్వ మనఁగా విను మర్తమ పొమ్మ లోభికిన్.

129

గీ. చంద్రసూర్యాగ్నిరుచులచే సడలిపోని, యట్టిమోహంపుటిర్లచే నంధు లగుచు
సౌఖ్యమార్దంబు గానక సకలజనులుఁ, గూలుదురు మాతృగర్భాంధకూపతతుల. 130

క. మును గలిగియు రూపఱినం, గనియును విషయముల మఱియుఁ గాంక్షించు నిహి!
యనుభవముమీఁద నెఱుంగని, మనుజాభము మోహ మొరులమాటల విడునే? 131

గీ. మరలకుండుట యెఱింగియు మఱివలేరు, విడక పోరామి యెఱింగియు విడువలేరు
కానిపని యకాట యెఱింగియు మానఁ జాల, రద్భృతము గాచె మోహంధులై ననరులు?

ఉ. మేరువుఁ బూరిగాఁ దలఁచు మి న్నఱచేతన మూయఁ బైకొనున్

నీరధిఁ బుక్కిలింతు నను నిర్జరనాథుఁడ నేన పొ మ్మనున్

ధారుణి పెల్లగింతు ననుఁ దా నొకమానవకీట మైన నె

వ్వారలు మాన్మ లే రిది ధ్రువంబు మదం బనుసన్ని పాతమున్.

133

చ. గురువులకంటెఁ జుల్కనయుఁ గ్రూరతకంటె హితంబు దుర్జన్
త్కరములకంటెఁ జుట్టలు వృధాకలహంబులకంటెఁ గృత్యముల్
దురితముకంటె మేలు పరదూషణవృత్తముకంటె వేడ్కయున్
ధరః దమకంబుకంటె మఱి ధన్యత గల్గదు మర్త్యకోటికిన్.

134

క. ఇచ్చెద నను సర్వస్వముఁ, జొచ్చెద నను మర్త్యుఁ డెదిరి సొద యైనఁ దుదిన్
జచ్చెద నను వెడపనికై, మచ్చరమునకంటెఁ గీడు మఱియుం గలదే?.

135

క. అనుభోక్త ద న్నెఱుంగం, డనుభవకారయిత వార్త యైనను నెఱుంగం

డనుభావ్యతత్త్వ మెఱుంగం, డనుభవమే కాని బద్ధుఁ డంధుఁడ కాఁడే?.

136

చ. విడువఁడు సౌఖ్యము న్నఱచి వేమఱు నకుంశబాధ నెమ్మిఁ గో

రెడు నగపడ్డ సింధురమురీతి ఫలోత్కటబంధనంబు మా

నెడుదెఱి వేర్పరించుకొన నేరక యింక్రియపంచకంబుచే

నుడుగనికోర్కిఁ దీర్చుకొను చుండుట మేలుగఁ జూచు జీవుఁడున్.

137

మ. ప్రతిదేహప్రళయంబు నందనతనూబంధానుసంబంధుఁ డై

ప్రతినైమిత్తికమున్ జతుర్ముఖశరీరస్తంభుఁ డై ప్రాకృత

ప్రతికల్పాంతమునం బరాత్మతను నిర్తగ్నాత్ముఁ డై యాలయ

త్రితయంబందు నరుండు వీడఁ డచిదాప్తిం గ్రమ్మఱు బుట్టుచున్.

138

గీ. ఇట్టిసంసారబంధంబు హేయ మగుటఁ, గనియు వినియు విరక్తుండు గాక మఱియుఁ

గోరి పొందు నరుండు తత్కారణం బ, నాదికర్మప్రవాహంబు మేదినీక!.

139

చ. ఫలరసవాసనాప్రదవిభాగవశంబునఁ గర్తృశక్తికిన్
గల దిరుభంగి యందుఁ బ్రతికర్తవిధానఫలానుభూతులన్
బొలియఁ బురోశ మున్న పెరస్రేవు ఘటించుదురంతవాసనా
బలమున నుత్తరోత్తర మపారనిరంతరకర్త బంధమున్.

140

❧ మోక్షోపతరణము. ❧

వ. అట్లుగుట సంసారచక్రంబు కర్త మూలం బగుటయుఁ దత్కర్తంబు దురంతం బగుట
యుఁ దప్పదు. వినును సుకృతదుష్కృతరూపం బైనయాకర్తంబుభగవదానుకూల్యప్ర
వృత్తిస్థాతికూల్యప్రవృత్తిరూపంబగుట ననుగ్రహనిగ్రహంబులచే సుఖదుఃఖప్రదుం
డయినయీశ్వరునకుం బ్రాధాన్యం బంగీకరింపలే కుండుటయ కాదు, తానునుం దత్సం
కల్పాయత్తసత్తాప్రవృత్తికంబు. ఈయర్థంబుసృజ్యసంహార్యకర్త నిరపేక్షయుగవత్సృ
ష్టిసంహారాదులయందుఁ బ్రసిద్ధంబు. అట్లు గావున నిరంకుశస్వతంత్రుండయినయీశ్వ
రుండు వైషమ్యనైర్ఘృణ్యంబులకు లోనుగాక తత్తత్కర్తానుగుణంబు గా స్వర్గనిర
యంబు లొసంగునట్ల యచ్యుతస్వానుకూలప్రవృత్తిరూపం బైనయనాది మోక్షబీ
జంబుగలచేతనునకు మోక్షం బొసంగు. తత్కర్త్రమంబు సావధానుండవై వినుము విశే
షంబుల నెల్లజీవులం దత్తత్కర్తానుగుణంబు గా సంసరింపజేయుచు లీలాప్రవృత్తుం
డయ్యునీశ్వరుండు సమయప్రతిపక్షవీక్షాపరుం డై యొక్కకాలంబున నొక్కచో
నొక్కరునకుఘుణాక్షరన్యాయంబుననొక్కయాదృచ్ఛికస్వ సేవాచరణంబు గలుగం
గటాక్షించి యందుం దచ్చేతనాభిప్రాయంబు లేకుండిన స్వాభిప్రాయంబునన యది
నెపంబుగా నతని నుద్ధరింప నన్నద్ధం డయి విశేషప్రయత్నంబునకుం జొచ్చు నట్ల
గుటంజేసి.

141

క. తాదృగ్విధోక్తలఘుతర, యాదృచ్ఛికసుకృతికుం డనంతరదేహ
ప్రాదుర్భవంబునప్పుడ, శ్రీదయితేక్షణసుధాభిషేకముఁ గాంచున్.

142

గీ. ఎల్లపురుషుండు తనజనియించునపుడ, యజకటాక్షీతుఁ డై రాజసాత్తకుండు
హరకటాక్షీతుఁ డై తామసాత్తకుండు, హరికటాక్షీతుఁ డై సత్వపరుండు నగును.

వ. ప్రత్యుపకారాదిహేతునిరపేక్షంబుగాఁ గేవలకృపైకమూలం బగుట నదియ భగవం
తునకు నిర్లేతుకకృపాకటాక్షంబు.

144

ఆ. కాన నిష్టిజాయమానకటాక్షంబు, గలుగఁ గలుగు సత్త్వగౌరవంబు

సత్త్వగుణమువలన సదసద్వివేకి యై, హితపదంబు దనకు నెఱుంగ నేర్చు.

145

క. సదసద్వివేక మొదవిన, మదముక్తకుదృష్టిబాహ్యమత మగుచుఁ ద్రయీ
పదనేనితాభిముఖ మై, వదలదు సత్సంగమంబు వసుధాధీశా!

146

- క. సాత్వికకాస్త్రప్రసాదంబు, సాత్వికసత్సంగమంబు సడలక భగవ
త్తత్వకథాశ్రవణంబున, సత్వరతవిముక్తి నొందు సంసారమునన్. 147
- గీ. భ్రాంతి వాసిన మున్ను తద్భ్రాంతికతన, తనయొనర్చినవిక్రియల్ దలచి పోతె
దేహమాత్మ నువిభ్రాంతి దెలిసి నరుడు, ప్రాగహంకృతి కాత్మలాఁ బరితపించు.
- ఆ. తనువుఁ దన్ను గాఁగఁ దలఁచుట తనుభోగ్య, విషయ మాత్మభోగ్యవిషయ మనుట
యిరుదెఱంగుభ్రాంతి యిదియ కదా! యవి, ద్యామహిజబీజ మనఘచరిత!. 149
- క. తనుఁ దనువు గామి యెఱిగినఁ, దనుభోగ్యములందు భోగ్యతామోహంబున్
దినదినమున సడలి క్రమం, బున విషయవిరక్తిఁ గాంచుఁ బురుషుం డనఘా!. 150
- క. కూరిమి విఱిగినసతిపై, నేరమి దోచుగతి విషయనిస్సృహమతి యై
కోరిక లుడిగినవానికి, నూరక విశ్వంబుమీఁద నొల్లమి పుట్టున్. 151
- క. ప్రవితతవైరాగ్యమహా, దవదహనశిఖాముఖాతితప్తఁడు తనకున్
భవసింధుతరణమునకున్, బ్లవము సదాచార్యవర్యపద మని చేరున్. 152
- వ. చేరి గురుని దర్శించి పూర్వోక్తసదుపాయస్వీకరణంబున భగవద్భక్తుండై తదనుగ్ర
హాతిరేకంబున ముక్తుండగు నట్లుగావున నీశ్వరునకు వైషమ్యాదిపరిహారార్థంబు గానిం
తయుం బ్రపంచంబుబడియె నింతియ కాని సర్వసారం బైనరహస్యం బొక్కటి
యాకర్ణింపుము. 153
- గీ. గణనచో ధనికునిచేతఁ గనకకోటి, నొండెఁ గాకణికాకోటి నొండెఁ జెందు
గవ్వయునుబోలె మోక్షకత్యముననొండె, బంధముననొండెఁ బడుఁ బ్రాణి భగవదిచ్ఛ.
- వ. ఈయర్థంబు 'నినిషాదోనినిష్ఠా' శ్రుతి సిద్ధం బని చెప్పి విరమించిన సర్వసందేహ
నివృత్తం బైనచిత్తంబు పరమనిశ్చయానందమగ్నంబై నృపకులతలకుండు కులగురు
నకు సాష్టాంగం బెరఁగి లేచి కృతాంజలి యై. 155
- గీ. ఉక్తసాధనమున మోక్ష మొదవునంత, కోర్వ వాత్సల్యనిధి పురుషోత్తముండు
నయనగోచర మగుసాధనంబు నాకు, నట్ల నానతి యిచ్చి కృతార్థుఁ జేయు. 156

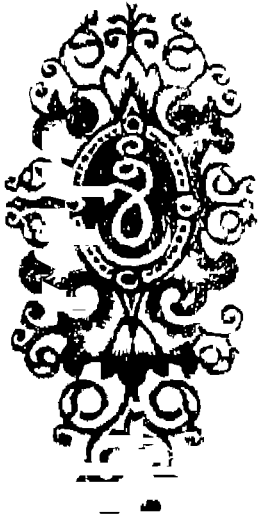
వసిష్ఠుండు మాంధాత కష్టాక్షరీమంత్రరత్నము నుపదేశించుట.

- వ. అనిన నతనిభగవత్ప్రవణ్యంబునకుం దనయుపదేశసాఫల్యంబునకు నలరి యట్లేని
తపంబునం గాని శీఘ్రంబున నిట్టికోర్కీ సిద్ధింప దగుటం దపంబునేయు మని వ్యక్త
లక్షణంబున నతని భగవత్ప్రవన్నునిం గావించి జప్యం బైనమంత్రంబునుం దదర్థ
రహస్యంబునుం దదనుష్ఠానప్రకారంబును దదుచితనియమంబులు నుపదేశించి దీవించి
ఋషులుం దానును బూజితుం డై వీడ్కొని చనినయనంతరంబ రాజర్షి వరుండును
తమసాసరయూమధ్యంబునం గృతతపోధనం డై యుక్తనిష్ఠుం దపం బొనరింపం
దొలుంగ. 157

❖ ఆ శ్వా సా ం త ము. ❖

- ఉ. తార్కికవామనోన్నతలతామధుకోశ నిరీశసాంఖ్యయో
 గార్క యపూర్వనిర్వహితృహంసఘనాఘన నిర్గుణోక్తిమ
 న్నర్కటనారికేశఫల మామకసాత్యవతేయ వాఙ్మయో
 దర్కసుధార్ణవోదయనిధాయకపార్వణశర్వరీపరా. 158
- క. ప్రచ్ఛన్నబౌద్ధదుస్సహ, హృచ్ఛర లక్ష్మణమునీంద్రహృదయాదర్శ
 స్వచ్ఛతరప్రతిఫలిత, స్వచ్ఛరణస్వస్వరూపసహజాకృతికా. 159
- సృష్టిణి. నిత్యధర్మాత్తకా నిత్యధర్మాస్పదా, నిత్యచిద్రూపకా నిత్యరూపోజ్జ్వలా
 నిత్యబోధాశ్రయా నిత్యచింతాశ్రకా, నిత్యనిర్వేదకా నిత్యభేదాంచితా. 160
- గద్య. ఇది శ్రీమద్భట్టపరాశరదేశికేంద్రచరణసరసిరుహనేపకోపనేపక నరసింహనామ
 ధేయప్రణీతం బైనకవికర్ణరసాయనం బనుకావ్యంబున వసిష్ఠాగమనంబును, రాజ
 ప్రశ్నప్రతివచనంబులును, అందుఁ గర్తృస్వరూపబ్రహ్మస్వరూపంబులును, వేదవేదాంత
 పురాణస్వరూపనిరూపణంబును, భక్తిప్రపత్తిరూపసాధననిరూపణంబును, సంసార
 నిరూపణంబును, మోక్షావతరణంబును నన్నది పంచమాశ్వాసము.

షష్ఠాశ్వాసము.

రంగధరాధిప శృం
గారరసాధీశభావ గరుడగమన సం
స్తేరముఖాంబుజమధురా
కారాలంకృత నమజ్జగజ్జనహృదయా.

1

మాంధాత తపంబు నేయుట.

వ. ఇ ట్లమ్మహీవరశ్రేష్ఠుండు నిష్ఠురతపోనిష్ఠుం డై.

2

చ. పరువడిఁ గందమూలఫలపర్ణజలంబులఁ గొన్నికొన్ని వ
త్సరములు వోవఁ గాఁ బిదప సర్వము మాని నిజాంతరంబునన్
హరి భజించి శేషపవనాశనభర్తయుఁబోలె నాతఁడున్
గరువలిఁ గ్రోలఁ జొచ్చెఁ ద్రిజగంబులు విస్తయ మొంద నయ్యెడన్.

3

గ్రీష్మర్తువర్ణనము.

క. ఆతనిసమగ్రం బగుతీ, ప్రతపోన్ని జగంబు నిండ వడిఁ బర్వినసం
గతి దుస్సహోష్ణసంప, ద్వితతం బై యంతలోన వేసవి వచ్చెన్.

4

ఆ. తాపతప్తజంతుతతుల విశ్వంభర, గర్భమున భరింపఁ గరుణఁ దలఁచి
తెరిపి యిచ్చె ననఁగఁ దీవ్రాతపాహతి, నేల నెల్ల గాఁడి నెఱియ లొదవె

5

సీ. ఏకార్ణవంబులో నిర వైనవటపత్రశయనంబు మదిఁ గోరె శార్ఙ్గపాణి
యష్టమూర్తులలోన నంబురూపము నాత్మఁ గాంక్షించె హరిణాంకఖండమాళి
ప్రథమాంబుజపూణభావస్థితియ వేడి యభిలషించెఁ బయోరుహాసనుండు
వేడ్క గా కుండియు విలయోదకోదరస్థితి యపేక్షించె ధాత్రీపథూటి

గీ. హేమరజతాచలాదిమహీధరములు, హిమశిరిత్వంబు మతుల నూహించుకొనియె
సకలలోకానివార్యదుస్సహహోష్ణ, భీష్మగతి యైనయష్టహాగ్రీష్మవేళ,

6

క. ఆమనిరాజ్యం బెడలుట, గాముఁడు నెల వేది యున్నఁ గ్రమ్మఱి గ్రీష్మం
బాము క్తహారతోరణ, భామాకుచమండలమునఁ బట్టము గట్టెన్.

7

సీ. సరసీపునకపునస్సలఖేలనముల సరసగైరికపటాచ్ఛాదనముల
 సహిమాంబుఘనసారచందనచర్చలఁ దారహారావళిధారణముల
 యంత్రధారాగృహభ్యంతరక్రీడల శశికాంతశయ్యాంతసంవసతుల
 సంతతకరతాశృంగతవీజనముల చిరసాంద్రచంద్రికాసేవనముల
 గీ. స్వాదుఖర్జురనారికేళాదివివిధ, సారపానకరససుధాస్వాదనముల
 హితసమీహితగతుల జయించి రపుడు, దంపతులమోఘనైదాఘతాపభరము. 8

ఉ. అట్టిసిదాఘవేళ నిబిడాగ్నులు నల్లడలందుఁ బర్వఁగాఁ
 గట్టిగ నేల యంగుళ మొకండ ఘటించి ఖరాంశుమూర్తిపైఁ
 బెట్టినచూడ్కితో హృదయపీఠికయం దమృతాబ్ధిమందిరుక్
 బట్టము గట్టి దుస్సహతపం బొనరించె జగంబు బెగ్గిలన్. 9

పర్వర్తువర్ణనము.

ఉ. దీపిత మయ్యె నంతట నదీనవయావన మంబుజాననా
 శోపకవాటనిర్ఘటనకుంచిక చాతకనిర్జలవ్రతో
 ద్యాపన మబ్జినీవికసనాస్తమయంబు మయూరనర్తనా
 టోపవిధోపదేశకనటుండు పయోదసమాగమం బిలన్. 10

ఉ. చాతకభాగ్యరేఖ జలజాతపరిచ్యుతి పక్వకందళీ
 సూతిచికిత్సకాంగన ప్రసూనశరాసనరాజ్యలక్ష్మీ ప్ర
 ద్యోతనచంద్రమగివటువిధుంతుదభీషక సర్వజీవజీ
 వాతువు గాన నయ్యె నవవారిధిరోదయవేళ యంతటన్. 11

మ. విరహిస్వాంతమనోజపాపకశిఖావిర్భూతధూమంబులం
 బరకాసారగతాసితోత్పలకలాపంబుల్ జగన్తండపా
 పరిసీలాచ్ఛవితానచేలములు దృఢ్యద్రీప్తనిర్వాపణో
 ధ్వరవర్షాగమరాజభద్రకరు లుద్ఘోషించె నూత్నాభ్రముల్. 12

ఉ. వచ్చె ఘనాఘనంబు లివె వల్లభు లేలొకొ రా రటంచు వి
 ద్యుచ్ఛలనోద్యుతద్యుతుల కుల్కుచుఁ ద్రోవలు నిక్కి చూచి వా
 పుచ్చక నెవ్వగ న్వగపు పుట్టఁగఁ బాంథసతు ల్నిగుడ్చుపె
 న్నెచ్చనియూర్పుల స్విరిసె విన్నపయిం బ్రథమాంబువాహముల్. 13

క. నీరం బప్పుడు నూతులఁ, బూరించె నటంచు నేల పొగడఁగ? నాకొ
 క్కారుతఱి బాష్పవర్షము, పూరించెం బాంథకర్ణపుటకూపములన్. 14

సీ. కేళీనటగ్దేహకేకికేకారవోస్తేషంబు చెవులఁ దేనియలు చిలుక
 నిభినవార్జితగర్జితవోల్లసనంబు టిటియఁ గొంగిటిబిగి నినుమడింప

- ధారాశనవనవోద్ధామసౌదామని ప్రభవించుటలుకలఁ బాయఁ ద్రోవ
మణిగవాక్షనిరీత్యమాణవాసనధనుర్విభవముల్ చూడ్కులవిం దొనర్పఁ
గీ. జంద్రకాంతావళికనిష్కందమాన, నీరధారాపరంపరానిష్ప్రియత్న
యవనికారమృకనకహర్త్యములయందుఁ, జెందు దంపతికులము వార్షి కసుఖంబు.
మ. శ్లథవేణీభర మై మహోష్ణబహునిశ్వాసానిలంబు వ్యయ
త్పథముం గ్రాఁవఁగ మోము తెత్తి తము నుద్యద్దెన్యు లై చూడఁగాఁ
బధికస్త్రీనయనాబ్జతోణవిగళదృష్టాంబుబిందుచ్ఛటల్
ప్రథమాంభకణికానిపాతము లగుంబ్రావృట్టయోదాళికిన్. 16
- గీ. ఒదరి విరహుల నులకింప నోపెఁ గాని, యిరులకఁమి బయళ్లంద యేగెడునభి
సారికలశంక గొలుపంగఁ జాల వయ్యె, నూర్జితము లై నఘనకాలగర్జితములు. 17
- చ. చలిఁ బడి యున్న పేరలుక శయ్యపయిక్ మొగ మీనికాంత లా
తొలుకరివేళకామజయదుందుభిఘోషమువోనిగర్జకుం
గళవళ మంది బిట్టు తముఁ గాఁగిటఁ జేర్పఁగఁ బ్రాణవల్లభుల్
దెలియఁగ నేర రాత్తులఁ దదీయవిశుద్ధవిదగ్ధభావముల్. 18
- క. ఇక్కువ చేయుంబగలును, నొక్కటిగ మొయిల్లు పర్వి యుండినయపు డా
క్రొక్కారుకలిమి యే మన, నిక్కిననందుకొనవచ్చు నింగిఁ దలంపన్. 19
- ఉ. క్రూరతటిత్కృపాణవతి రూఢబలాకకపాలమాలికా
హరిణి నిర్నివారణవిహరిణి కాళిక కాళికాగతిక్
దారుణలీలమై భువనదాహకుఁ డై ననిదాఘదైత్యు నం
భోరుహమిత్రు పేరితలఁబుచ్చుక మ్రింగె విచిత్రవైఖరిన్. 20
- క. పిరిగొనుతొలుకరిమొగుళుల, భరితాంధంకరణమునకు బాసట యయ్యెన్
బురివిచ్చి యాడునెమళుల, నిరస్తతాపింఛసింఛనిర్భరదీప్తుల్. 21
- క. నిర్భరగతిఁ గరకాసం, దర్భంబులు రాలె నంత ధరపై జలదా
విఠాభవమగ్నహంసీ, గర్భస్రవదండపిండఖండము లనఁగన్. 22
- క. తుంభీనసములు ద్రేఁన, గుంభనమునఁ గుంభిహస్తగురుతరధారా
రంభమున రేయుఁబగలున్, గుంభద్రోణములు వట్టి కురిసె న్వానల్. 23
- వ. ఇట్టివర్షాగమంబున. 24
- గీ. జలధరంబులు గురిసె నాసారవృష్టి, బయటఁ బద్మాసనస్థుఁ డై పల్లటిలని
యత్తపోధనవర్యుపై నతని కదియ, చిరతపోరాజ్యపట్టాభిషేక మయ్యె. 25

— హేమంతర్తువర్ణనము. —

- ఉ. అంతఁ గ్రనుంబుతోడ శరదంతమునం బరిముక్తమై జలం
బంతయుఁ కెల్లుటం జలక నై తెలు పైఁమొయిల్లు గాడ్పుచే

- నెంతయు ధూళి యై విరిసి యీగతిఁ దూలె నొకో యనంగ హే
మంతమహోదయంబున హిమంబు తమంబుగ ముంచె లోకమున్. 26
- క. కలయ జగ మెల్ల ముంచిన, బలు వగునమ్మంచులోన భావింపఁబడున్
వెలుగులతేఱఁ డొకవేళ, న్వేషపుఁదెరలోనిదర్పణంబును బోలెన్. 27
- క. దీపితముక్తాహారముఁ, బాఁసినదోషంబు తలఁపువాటినఁ బశ్చా
త్తాపమున నొక్కొక్క సతులకుఁ, బాపటము త్రియము లయ్యెఁ బ్రలేయంబుల్. 28
- క. నలువ దొలంగుట కుల్కుఁచుఁ, బులకలు పుంఖానుపుంఖముగ భీతి మదిం
దలకొనఁ ద్రిలోకి వడవడఁ, జలియించెన్ శిశిరనూత్న సంగమవేళన్. 29
- క. చెప్ప నశక్యం బగుచలి, యప్పతిలం బాలవృద్ధయువజనములకుం
దప్పక శరణము లయ్యెం, గుప్పసములు ముర్దురములు గుచకుంభములున్. 30
- ఆ. అట్టిశీతవేళయందుఁ గుత్తుకబంటి, నీటఁ దపముచేసె నిష్ఠ నతఁడు
నిజతపోగ్నివలన నిఖిలలోకము శీత, భావ మెఱుంగ కత్తఁ బరితపింప. 31

—నారదుఁడు మాంధాతృతపశ్చరణము నింద్రుని కెఱిగించుట.—

- గీ. ఇట్లు దప మాచరింప మహేంద్రుఁ డున్న
కొలుపునకు నేగి కయ్యపుఁ గూటితపసి
యతఁడు గావించుపూజన మంది కలదు
చింతనం బొందు వలయు నేకాంత మనిన. 32
- క. ఏకత మని వినిపింపఁగ, నేకతమో? యనుచు సంశయించుచు వేవే
పాకాఁకొల్ప వీడ్కొని, యేకాంతమనందు నతని నే? మని యడుగన్. 33
- క. ఓయమరేశ్వర! యిట ము, న్నేయగములఁ గనియు వినియు నెఱుంగము వినుమో
హా! యిదె మాంధాతృమహీ, నాయకుఁ డుగ్రముగఁ దప మొనర్పఁగఁ గంటిన్. 34
- గీ. ఆతులయోగసమాధిచే నత్తపస్వి, నిశ్చలుం డని వేఱి వర్ణింప నేల
యతనిఁ గనుఁగొన్నయంత నత్యద్భుతముగ, నిశ్చలుం డెంతవాఁ డైన నిర్ణరేంద్ర! 35
- గీ. తలఁపులోపక్షకోర్కి తీషలు ఫలంప, మొదలఁ దగఁ బల్లవించినమరువుచూపు
సంతతస్నాననియమైకశాలి యతని, పాటలాంశుజటాచ్ఛటాప్రాంచలములు. 36
- ఉ. హిచ్చుతపోగ్ని యప్పు డపు డీనెడుపిల్లలువోలె నల్లడం
జిచ్చు లెల్ల నుంగుటముచేతన నిల్చి భిరాంశుమూర్తిపై
వెచ్చనివేళఁ బ్రత్యహము విచ్చి తనర్చుట గాని మోడ్పమిన్
నిచ్చయ మమ్మహామహుని నేత్రము లబ్జము లాట పాసవా! 37
- ఉ. కర్తవు గాన నిక్కముగఁ గన్న తెఱం గెఱిగింతు నీకు సా
ర్వర్షకపుష్పసంపదల రంజితుడదనవాటి నందన

- స్ఫూర్తి వహించు నిట్లు బలసూదన తావకలత్తై తత్తప
స్ఫూర్తికి మెచ్చి తాన చనఁ బూని పదం బిడి యున్నదో సుమీ! 38
- గీ. అసమసింహాసనస్థుఁ డై యఖిలరాజ్య
వైభవంబులు గైకొంచు వఱలువాఁడు
నియతిమై గాలి గ్రోలెడు నేఁడు నహహ!
యధిప! యతఁడు మహాభోగి యగుట నిజము. 39
- ఆ. కోర్కెప్రేరకమునను గులశైలమునుఁ బోలె, నిశ్చలత నతండు నిలిచెఁ గాక
భృశతపంబువలనఁ గృశుఁ డతం డొకమంద, పసను చేత నెగసి పాఱఁ జెట్లు?.
- ఉ. శిష్టగున తపస్విజన శేఖరుఁ డుగ్రతపంబుచేఁ బర
భ్రష్టునిఁ జేయఁగాఁ దలఁచి బ్రహ్మహరారులలోన నొక్కయు
తక్కువైనమీఁదఁ దాను జగతిం గలవైరము గొంట యెల్ల వి
స్సప్తము గాన లేదు మృగజాతివిరోధము తద్వనంబునన్. 41
- క. ఏల పలుమాట? లనిమిష, పాలక! యెల్లింట నేట ఫలియించుఁ దదు
తాలతపకల్పకమున, రాలెడువడపిందె నీదురాజ్యం బనఁగన్. 42
- గీ. భచరవర! చెప్పితిమి నీకుఁ గన్న తెఱఁగు, చిత్తగింది ప్రతిక్రియ సేయు మిపుడ
యనుచు వీడ్కొని నారదుం డరుగుటయును, డెందమునఁజాలఁగలఁగి పురందరుండు.

— ఇంద్రుడు మాంధాతృతపంబుఁ జెలుప నచ్చరలం బంపుట. —

- క. మంత్రుల దిక్పాలుర నయ, తంత్రజ్ఞులఁ బిలిచి కూడి తానున్ వారున్
మంత్ర పరులై తదీయని, యంత్రంబునఁ బిలువఁ బనిచె నపు డచ్చరలన్. 44
- సీ. విధివత్సమాపితవివిధయజ్ఞఫలంబు లుంకువ యైనయేణాంకముఖులు
పటుసంగరాంగణప్రాణదానంబులు రోవెల యైనమెఱుంగుఁబోండ్లు
నిరుపమతమతపకపరమపుణ్యంబులు కట్టడ యైనశృంగారవతులు
కల్పాత్తతీవ్రనైకప్రతాచరణముల్ మూల్యంబులైనయంబుజవదనలు
- గీ. పట్టుఁగొమ్ములు రమణీయభావములకు, జన్మభూములు తారుణ్యసంపదలకుఁ
బ్రాప్య దేశంబు లతులాభిరూప్యములకు, వచ్చి రచ్చర లనిమిషస్వామికడకు. 45
- ఉ. పంకదుహాయతాక్షులు శ్రపావినయంబుల తెప్పపాటునం
బొంకము చూపుచూపుగమిఁ బూజ యొనర్చుచు బాహుమూలదీ
ప్ర్యంకురహేమనిష్కనిచయంబు లుపాయన మిచ్చి కంకణ
క్రేంకృతు లుల్లసిల్లఁగ మొగిడ్చిరి చేతులు దేవభర్తకున్. 46
- గీ. జంభరిపుకొల్వ రంభాదినతులచేతఁ, బంచసాయకసాయకప్రాయ మయ్యె
వారిఁ గనుఁగొన దిక్పాలవరులమనము, పంచసాయకసాయక ప్రాయమయ్యె. 47

క. ఉల్లము వే త్రొనము, వ్వల్లభుఁ గని రంభ యపుడు దప్పక రామా

పల్లవకరముఖవీణా, వేల్లితతానప్రతానవినిమయఫణితిన్.

48

ఉ. దేవ! సురాధినాథ! భవదీయమనోబ్జమునందు వింతగా

నీవిధిఁ జింతిలంగఁ గత మెయ్యవి? నేఁడు తపోనిమిత్త మెం

దేవేడవార్తగల్గెనొ యదేనిఁ దపోధనశుద్ధచిత్తము

క్తావలి గ్రువ్వఁ గా గుణము లొట యెఱుంగవె మత్కటాక్షముల్!

49

సీ. పంచాగ్నిశిఖలచేఁ బరితపింపనివారి విరహాగ్నిశిఖలచే వేఁచి విడుతు

వర్షాంబుధారలవడిఁ గలంగనివారి మోహదృగ్ధారల ముంచి కలఁతు

మంచుచిల్కుటకు రోమాంచ మొందనివారి ననుపు పుట్టింతు లేనప్పు చిలికి

సతతోపవాసు లై చవులు డించినవారిఁ దవులింతు నధరాన్మృతంబుచవులఁ

గీ. గాదు లత్యంబు నాకు లోకత్రయంబు, పలుక నేటికి బహుగుతాపసులకథలు?

నన్నుఁజూడక నాపేరు విన్నమాత్రఁ, బల్లవిపవె రాతిరూపంబు లైన.

50

గీ. కార్య మెఱిగినఁ దీర్చియ కాక నీదు, సన్నిధికి వత్తుమే మేము జంభమధన!

యింక నైనను బంపు మమ్మితమూడి, మృగ్య మగుఁ గాని జగతి వైరాగ్యపదము.

చ. అన విని సంతసించి త్రిదశాగ్రణి లోనికలంకు దేటి యా

నన మెగయించి మించి చిఱునప్పు దొలంకెమసాదరావలో

కనములఁ జూచుచుం బలికెఁ గామిను లిందఱు మీ రమోఘసా

ధనములు గల్గ నాకుఁ గలదా మదిలో నణువంత వంతయున్?.

52

క. పోలించి చూడ నఖిలో, త్తాలం బగునాకనామదైవతలక్ష్మీ

లీలాసౌధము నిలిపిన, మూలస్తంభములు గారె? ముద్దియలారా!.

53

గీ. ఆద్రిపక్షాభిహతిమాత్ర కశని గాని, యహహ! ప్రతిపక్షపక్షాభిహతికి నెల్ల

సంతతము మాకు నమ్మినసాసనంబు, చలితభవదీయవీక్షణాంచలము గాదె?.

54

ఉ. ఆరసిచూడ వేదములయట్ల మనంబునఁ దోచి యున్నశృం

గారరసాధిదేవతలఁ గంజవిలోచనలార! మిమ్ముఁ బెం

పార సృజించెఁ గాక తనయంతన యేని గణింప నెట్లు లం

భోరుహసూతి మీభువన మోహనరూపవిలాససంపదల్?.

55

ఉ. గట్టిగ నెట్టిచోట ధృతికంకటముల్ విదళింప నేర్చు మీ

యట్టియ మోఘసాధనములందుటఁ గాక జగత్త్ర యీజయం

బెట్టు ఘటించు మన్తధున? కింతయు నిక్కువ మిట్లు గానిచోఁ

బట్టినఁ గందుపువ్వు లొకభాణములే యలశంబరారికిన్.

56

- ఆ. ఇట్టిమిముగుటించి హీనకార్యం బైన, మాకుఁ బ్రళయ మనుచు మగువలార !
భయ మొనర్చెఁ గానఁ బనిచెద నొక్కకా, ర్యమున కరుగవలయు నదియు వినుఁడు.
- వ. మహీమండలంబున నయోధ్యాప్రాంతంబునం దమసాసరయూమధ్యంబున మాంధాత్య
మహీషరాగ్రణియుగ్రతపం బొనరించుచు నున్నవాఁడు. అతనినివృథ నంతరాయంబు
ఘటించి రండు పొం డని సంభావించి గంధర్వులం గాపుగాఁ జన నియమించి
వీడ్కొలిపిన. 58
- గీ. ప్రమదమునఁ బొంగి పాణిపద్మములు మొగిచి, యేగు దెంచుసువర్వపర్వేందుముఖుల
విభునికంటె నపూర్వభూవిహరణేచ్ఛ, లపుడు పురికొల్పె విజయప్రయాణమునకు 59
- క. సురరక్షణీజనవిద్యు, త్సున్నరణావిర్భావమునకు సూచక మగుచున్
మొరసెం దత్పాస్థానిక, మురజధ్వనిగర్జ లఖిలమోహనభంగిన్. 60
- గీ. స్తనితగతశంఖమర్దశధ్వానమునకు, నుబ్బి పురివిచ్చి యాడుమయూరశిశువు
కడప దిగకుండి యానవిఘ్నము ఘటించె, బయన మైవచ్చునొకమరుత్పద్మము 61
- ఉ. పల్లభుహస్త మూఁది సురవారవిలాసిని యొర్తు వచ్చి శో
భిల్లువిమాన మెక్కి మణిభిత్తిపయిం దననీడ దోచుటం
బల్లవధూర్తు మున్నుగ నపత్ని నయించితె యంచుఁ గిన్ననం
బల్లవితాక్షి యై దిగియె భావమునం బరితాప మెక్కఁగన్. 62
- క. శొలికిఁ దగుల్పమి నొక్కతె, మొలనూలు పదాజ్ఞములకు మొరయుచు జాతెన్
ఫలియింపదు పయనం బిది, వల దనుచుం గాళ్లఁ బెనఁగువైఖరి దోఁపన్. 63
- క. ఉర్విస్థలిపై వేడ్క న, పూర్వవిహారములు సలుపఁబోయెడుతమి లోఁ
బర్వగ శకునము దలఁపక, గర్వంబున వెడలి రమరకాంతాజనముల్. 64
- గీ. ఆజ్ఞభవుపట్టి కంతరాయంబు గొలుప, వెడలి రచ్చర లవ్వేళ వేల్పుబ్రోలు
ఘనతదీయతపస్సమాకర్షణమున, నైంద్రవిభవాధిదేవత లరుగుమాడ్కి. 65
- గీ. వాసపునివీటివారవిలాసవతులు, తీవ్రభానునిఁ గదియ నేతెంచి రంత
నతనిఁ జొరఁగోరి యమవసయందుదాఁకఁ, గ్రమ్మిచను దెంచుబహుచంద్రకళిలువోలె. 66
- క. సరికడచి వచ్చునపు డ, చ్చరపిండు వెలింగె మున్ను సంపూర్ణసుధా
కరమండలమును బోలెన్, ఖరకరబింబమున నేఁడు గలిగెద రనఁగన్. 67
- గీ. పాసి చనుటకు నోర్వ కచ్చరలు నిలుప, వేడి పట్టంగ నిగిడించువిధము దోఁప
భానుకరసంచయము తద్విమానరత్న, కాంతిసంయుక్తిదీర్ఘమై కాన నయ్యె. 68
- సీ. బలిదాతృదానసంభవకీర్తిలేఖక మురదైత్యభిత్పదాంబుజమధూళి
విధికమండలుపయోనిధిసుధారసధార జగదండఖండకచ్చక్రయష్టి
మదనభేదనశిరోమందారమాలిక సగరసంజీవనౌషధిమతల్లి
కనకాద్రి దండసంకలితకేతనశాటి హరినభోంతరహారలలిక

గీ. జంభకాసనపురమణిసాలచక్ర, మండలీకృతనిజభోగకుండలీశ
ముచ్యమానవినుత్పనిర్తోకయప్తి, యచ్చరల కంతః జూపట్టై నభగంగ. 69

చ. కనకమయాంబుజప్రసవగంధము లానియు బిందుపంక్తిచే
ననయము దొప్పఁదోఁగియును నభ్రసరిత్పవనంబు లప్పరాం
గనలముఖాబ్జసౌరభము ఘర్తజలంబులుఁ గ్రోలఁ గ్రొత్త లై
ఘనతరలాభముం గలుగఁ గైకొనరే ధర నెంతతృప్తులున్? 70

లే. కూడి జలదేవతలు మమ్ముఁ గూడవచ్చి, రెంతచక్కనివా రంచు నెపుడు వెఱిగు
దనుక మిన్నేటఁ దమనీడఁ దారచూచి, ముచ్చటలఁ బొంది రప్పఠోముగ్ధ లపుడు.

చ. త్రిదశతరంగిణిం గడచి తీవ్రతమై దిగి వచ్చి దేవతా
సుదతులయూర్పుఁదాచిచవిచోఁకున వెంటన వచ్చెఁ దేంట్లు త
ద్వదనసనాభివర్గము నవశ్యతఁ బంపఁగఁ బంపు పూని య
న్నదికమలాధిదేవతల నచ్చిననెయ్యరు వచ్చిరో యనన్. 72

ఉ. వచ్చువిమానపంక్తులజవంబున జల్లున మున్ను పాయ గా
వచ్చినవారివాహములు వెండియు వెంటన రాఁ దొణంగె న
య్యచ్చరపిండుఁ జూచి తమ రప్పుడు వాయుట నాత్మకీయవి
ద్యుచ్చయశంకమై తగిలి తోడనె కుయ్యడుమాడ్కి మ్రోయుచున్. 73

ఉ. మందసమీరణక్రియల మార్గపరిశ్రమశాంతిగాఁ బయో
బిందువిముక్తి నింపుమదిఁ చెంపుచు నీడలు సేయఁ దోయభృ
ద్బృందమునందు మెల్లనిగతిం జనఁగా నియమించి రప్త సం
క్రందనవారకామినలు కామగ మైనవిమానసంఘమున్. 74

చ. పొదిగొనుచూడ్కుల నైఱచి పోనిమెఱుంగులు గా నిగుడ్చుచుం
జెదరనిభూషణప్రభల జిహ్మధనుశ్శతకోటిఁ బన్నుచుం
ద్రిదశపురీవిలాసినలు దెల్లమిగా జనియింపఁ జేసి రం
బుదముల కెల్ల నట్లొకయపూర్వమనోజ్ఞవిలాససంపదల్. 75

గీ. అద్రిశ్శృంగము లనుశంక నధిగమింపఁ, గోరియునుబోలె బలుమాఱు వారిధరము
లాత్తపవనంబుచేత నయ్యమరసతుల, పయ్యదలు దూల్చి కుచములు బయలుపటిచె.

చ. తపమునకుం గుశాసనము దానపువిత్తు ఫలించుపాదు ని
క్కపునుభిసీద్ధి గోరి వెదకం దగునాకర మజ్జలాదివి
ప్రపముల కెల్ల సంబళ మొసంగెడుపాలెము మర్త్య మంత వే
లుపువెలమచ్చెకంట్లకును లోచనగోచర మయ్యె దవ్వలన్. 77

ప. తదనంతరంబ.

78

సీ. సంభవించె నపూర్వపట్టదీగీతులు లలితమంజీరఝంఝశములు
ప్రాపించె నభినవపరభృతారవములు కాకలీవ్యాహరకలకలములు
బుగులుకొనె నవీనపుష్పసౌరభములు గుంభితాస్యామోదఘమఘమములు
కలిగెఁ దద్ధన్వికి నుజ్జ్వలపల్లవద్యుతుల్ శయకు శేషయవికాసచకచకలు

గీ. భూవరాన్వయతిలకతపోనివాస, మగుట నొదవినభాగ్యోదయమునఁ బోలె
నపుడు సరయూనదీతీరవిసినమునకు, నమరపురవారలనాసమాగమమున. 79

వ. ఇట్లు తపోవనప్రాంతంబున విడిది గా విడిసి.

80

మాంధాతృతపోవనంబున రంభాదులు శృంగారక్రీడ లొనర్చుట.

మ. కర మాశ్చర్యము గాఁగ నచ్చరలు శృంగారోజ్జ్వలాకారు లై
సరసక్రీడలఁ జొచ్చి రాన్యపతపస్సంస్థాన ముచ్చైరట
చ్చరణాంభోరుహనూపురధ్వనుల నాశ్చర్యానుమోదంబు లై
హరిణీసంఘము దర్భగర్భితముఖవ్యావృత్తి నాలింపఁగన్.

81

సీ. పరిమళంబంటక పరువంపుమొగ్గల కెలయించుతనుగాలిపొలపమునకుఁ
దమలోన జాతివైరము డించి దూర్వముల్ మెట్టనిమ్మగజాతిమెలఁకువలకుఁ
బక్వసార్వర్తుకఫలపుష్పములు గల్గు తరువులనీడలు దరలమికిని
బగలు రే మొగడనితొగలఁ దమ్ములఁ గ్రాలు కొలఁకులు గడ లెత్తి కలఁగమికిని

గీ. వెఱుగు దనుకంగ నిజతపోవిభవ మాత్మ, మెచ్చి పొగడుచుఁ జనుదెంచునచ్చరలకుఁ
జిత్తవీధుల జనియింపఁ జేసి శంక, నపుడు గనుపట్టె యుతనాశ్వనృపతిపట్టి. 82

ఉ. చెంతల నంతరాయ మనుచీకటి పైకొననీక తేజ మా
క్రాంతదిగంత మై వెలయ గాడుపు సోకనిదీపమట్ల వి
క్రాంతసమాధిసంగతి నచంచలుఁ డైనతపస్వియందుఁ ద
త్కాంతలయత్నముల్ విఫలకార్యము లై విలసించె నయ్యెడన్.

83

చ. ఒకయడు గెత్తి జంగ యిడ నూరురుచుల్ తలచూపఁ దీవ యం
దుకొన నిగుడ్చుట నికచదోర్లతమూలము చూడ్కిచూఱగా
నకనక కౌను సాఁగి నతనాభి బయల్పడ నీవి జాఱ మీఁ
దికి మొగ మెత్తి యొక్కసుదతీమణి చేరుఁ గోసెఁ గ్రొవ్విరుల్.

84

చ. పదములకెంపునన్ బయలు పల్లవితంబుగ రాకపోకలన్
పదనముతీవఁ జందురునివైఖరి చూపఁగ దూఁగఁదూఁగఁ బ
య్యద పలుమాఱు గాలి నెగయం జనుగుబ్బలు తొంగిచూడఁగాఁ
ద్రిదశపథూటి పేటొకతె తీవల నుయ్యల లూఁగె వేడుకన్.

85

చ. కొలఁదిగ నీడ్చి యీడ్చి కొనగోళ్ళ మెఱుంగు దుఱంగలింపఁ గా
వలఁదల దాపల న్నిగిడి వాలికచూపులు తీఁగె సాఁగ గు
బ్బలయిరుగ్రేవల న్నఖరపంక్తి బయల్పడఁ జేతు లార్చుచున్
వెలఁది యొక రై కట్టెదుర వేనలి చి క్కెడలించె సోలుచున్.

86

ఉ. పట్టినహస్తకాంతి మును పల్లవితం బగువీణె పాటచేఁ
బుట్టుచిగుళ్ల రెట్టి యగుపొల్పు వహింప మొగంబుతావికిం
జుట్టినతేంట్లకున్ శ్రుతులు చూప సుధారసధార పాఠకం
బట్టి మృదుస్వరం బెసఁగఁ బాడె నొకర్తు మనోజ్ఞభంగులన్.

87

క. ఈరీతి వివిధమధురా, కారంబులఁ దమవిలాసగరిమలు నెఱపన్
మేరుగిరిలీల మలయస, మీరణగతులకునుబోలె మెదలక యున్నన్.

88

సీ. కుసుమపల్లవభాసీకుంజపుంజంబులు రత్నచిత్రితమందిరంబు లయ్యె
నుత్తాలదరణీరుహోత్కరస్థలములు నవమణిస్తంభమండపము లయ్యెఁ
బావనస్నానార్థబహుపల్వలంబులు కృతకకేళీసరోవితతు లయ్యె
విహరమాణానేకవిధశకుంతంబులు తరుణపారావతద్వయము లయ్యెఁ

గీ. దీప్తనియమానుకూలప్రదేశ మైన, యర్కకులమాళి నివసించునాశ్రమంబు
హరిరతిభేలనోచితహర్త్య మయ్యె, మఘవదిందీవరాక్షులమాయవలన.

89

ప. ఆనంతరంబ సమయసముచితసన్తార్థధూపలేపస్రగ్భలిప్రకరవర్ణనోపశోభితం బై తప
స్విరంగంబు విలాసినీలాస్యరంగం బగుచు లోకవిలోచనోత్సవంబు నాపాదింప నను
రూపరూపానవద్యవాద్యధ్వనులతోడ నవినూత్నవిచిత్రయవనికాభోగంబు నభోభా
గంబు నలంకరించె. నృత్తవిద్యాచాతుర్యధుర్యుం డగునాచార్యుండు కట్టెదుర మధు
రగంభీరస్ఫుటాక్షరంబు గాఁ బుష్పంజలిక్షేపణంబుతోఁ బ్రస్తుతోచితదండలాస్య
ప్రస్తావంబు చూపి యవనికాపనయపూర్వకంబుగా పోడశాష్టచతుర్ద్వయద్వయైక
క్రమసంఖ్యాకంబు లగుమృదంగ కాహళ కాంస్యతాళహుడు క్కాకరడావాద్యవిశే
షంబులయందు నేకైకమేళాపరవాదనోపరిపరిస్ఫురితంబుల గుఱిగవణిలాగు మోడి
బంధవతికుండల్యాదివాదనభేదంబుల వివిధమధురగంభీరఘోషంబు లఖిలచేతనశ్రవ
ణేంద్రియమోహకంబు లయ్యె. ఉ ప ర త ము రజకరడాహుఢక్కాదినాదంబులు
నతిచతురవాంశికోపదీయమానతానోపగీయమానవీణాతిపేశలకల క్వాణ ప్రాణాయ
మానంబులం బ్రోజ్వలాలప్తిపూర్వకంబులు నై కాక్వాదిదోషరహితకలకంఠీకంఠ
గీయమానగేయంబు లనుపమేయంబు లై నిఖిలచేతనాచేతనస్తావకంబు లయ్యె. మల
యపవనచపలశిలీముఖముఖిరస్థలనలినీకులవిలాసాపహాసకంబు లయి యనురూపాధిక
నూపురఝళంఝుళశిరజితమంజులంబులు గావించి విచిత్రరతిప్రవృత్తంబు లగునేప

ఘౌంఠరిత పాత్రంబులఁ గించిల్లక్ష్యమాణపదపల్లవాంచలంబులుదిదృక్షుజనహృదయో
 న్నాదకంబు లయ్యె. గవునెన దివిసినం గనుపట్టువిచిత్ర చిత్రరూపంబులరూపంబున
 యవనికాభోగంబు నవనయింపనిశ్శబ్దభూషణంబును నిర్వికృతనియతసకలాంగకంబు
 నగునిజనైశ్చల్యంబు నిర్భరం బై దైవాటి పారవశ్యచ్ఛలంబున పశ్యజ్జనంబులపయిం
 బడం బింగొనుప్రవాళదండికాద్వయీమండితపుష్పాంజలివిలసిత లగున ర్తకీపరంపర
 లఖిలచేతనచేతోవలోకనగ్రాహంబు లై యావిర్భవించె. ద్రష్టుజనకౌతుకావేశోద
 యసమర్పితకర్పూర ధూపోపమాన పునఃకల్పితాలిసూక్ష్మయవనికావ్యపాయంబున
 లఘుమేఘావృతి దొఱంగి మెఱుంగెక్కుశారదనక్షత్రంబులచందంబున నిర్మి మేఘ
 నిరీక్షణపాత్రంబు లై పాత్రంబులనురూప నేపథ్యస్ఫురితంబులు సమపాదస్థానకస్థి
 తంబులుంగీతానుగుణాకంపితశిరస్కంబులునగుచువిలాసగతింబుష్పాంజలిక్షేపణంబొన
 రించి నిఖిలలోకవిలోకనోపాస్యంబు లైనదండలాస్యంబులకు నుపక్రమించి రఘు
 శిరోవక్షఃకరపార్శ్వకటిపదాభిధానంబుల నేత్రభ్రానాసాహనుకపోలాధరనామ
 ధేయంబులం గ్రీహబాహుతుండోదుజానుజంఘానామంబులం గల్గునంగోపాంగప్ర
 త్యంగంబుల తాళలయానుకరణవిశిష్టచేష్టావిశేషంబులయందుఁ బ్రత్యేకంబ యథో
 క్తంబులగుత్ర యోదశవిధశిరఃప్రయోగంబులు పంచప్రకారవత్తోవిలసనంబులు చతు
 ష్షష్టిభేదప్రశస్తహస్తాభినయంబులునంగుళిక్రమవర్తనోపచితచతుర్విధహస్తాభినయాం
 తరంబులుం బంచపార్శ్వవిభ్రమంబులుం బంచవిధకటినటనంబులు నవసంఖ్యాకరచ
 రణవిన్యాసంబులు జతుర్భంగికచరణవిన్యాసాంతరంబులునుం బంచప్రకారవత్తోవిలస
 నంబులును షష్ట్రింశద్దృష్టివిశేషంబులు నుపాంగభేదోక్తచతుర్విధముఖిరాగయోగం
 బులు నష్టధాబహుస్ఫురణంబులుఁ బంచప్రకారోరుసంచలనంబులును సప్తవిధజాను
 విలాసంబులును బంచవిధజంఘాప్రవర్తనంబులును మెడియు దండలాసకాంగోక్తకం
 బులగుత్రింశత్థానకంబులు త్రింశచ్ఛారిభేదంబులు భ్రమరిసప్తకంబునుం గరణవింశ
 తియు నంగహారదశకంబునుమఱియు ముఖరసముఖసౌష్ఠవలలితభావకౌతుక్యనుమాన
 ప్రమాణయుంకారవాసురేఖితాంగానంగడాలఢిల్లాయీనవణికిత్తుతరహారోల్లాసవేవత
 ననిలయపయపాటనుసంధిస్థాపనచొక్కినామంబులం గలుగులాస్యాంగచతుర్వింశతివి
 శేషంబులు నాదిగాఁ గలుగునసంఖ్యేయాభినవాభినయంబులు యథాక్షణంబులు
 యథాక్రమములు యథారసంబులుం గానృత్యప్రవర్తనంబున నభినయించుచుఁ
 బాత్రగుణవ్యక్తిప్రయుక్తంబులు శిల్పవైచిత్రీసమాలోచనసూచకంబులుం బరస్పర
 సామ్యలక్ష్మీప్రదర్శకంబులు బహుపాత్రోపయోగప్రయోజనంబులుం గ్రియామాతృ
 ర్యమాధురీధురీణంబులునుసభ్యనేత్రచమత్కారకారకంబులు నైసమవిషమభేదద్విధా
 కారంబు లగువివిధవిచిత్రబంధప్రచారంబుల విలసింపం జొచ్చి రందునూర్వశియుం
 బూర్వచిత్తియు మేనకయుసహజన్యయుంబ్రహ్మోచయుననుష్టోచయుఁ బురిజికస్థ

లయుఁ గృతస్థలయు విశ్వాచియు ఘృతాచియు మనోరమయు రంభయుఁ దిలోత్తమ
 యుఁ జంద్రరేఖయుం బరిచమాడయు మిశ్రితయు మిశ్రకేశయు మొదలుగాఁ
 గలిగినచతుర్దశవంశావతీర్ణంబులు షోడశకోటిసంఖ్యాకంబులు తుల్యరూపవయో
 విభ్రమంబులై చరింపఁ బ్రపంచమనోవంచకంబు లగుదివ్యాప్సరోజనంబులు శంబ
 రారికిం దోడుచూపుచుఁ దదీయమూలబలంబు చందంబునం బర్జన్యునకుఁ
 దోడుచూపుశంపాపరంపరలవిధంబున వసంతునకు నెన్నిక యిచ్చుపుష్పలతీకలవిలస
 నంబునం గ్రమంబున జతుర్వష్టషోడశద్వాత్రింశచ్ఛతుష్టష్ట్యాద్యుత్తరోత్తరగణనా
 వృద్ధివిశేషంబులం బక్తిబంధబంధురగతి నద్భుతాద్భుతంబుగానావిర్భవించుచుదండ
 యుగ్తంబుల నంజలిపుటంబులు ఘటియించుచుఁ బరస్పరసామ్యుఖ్యంబునం బోలు
 చుచు నితరేతరస్థితస్థలవినిమయంబు చూపుచు నిరంతరనూపురఝంషంఝశశింజిత
 మంజులంబుగా సవ్యాపసవ్యపార్శ్వంబులం గ్రమప్రసృతపార్ష్ణిప్రచారంబులు
 గొలుపుచు వాద్యతాళయతిమానంబు లాకర్ణించుచుఁ దదనుగతంబు గా నర్త
 నౌత్సుక్యజచిత్తవికారానుకారం బగుశరీరపారవశ్యంబు నెఱిపుచు నాకులపర్తనంబు
 లంబ్రవర్తించుచు మండలప్రచారంబులసంచరించుచువాద్యానుకృతంబులుగా దండ
 తాళంబు లిచ్చుచు నాభిముఖ్యపరావృత్తముఖంబుల దండతాడనంబులు గావిం
 చుచు వాద్యతాళానుకూలంబుగా నితరేతరదండానువిధస్థానకంబులు సంఘటించుచు
 హస్తచలనవలననర్తకీపర్తనంబులనర్తించుచు లయత్రయసమన్వితంబుగా వివిధబంధ
 బంధురప్రచారంబుల విహరించుచుం గేవలయతిమానంబున నృత్యబంధప్రవర్తనం
 బుల విలసించుచు నృత్యప్రయోగబంధప్రయోగంబులు రెంటియందు నాదిమధ్య
 నిర్వాహంబులం గ్రమంబున మృదుమధ్యద్రుతగతిభ్రమరీవిశేషంబులం బగిభ్రమిం
 చుచుఁ బ్రతిగతినమాపనంబున నతికోమలంబుగా స్థానకోపక్రమంబు నెఱిపుచు నుప
 క్రాంతభావంబుల రసోత్తరంబుగాఁ గళాసించుచుఁ బ్రవృత్తైకమార్గంబు నందంద
 యమందరసోదయవశంబున నూత్ననూత్నంబుగా ననుక్తవిచిత్రాంతరమార్గాంతరం
 బులం బ్రపంచించుచు బుజుచతుష్కచక్రాకారగతిత్రయీప్రార్థంబులు పరస్పర
 వ్యతిలంఘనమార్గరూపంబులు నై సారిచంద్రకళాబంధుసారమురడిహంసలీలారథాం
 గాభరణనారాయణవల్లభ చతుర్ముఖరంగలక్ష్మీరంగమనోహరాదిశవిధమధురానవధిక
 బంధప్రచారంబులనెఱియింపజొచ్చిరి. ఇవిధంబున సౌందర్యంబులకు సాఫల్యంబును
 దారుణ్యంబులకుఁ గృతార్థతయు లావణ్యంబులకు నుత్తేజనంబును విభ్రమంబులకు
 నుపాదానంబును నేపథ్యంబులకు విషయంబును నై నర్తకీవిలోకనజనితం బైనశృంగా
 రంబునుం దదీయవివిధాపూర్వనృత్యబంధవిషయం బైనయాశ్చర్యంబును దదన్యలాసి
 కాంతవిషయం బైనహాస్యంబును దదితరవిషయం బైనబీభత్సంబునుదదీయసయోధ
 రభరభుగ్నావలగ్నశంకితభంగీవిషయంబైనభయానకంబునురసాతిరేకసద్యస్సమీహిత

తత్పరిరంభ్యదౌర్లభ్యవిషయం బైనకరుణయుఁ దదవలోకనవిరోధినిరసనవిషయంబు
లైనవీరశాస్త్రంబులును ఉపద్రష్టలయందుఁ బరిస్పృష్టంబులు గావించురాసక్రీడావిశే
షం బైన యాదండికాన్యత్తంబు యతిమానమానితం బగుట సుకవికవితయుంబోలె,
భ్రమరీ విహారమనోహరం బగుట వసంతాగమంబునుం బోలె, ప్రకటితకరణపాటవం
బగుట యావనోదయంబునుంబోలె, బహువిధబంధబంధురం బగుట నిధువనక్రీడ
యుం బోలె, నిశ్చలీకృతనభశ్చరవిమానంబును నిర్దుక్తదూర్వాచర్యణమృగీసంతానం
బును పల్లవితపస్థాణుకులంబునుం బరిస్రావితపరిసరనగోపలంబునుం గా విశ్వసమై
హనం బగుచుఁ బ్రవర్తింపం గొంతకాలంబున.

90

ఉ. యోగసమాధి చాలి నృపయోగికులాగ్రణి యంత దివ్యకాం
తాగమనప్రయోజనము నాత్మ నెఱింగి బలారికృత్తో
ద్యోగముఁ గూర్చి న వ్యాలయ నొయ్యన శాంతిసుధానిధాన మై
లీలగలు వాఱుపార్శ్వగతదృష్టిఁ దగం గలయంగఁ జూచినన్.

91

— మాంధాతకు నప్పరసలు శిష్య లగుట. —

సీ. రంభ కారంభసంరంభంబు గడివోయె నూర్వశిగర్వంబు ఖర్వ మయ్యె
మేనక తలఁపులోఁ బూనిక దిగఁ న్రోచెఁ దలఁగఁ దిలొత్తమ తత్తఱంబు
నీచ మై తోచె ఘృతాచి యాచరణంబు ఘోష మ్ముడగె మంజుఘోషపలుకు
ప్రమోచనకుఁ బర్వెఁ బ్రహ్లానభావంబు తమియేది కడలకుఁ దారెఁ దార
గీ. కదుపుఁబాసినహరిణియైకలఁ గెహరిణి, మఱియుఁదక్కిన వేల్పుఁ గ్రొమ్మెఱుఁగుఁబోండ్లు
కనదహం కారములకు ధిక్కారమైన, నృపతపోధనుచూడ్కి పై నిగుడునపుడు. 92

క. ఆటలపు డెల్లవారికి, నాటలపట్టయినయప్పరోంగనలయెడం
బాటలు నప్పడు పరువుం, బాటలు నై పోయె నృపతిభాస్కరునెదుటన్. 93

వ. మఱియు నయ్యచ్చరలు మచ్చరంబులకచ్చు వదలి పంతంబులపొంతువులు గూడక
భావంబులచేవ లుడిగి చక్కఁదనంబులయుక్కు దక్కి చూపులయే పెడలి నవ్వుల
క్రొవ్వు లఱి మాయలచాయ లుడిగి పరుసంబులు సోకినలోహంబులు సువర్ణభావం
బు భజియించినచందంబునం దపగిప్రభావసంపన్నుఁ డగునన్న రేంద్రచంద్రునిదృష్టి
పాతంబున నత్యాశ్చర్యంబుగాఁ జిత్తంబులు విషయనివృత్తంబులు వైరాగ్యతప్తంబు
లు నపవర్గమార్గాయత్తంబులు నై యతం డనిసినం జనక తదీయపరిచర్యాతాత్పర్య
పర్యాయంబున.

94

సీ. విటకచాకృష్టికి విసువు నొక్కలతాంగి వేలిమికట్టియల్ విఱిచి తెచ్చు
నధిపుమై ముద్రింప నలయు వేటొకరామ సుదగోళ్యఁ గుసుమముల్ చిదిమి తెచ్చుఁ
బలియున్నయెడ కేగ బడలుబాలిక యోర్తు పరవనంబుల కేగి పండ్లు దెచ్చు
నెయ్యురు పన్నీట నింప లావణునొక్క నెలఁత తీవల కెల్ల నీరు నింపు

ననుభవబల్లవులకు సర్వోపచారముల్ నేయ నేద నూఁదుచిగురుఁబోండ్లు
చిత్ర మైనతపసిశిష్యు లై పరిచర్య, చూపు చుండి రాత్త శుద్ధి గలిగి.

95

క. చిరకాల మిట్లు వారిం, బరిచర్యలు గొని తపస్వి పర్వినకృపమై
మరలం బనిచిన నంతయుఁ, బురందరుం డెఱిఁగి యాత్మఁ బొడమినభీతిన్.

96

ఇంద్రుఁడు మాంధాతపై మేఘముల నంప
బృహస్పతితో నాలోచించుట.

గీ. దిగధిపాలుర నెల్లఁ దోడేరఁ బనిచి, వారు దాను రహస్యవిచారపరత
నుండి వెఱిఁతోడి భయమున నుదిలకొనుచుఁ, బరికె గీవ్వతిఁ జూచి యాబలవిభేది.

చ. నరసురదైత్యజాతిజు లొనర్పరె మున్ను దపంబు ధాత్రిపై?
మరునకు లోను గానిధృతిమంతుఁడు గల్గినఁ గల్గుఁ గాక! శం
బరరిపుబంటుగాఁ గొనుతపస్వియుఁ గల్గునె? చూచునంత న
చ్చర లఁట శిష్యు లైరి వెఱిసంయమియుం గలఁడే యి టెన్నఁగన్.

98

ఉ. ఖండసుధాకరాలికలు గాఢవిరక్తిఁ దపస్విశిష్యు లై
యుండిరి పూఁపు దప్పుటకు నుల్లము రోసి రతీశుఁ డిక్షుకో
దండముఁ బుష్పబాణములదండముఁ బాఱఁగ వైచి చేతులం
దండమునుం గమండలువుఁ దాలిచి మస్కరి గాక యుండునే?

99

గీ. కార్య మెయ్యది మనకు నక్కడిఁదితపసి, కంతరాయంబు వుట్టెడునంత గాఁగ
వర్ష మొదచింపఁ బుష్కలావర్తకములఁ, బంపుడమె? యన్న విని నన్ని పరికె గురుఁడు.

బృహస్పతి యింద్రునకు మాంధాతః శ్యుఁడు గాఁ డని చెప్పుట.

ఉ. కా దనురేశ! కార్య మది కన్గొన బ్రహ్మకు నైన మన్మథో
న్దాదము గొల్పునచ్చరలమానస మింతటిలో విరక్తికిం
బాదుగఁ జూడ నేర్చినతపస్విశిఖామణి మింటఁ బన్నునం
భోదకులొదయంబు నలవోకయ నువ్వున బాఱ నూఁదఁడే.

101

ఉ. అద్రులు మీఁదఁ బడ్డ భర మాటఁ దలంపరు శూలహస్త యై
భద్ర యదల్చి పైకొనిన భ్రాంతి పహింపరు మేర దప్పి సా
ముద్ర తరంగముల్ దిశలు ముంచినఁ జింతిల రన్న వారిదో
పద్రవవృత్తికిం గలఁగఁ బాఱుదురే హరిభక్తినిశ్చలుల్?

102

సీ. దూషింప నొల్లరు దుష్టాత్మకుల నైనఁ బ్రతి నేయ నొల్లరు పగతు కైన
నభిలషింపఁగ నొల్ల రాత్త దేహం బైన వగవంగ నొల్లరు వొగిలి యైనఁ
బట్టంగ నొల్లరు ప్రాణసంకట మైన నాడించుకొన నొల్ల రలసి యైన
పాదంభ నొల్లరు వశ మైనపని కైన మఱుపెట్ట నొల్లరు చుర్చ మైన

హరిపరాయణు లైనమహాత్మజనులు, గాన హరిభక్తినిశ్చలుం డైనయతని
వలనఁ గలుగదు భయమనువార్త యైన, మనకకా బెల్లచో జీవమాత్రమునకు 102

వ. అదియునుం గాక.

103

సీ. ఎవ్వనిమహిమాబ్ధి కేకశీకరరేణు పరమాణువులు పరబ్రహ్మముఖ్యు
తెవ్వనియలవోక కిచ్చలొడలఁపు లీ విశ్వజన్తస్థితివిలయవిధము
తెవ్వనికృత్యంబు లిప్తశిష్టావనా నుగ్రహదుష్టవినిగ్రహము
తెవ్వనినామంబు తెట్టివారల కేనిఁ జిరభవబంధవిచ్ఛేదనంబు

గీ. లమ్మహామహుఁ డాదినా రాయణుండు, దన కొనర్చినతప్పేని దా సహించుఁ
గాని తనభక్తజనులకుఁ గ్రౌర్యమెపుడు, దలచుటయు నోర్వఁ డిది నిశ్చితంబునూనె!

ఉ. కావున నాగ్రహం బుడిగి కంజవిలోచనుఁ గృష్ణుఁ గానఁ గాఁ
బోవుట కార్య మవిభుండు పూర్ణకృపామతి మిమ్ము నందఱుం
బ్రోవఁగ నత్తపోనియతి పూనిక మాన్వఁగ శక్తుఁ డన్నన
దేవకులాధిపప్రముఖదిక్పతు లందఱు భీతచిత్తు లై.

105

వ. అట్లుండియు సదుపాయంబు గా నైకమత్యంబు నంగీకరించి యందఱు నప్పుడ కదలి
యుదగ్గిశాభిముఖు లై చని చని.

106

ॐ ఇంద్రుండు బృహస్పతియనుజ్ఞ చే వైకుంఠమున కేగుట. ॐ

మహాస్థగర. కని రంతర్నగ్నభూభృత్కబళనచటుల గ్రాహసంచాకధాటి
జనితస్పర్ధాభువీచీసముదయలహరీసంభ్రమదోగిపూత్కా
రనిరంతోత్పాతితక్షీరవితతఘనధారాసహస్రస్వభావా
ఖనదీస్వైరోపగూహోద్ధతసుఖసుముఖా కారలబ్ధిం బయోబ్ధిన్.

107

త. కని యప్పయగిపయోనిధి, యనుభావంబునకు నద్భుతాహ్లాదమునకొ
మునిఁగినమనములతోఁ గను, కనియఁగఁ గనుఁగొనుచు మాళికంపము లాలయన్.

తే. నిర్తల మగు మహాత్ముల నెమ్మనముల, యోగబలమున వెడదోచునురగళాయి
యున్నవాఁ డిందుఁ గాపురం బన్న నీప,యోంబునిధినిర్తలత యెన్న నలవి యగునె?

చ. ఉదరగతాభిలుం డగుమహాత్పలనాభుండు లో వసించుచోఁ
బొదలుపయగిప్రపూరములఁ బొడైదుతత్పరివాహరేఖలై
యొదవి యజాండభాండబహిరూర్ధ్వముల న్నటనంబు చూపునీ
యుదధికులాధినాథుమధురోజ్జ్వలసాంద్రయశోవిలాసముల్.

110

తే. బ్రహ్మరుద్రాద్వివిధరూపములచేతఁ, బరమపురుషుండుబోలె నిష్కలకదలి
మధుఘృతోదధిలవణాదిమయతఁదాన, పెక్కుమూర్తుల విలసించునొక్కఁడయ్యు.

చ. కరుణయ కాక నన్ను నరికట్టఁగ నీ వొకలక్ష్య మెట్టు? రం
బర మఖిలంబు మ్రింగి యుడుపజ్జులఁ గ్రాసెదఁ జూడు మన్నయ
ప్పరుసున నిప్పయోంబునిధి పల్కఱుఁ జెల్లెలికట్టమీఁదఁ బె
ల్లరుదుగఁ బ్రోవుకొల్పెడుమహామలకోపమమాక్తికావలిన్. 112

చ. పెడఁదలు గాఁగవించుచుఁ బ్రవేశతటంబుల నొగ్గి క్రోలి నో
ళ్లడవఁగ వీఁపుచిప్ప తెగయం బడి పింజలు వాఱి మింటిపై
పెడలునదీ ప్రవాహములవెంటనె వెల్వడఁ గాంచు నిమ్మహా
జడనిధిలోనికాబకర్షుషంబులు మ్రింగినగర్భశైలముల్. 113

ఉ. హేల దలిర్ప మి న్నొరసి హెచ్చుముహుర్లహరీవిజృంభణా
భీలతఁ జూచి ముంచు నని బెగ్గిలి వెల్వడి పోవుబాడబ
జ్వాలల కిప్పయోంబుధి యొసంగుకృపాభయహస్తపజ్జులం
బోలెడుఁ దీరవిద్రుమసమూహశిరఃపతదూర్చి మాలికల్. 114

చ. ఎడపక యిచ్చుదాతలకు నివ్వలఁ గల్గుచు నుండు నిక్త మి
క్కడలిపయగప్రపూరము లగణ్యము లైనఘనాఘనంబు లె
ప్పుడుఁ దనియంగఁ గ్రోలికొని పోయి నిరంతరవృష్టి చూపుటం
బొడమినయేఱు లీయదధిపుంగవునందె గమించి కూడెడున్. 115

తే. విశ్వవిశ్వంభరకు హారవిలసనంబు, దోఁపఁ జేయుచు నున్నది దుగ్ధవార్ధి
యున్నవాఁ డిందు నిందీవరోజ్జ్వలుండు, నాయకస్ఫూర్తి నాదినారాయణుండు. 116

ప. అని యనేకభంగులం గొనియాడుచుం జని యప్పయగపయోనిధానంబునకు సంతరం
గంబునుంబోని శ్వేతద్వీపంబు లోచనగోచరం బగుటయుఁ బ్రహర్షి తాంతరికరణు
లగుచుం గరకమలంబులు మొగిచి నభోవతరణం బొనరించి బహుసహస్రయోజన
విశాలరమణీయం బైనయమ్మహాద్వీపంబునం జూపట్టు వివిధవిశేషంబు లొండొరులకుం
జూపి చెప్పికొనుచుం గనువారు ముందట. 117

శ్రీవైకుంఠవర్ణనము. ౧౭

మ. నముచిద్వేషిముఖామరు ల్గనిరి వందారుస్వభూసీలకం
తము నభ్రంకషసాలచక్రనవరత్నశ్రీకృతాశావకుం
తము దౌవారికరుద్ధసిద్ధమునిపూర్ణస్వాపకంతంబు నా
త్తమనగకల్పితనిర్భరాద్భుతభయోత్కంఠంబు వైకుంఠమున్. 118

క. కని యంతంతట వినయా, వనతశిరస్కు లయి చేర వచ్చిదిశాపా
లనజనితాహంకృతి విడి, వవజోదరపారతంత్ర్యవశగాత్తుకు లై. 119

సీ. చక్రభూధరకులస్వాములపెంపునఁ గనుపట్టుసాలచక్రములపొడవు
నూర్ధ్వాండఖండమునుండుకుంభము లయి రంజిల్లుబహుగోపురములమూరువు

నైకటికంబుమహేంద్రలోకములోని రమ్యహర్త్యవరంపరలబెడంగు
నింగి యింతని తెల్పి నిజకింకిణీధ్వనిఁ జాటెడుకేతనచ్చటలసాబగుఁ

గీ. బురరమాధృతిఘనసారభూష లనఁగ, నమరునుపకంతమణితోరణములచెలువుఁ
జూడ్కిగమి మల్లములతోన చుట్టితివియ, నాననములెత్తి కనుఁగొంచునరిగి మఱియు.

సీ. ప్రసవరసం బాని పద్మినీస్థలములఁ బ్రణవ మావర్తించుబంభరముల
మధురోపవనముల మంత్రరాజము గ్రోల్చు శారికాశుకపికకాబకములఁ
దాపత్రయంబు డిందఁగఁ జిదాసందశైత్యము వేదచల్లమందానిలముల
సాలోక్యసామీప్యసారూప్యసాయుజ్య భంగుల విలసించుభాగవతుల

గీ. సంస్తుతించుచు మెచ్చుచు సంతసిలుచుఁ, గాంచి మ్రొక్కుచు రాజమార్గమున నేగి
ఖచరకులముఖ్యు లల్లంత గాంచి రెదుట, మధుమహాసురవిధ్వంసిమందిరంబు. 121

ప. కాంచి కదియ నేతెంచి భయాద్భుతావహమస్తకవక్షస్థలబాహుచరణాభిరామమూ
ర్తులుం గరాళదంష్ట్రాకరాళాస్యలు వివిధాయుధహస్తలు విచిత్రభూషణాంబర
గంధమాల్యాభిశోభితులు ననుపమానజ్ఞానశక్త్యాదిగుణసంపన్నులు సప్రతిమాప్తవిదై
శ్వర్యధుర్యులు నయుతలక్షకోటిశతకోట్యాదివర్గంబులు నసంఖ్యేయులు నగు
విష్ణుకింకరులును, పూర్వద్వారంబునఁ జండప్రచండాదులును, దక్షిణద్వారంబున
భద్రసుభద్రాఖ్యులుం గుముదకుముదాక్షముఖ్యులును, పశ్చిమద్వారంబున జయ
విజయప్రముఖులును, ఉత్తరద్వారంబున ధాతృవిధాతృప్రభృతులును రక్షింప,
మఱియుం జతుర్భుజులును శంఖచక్రధరులునుఁ బీతాంబరపరికల్పితులునుం
గాలమేఘసంకాశమనోజ్ఞశరీరులును గణసహస్రపరివృతులు నగువైకుంఠవైమా
నికు లనేకులు పరితగిపరిరక్షకులునుం గా, హరహిరణ్యగర్భసనకాదివందనీయంబును
తదీయవాఙ్మానసాగోచరామేయప్రభావైశ్వర్యస్వాభావికంబును సేవాగతపాలితా
నేకసురాసురసిద్ధయోగివరంపరాసంకులప్రాంగణంబును నగునమృతహామందిరంబునం
బ్రాంజలు లగుచు నిలిచి, అవసరం బెఱింగి లోపలికి విజ్ఞాపనంబు చేసి పనిచినపిదప
నాహూతు లై పురుహూతముఖ్యులు హర్షోత్కర్షంబునం బ్రవేశించి, అంత
రాంతరదివ్యావరణశతసహస్రంబులు దివ్యోద్భావశతసహస్రంబులుం గడచి నడచి,
అనంతరం బాయనంతవికాలరమణీయం బైనయంతర్దివ్యాయతనాంతరంబు దఱిసి
చని, అందుఁ గ్రీడాశైలశతసహస్రోపశోభితంబులుం గోకిలకారికామయూరకీరాది
శకుంతకులకోమలకలకూజితసమాకులంబులుంబరితగిపరితపవమానపాదపద్మనానాగంధ
వర్ణదివ్యప్రసవసమగ్రంబులుం గ్వచిత్క్వచిదంతస్థపుష్పరత్నాదినిర్మిత దివ్యలీలా
మండపశతసహస్రాలంకృతంబు నగుపారిజాతాదిదివ్యకల్పకారామశతసహస్రంబుల
చేతను, మణిముక్తాప్రవాళకృతసోపానపరంపరావిరాజితంబులు దివ్యమలామృత

రసోదకపూరపూరితంబులు నతిరమణీయదర్శనరాజహంసాదిదివ్యాండజకులాతిమనో
హరమధురస్వరవాచాలంబులు నంతస్థముక్తామయదివ్యక్రీడాస్థానోపశోభితంబులు న
గుదివ్యసౌగంధికదీర్ఘి కాశతసహస్రంబులచేతను మఱియునుం బ్రవిష్టజనంబులకు నిర
స్తాతిశయానందైకరసానంత్యంబున సకలకరణసమున్నాదంబులు ననవరతానుభూయ
మానంబు లయ్యు నభూతపూర్వంబులచందంబున నవనవవాశ్చర్యావహంబులు నై
నారాయణదివ్యలీలాధారణంబులుం బద్ధవనాలయాదివ్యలీలాసాధారణంబులునునను
వివిధమధురక్రీడాదేశశతసహస్రంబులచేతను పరివృతంబై, దివ్యరత్నమయంబుగు
దివ్యరత్నస్తంభశతసహస్రశోభితంబును దివ్యనానారత్నకృతస్థలీవిచిత్రంబును, దివ్యా
లంకారాలంకృతంబును బ్రతిప్రదేశకృతదివ్యపుష్పపర్యంకవిలసితంబును నిత్యవికచ
నానాప్రసవాసవవాసనాస్వాదమత్తభృంగావళీసమున్దీయమాన దివ్యగాంధర్వపూరి
తంబును జందనాగరుకర్పూరదివ్యపుష్పావగాహితమందానిలాసేవ్యమానంబు నగుది
వ్యస్థానమండపంబునందు మధ్యప్రదేశంబున, విశ్వప్రపంచసామ్రాజ్యభారకుఁ డగువి
ష్వక్సేనుండును వెండియుస్వభావనిరస్తసమస్తసాంసారికస్వభావులునుభగవత్పరిచర్యై
కభోగపరాయణులు నసంఖ్యేయులు నగువైన తేయాదినిత్యసిద్ధపరిజనంబులును, యథా
యోగ్యంబుగం బరివేష్టించి నేవింప, గుణశీలరూపవిలాసాద్యనురూపలక్ష్మీసమేతం
బుగాఁ బుష్పసంచయవిచిత్రతమహాదివ్యయోగపర్యంకంబుపై ననంతభోగిభోగాస
నంబున.

122

శ్రీమన్నారాయణదివ్యమంగళవిగ్రహవర్ణనము.

- సీ. ఆత్మప్రదానాహమహామికావయవంబు సౌందర్యపర్వవశంవదంబు
వశదికాముఖగంధితారుణ్యకౌమార మఖిలలోకైకస్వయంసుఖంబు
పశ్యజ్ఞనేక్షణప్రవణామృతోఘంబు నైజదోరంతరాంతగిపురంబు
సిద్ధయోగివ్రాతచేతకప్రపశ్యంబు వందారుదోషసర్వంసహంబు
తే. కరతలోచ్చయఫలనక్రకల్పకంబు, సర్వతోముఖసౌహృదసంప్లవంబు
నగువిచిత్రమహామహం బౌపనిషద, మమరలోచనగోచరం బయ్యె నపుడు. 123
తే. ఆదిపూతువప్రత్యవయవములందు, వితతలావణ్యమగ్న మై వెడలలేని
ఖచరతతి చూడ్కి నితరాంగకములు దార, ప్రవణగుణములచేఁజూట్టి తిగిచికొనియె.
మ. సరసాంభోదము గాఁ దలంతురు రమాసౌదామినీరేఖచే
వరనీలాగము గాఁ దలంతురు మహావక్షస్తటిశోభచేఁ
బరమాంభోనిధి గాఁ దలంతురు చలద్బాహూర్తిసంఘంబుచేఁ
బురుహూతప్రముఖమరాధిపతు లంభోజాక్షు వీక్షించుచోన్.

125

తే. పరమసుకుమారవిగ్రహస్వర్ణమునఁ, బూరుపోత్తముదివ్యవిభూషణములు
పులకితము లైన పని రుచిస్ఫూర్తివలన, విస్తయంబున మునిఁగి రవ్వబుధవరులు. 126

ఉ. పానుపుఁబాముభోగరుచిఁ బర్యేడువెన్నెలవెల్లిచేత స
న్దానము గాంచి యంతికరమాతనుకాంతినవాతపంబుచేఁ
గానుక లంది వేల్పులకుఁ గ్రమ్మగఁ జేసె మహాద్భుతంబు నా
సూనకులాస్త్ర తండ్రినునుసోయగపుంజిగిచ్చిచ్చిఁకటుల్. 127

తే. చిదచిదధిరాజభావై కచిహ్న మైన, కైటభారాతిరత్నకిరీటమునకు
సాహసాక్రమణక్రీడ సలుపఁ బోయి, ఖచరతతిచూడ్కి రత్నలఁ గట్టువడియె.

క. చరణవినతాస్తదాదులఁ, గరుణ విఱికించునపుడ కాని యవనతిం
బొరయనియది యిది పొమ్మని, సురవరు లసురారిమాళిఁ జూచిరి వేడ్కన్. 129

క. నరమకుటరత్నకిరణ, స్ఫురణప్రతిఘట్టనమున భుగ్నాగ్రము లై
మరలి తనుద్యుతులనుమతి, నెరపె సుపర్వులకు విభునినిటచాలకముల్. 130

ఉ. ఆచ్ఛుగఁ బోరిపోరి సగ మై జయ మేది రమాధిపాస్యముం
జొచ్చినచంద్రుగాఁ దలఁచి చూచిరి ఫాలము నోడి తారునుం
జొచ్చినపంకజంబు లని చూచిరి నేత్రయుగంబు భీతిమైఁ
జొచ్చినదర్పణంబు లని చూచిరి చెక్కుల దేవతావరుల్. 131

క. లోలవిలోచనసతతో, ద్వేలకృపాపూరమృదులవీచుల యని ర
వ్వేలుపుఁబ్రోడలు శేషక, యాభునిఁగఱివంకబొమలయాకృతిఁ గనుచోన్. 132

క. సురుచిరలావణ్యామృత, సర మగువక్త్రమునఁ జపలచక్షుశ్శఘర
స్ఫురణమున నొలయుతరఁగలఁ, బురిణించిరి సురలు విభుని భూవిభ్రమముల్. 133

తే. తెగువ లంఘించి తలచుట్టుఁ దిరిగినవియ్యెఁ నిక్కముగ వీను లవధిగా నిలిచినవియ్యె!
తెలియరా దని మతుల సందియము నొంది, రమరు లవ్వెభుదీర్ఘ నేత్రములు చూచి.

క. కేవలకరుణావిషయం, బీవిశ్వము గాన విషయ మెఱుఁగమి నికటి
భావము నొందనివిష్ణు, భూపల్లులు చూచి ముదముఁ బొందిరి దివ్యుల్. 135

క. తిలకోర్ధ్వపుండ్ర కల్పక, విలసన్నవమూలకాండవిభ్రమ మన నా
జలరుహలోచనునాసిక, బలభిత్ప్రభృతులకుఁ జూడ్కిపండువు చేసెన్. 136

క. సితదశనకుందకలిత, స్థితలతికాపల్ల వంబుచెలుపున నరుణ
ద్యుతిమధుర మైనకమలా, పతియధరముఁ బ్రీతిఁ దేర్చెఁ బశ్యజ్ఞనమున్. 137

తే. కమలనాభకపోలరంగములయందు, మకరకుండలమణివిభామందహాస
నవపథూవరపరిణయోత్సవమునపుడు, క్రతుభుజులచూడ్కి పెండ్లిపేరఁటము నేసె.

తే. కర్ణకుండలప్రతిబింబగర్భవతులు, గాన సుస్థితపాండూయమానముఖము
లగుట వీనికిఁ దగు నని హరికపోల, రేఖలకుఁ ప్రీతిఁ బొందిరి లేఖవరులు. 139

- తే. కదిసి యంతఃప్రదేశంబు గాచి యున్న, సనకముఖ్యమహాకవినస్తవముల
మొదలిశ్రీ కారములశంక నొదవఁ జేసె, చేవదేవునివీను లాదివ్యతతికి. 140
- క. ఆకృతసామ్యము గల దని, కాకున్నె నయించు దీని ఘననిస్వన మెం
దాకరముచిందమున కని, శ్రీకాంతుగళంబు నూహ చేసిరి ఖచరుల్. 141
- క. సరసశ్రీభూసీలా, సరళభుజాగ్రహణనియతసంస్థానపుసం
స్కరణ మని తోచెఁ జూపఱ, కరు దై రేఖాత్రయంబు హరికంఠమునన్. 142
- క. సురకరికటమదరేఖా, దరవరణీయద్రులతలఁ దలపించె నభ
శ్చరులకు శార్దూభ్యాకిణ, పరిచిప్పితవిష్ణుదీర్ఘ బాహర్గళముల్. 143
- చ. ప్రణయకృతోపధానవిధిఁ బ్రాప్తము లై నరమాకళావతీ
మణిమయకర్ణకుండలవిమర్దనముద్ర లయత్నసిద్ధభూ
షణములు గాన నమ్రజనసంభరణంబులయందు బద్ధకం
కణములు గా నెఱింగె మురఘస్త్వరుబాహువులన్ సురావళుల్. 144
- తే. దీర్ఘదీర్ఘంబు లగురమాధిపునిబాహు, లతలఁ దిరిగి పరిశ్రాంతిగతము లైన
వేల్పుఁబ్రోడలచూడ్కులు విశ్వవిభుని, వెడఁదనిద్దంపుటురమున విశ్రమించె.
- మ. సురరత్నార్థకవాట మైనహరివక్షోపీధి రక్షోభటా
త్కరశస్త్రాస్త్రనిపాతరేఖల నలంకారంబు గా నెన్ని త
త్పరభావప్రథమానచిహ్నములు గా భావించి రీతూపరుల్
సిరినిం గొస్తుభరత్నహారతులసీశ్రీవత్సచిహ్నంబులన్. 146
- తే. తాఁ గృశత్వంబు నొంది సౌందర్యమునకుఁ, బూర్ణభావరిబు గొల్పెడుపుండరీక
నయనుమధ్యంబు పశ్యజ్ఞనంబు పొగడెఁ, బరమపదపోషకులు పేదపడియుఁదగరె?.
- క. ఉదరస్థితలోకత్రయ, పదజనిపరిదృశ్యమానపార్థక్యం బై
త్రిదశాధిపదృష్టివశం, వద మయ్యె మురారిత్రివళివలనం బచటన్. 148
- ఉ. మువ్వరు దేవత ల్పములు మువ్వరు నేకమ వేఱతత్వ మీ
మువ్వరకంటె మీర దను ముగ్ధుల సాత్తవికారరేఖచే
నవ్వవిధీశహేతుహరినాభిపయోజముచే నెఱింగినా
రవ్విభుదృష్ట్యధీనము తదన్యసమస్తము నొట వేలుపుల్. 149
- తే. బహుమహల్లహరీవిజృంభణమువలనఁ, ద్రిజగదంతర్గి యగురమాధిపమహాబ్ధి
మధ్యభాగంబునందు నున్మజ్జదవని, వద్ద మని తోచెఁ దన్నాభిపద్ద మపుడు. 150
- క. తనచెలువున గెలిచి జయం, బున నొకొ శ్రీభూమికరభములచే సంవా
హనరూపసేవ గొనియెడు, నని విభునిమృదూరుయుగళి నరసిరి దివ్యుల్. 151

క. మధుకైటభకుటిలాసుర, రుధిరార్ద్రములై ననాటిరూపము చెలిపెన్
మధుమధనుతొడలు కాంచీ, మధురారుణమణిమరీచిమహితము లగుచున్. 152

క. అభ్రాశ్యామలహరికటి, విభ్రాజత్కనకశాటి వీక్షకులకు న
య్యభ్రంకషకనకనగో, దభ్రద్యుతివిభ్రమంబు దలఁపం జేసెన్. 153

క. శతమఖముఖులకు నిరలం, కృతి యయ్యును నింపు గొలిపె కృష్ణనిజంఘా
ద్వితయ మది యట్ల వృత్తో, న్నతులకు మఱి వేఱ భూషణంబులు గలవే? 154

సీ. వీనిచెల్వము వార్త విన్నభయంబున ప్రీహిగర్భంబులు విరియకున్నె?
కొమ రెల్ల వీనిచేఁ గోల్పడ్డకాహళు లీశులకడ మొఱి లడక యున్నె?
యెదిరి వీనికి నిర్వహింపనికాశాంజు లొరులతమ్ములకు నోరొగ్గ కున్నె?
యొప్పిదంబున వీని కోడినశరధులు హృదయశల్యవృద్ధ నెరియ కున్నె?

గీ. పోయగముచేత బటు వై నసాబగుచేతఁ, బోల్చ నొండొంటిఁ దమలోనఁబోలుఁగాక
వీని కుపమాన ముండునే వేఱ? యనుచు, విభునిజంఘులఁ బొగడి రవ్విబుధవరులు.

తే. ఆదిపూరుషదివ్యనానాఖిలాంగ, పథపథిక మైనదేవతాపతులచూడ్కి
చేరుగడ యైనతత్పదాంభోరుహములఁ, జెందిచరితార్థభావంబు నొందె నపుడు. 155

సీ. పరమనిత్యైకాంతభ క్తసర్వస్వంబు జలజాలయాహ స్తసౌఖ్యసాక్షి
ప్రాభాతికాంబుజప్రస్ఫర్థమానార్థి శింశాన వేదమండీరకంబు
దీనరక్షావిధాదీక్షాకృతక్షణ మాపవర్గికనిరన్యైకపదవి
సంతతశ్రుతిశిఖాసంమృగ్యమాణంబు శాంతసంయమిజనస్వాంతసుఖము

గీ. కరతలోచ్చయసకలార్థికల్పకంబు, సకలచేతనమూర్ధవాస్తవ్యకంబు
వేలుపులచూడ్కి నొడిచి దక్కోలుగొనియెఁ, బరమపురుషునిశ్రీ పాదపద్మయుగము.

ఆ. లీల నంగుళీప్రణాళీముఖంబులఁ, బ్రణతజనుల కమృతరసము గురియు
నదియ కాఁ దలంచి రమరులు నఖరుచి, స్ఫురితమైనవిష్ణుచరణయుగము. 158

చ. పరుసన కల్పకప్రథమపల్లవముల్ మలినంబు శోణసం
స్ఫురదరవిందరాగరుచిపుంజము సంకుచితంబు శారదాం
బురుహకులంబు దీనిగుణముల్ ప్రకటించినచోట నంచుఁ ద
చ్చరణతలద్వయంబునకు జాతమహాద్భుతు లైరి దిక్పతుల్. 159

సీ. విశ్రాణనాభ్యాసవిధికిఁ గల్పనగంబు వికసనావేశంబు వినఁగఁ దమ్మి
శ్రితతాపహృతి నేర్చుమతి నాతపత్రంబు, త్రిజగజ్జయక్రియ చెలువఁ బడగ
చిత్రశౌర్యంబు నేర్చికొనంగ వజ్రంబు నవనతాలంకృతి కరిదరంబు
లతులలావణ్యసుధాబ్ధిఁ గాన యుషంబు నైశ్వర్య మెఱిఁగింప నంకుశంబు

గీ. నాశ్రయించి యున్న నగు నిక్క మిది యని, యుల్లములు దలిర్పనూహ చేసి
రఘురవరులు విభునియంఘ్రితలంబులఁ, జెన్నుమిగులుకుశలచిహ్నములకు. 160

చ. హరుఁడు శిరంబుపై నిడి సమాదరణంబు ఘటించినప్పుడుం

జొరసినకందు కార్యమును బోదొకొచంద్రున! కీమురారిన

చ్చరణము లాశ్రయించునఖచంద్రులు పూర్ణులు నిష్కళంకులున్

హరిసరియాశ్రయంబు గలదా యది దివ్యులు మెచ్చి రాత్తలన్.

161

వ. ఇద్విధంబున నఖిలచేతనచేతోవలొకనలొభసీయసర్వాంగసుందరుండును, నిత్యనిరవ
ద్యనిసర్గదివ్యాద్యుతాచింత్యతారుణ్యలావణ్యమాధుర్యగాంభీర్యనైర్య ధైర్యాద్యనంత
కల్యాణగుణరత్నరత్నాకరుండును, ఆత్మానురూపసుతుమారసుఖస్పర్శసుగంధబంధుర
దివ్యభూషణభూషితుండును దివ్యమూర్తిధర పాంచజన్యసుదర్శనకౌమోదకీనందకశా
ర్జాదిదివ్యాయుధనేవ్యమానుండునునై, నిజోత్సంగసంగరమాసమాహితాత్మపరస్పర
నిరీక్షణమధుర సార్ద్ర ప్రణయనవ్యతరదివ్యరసానుభవంబునం గాలంబు నంతర్భ
వింపం జేయుచు, మధురగంభీరభావగర్భితమందహాసవిలాసవికాసితదివ్యవదనా
రవిందకోభానుభావభావితం బగుచు నిగుడునిజదివ్యామలకోమలావలొకనలీలాలస
వాగమృతస్యందంబున నఖిలజనహృదయాంతరంబులునాపూరితంబులుగావింప, నకల
కార్యకారణైకకారణు నశేషచిదచిదంతరాత్ముం బరమాత్ము నఖిలేశ్వరేశ్వరు నసీశ్వ
రు నఖిలైకసాక్షి నఖిలవాక్తానసాగోచరామేయప్రభావునిఖిల హేయప్రత్యసీకుం
గల్యాణగుణైకతానస్వరూపుం బురాణపురుషుంబురుషోత్తముంబుండరీకాక్షుసమస్త
చేతనైకాభిగమ్యుసర్వప్రకాశైకనిరతిశయభోగ్యు నాశ్రితవత్సలునావత్సఖుననాథ
నాథుం గృపాలీలాపరాయణు శ్రీమన్నారాయణుం గాంచి, మహేంద్రాదిబృం
దారకు లాపాదచూడంబు నాచూడపాదంబునుం గాఁదదఖిలావయవంబులవెల్లివిరి
యునమందసౌందర్యసముత్తేజసద్యోలావణ్యామృతరసపూరంబునాత్మీయనిశ్చలదృష్టి
నాశంబుల వెక్కసంబుగంగ్రోలుచునిరస్తసమస్తాంతస్తావులు నిస్సీమపరమానందజలధి
నిమజ్జమానాంతరంగులుం బ్రకృష్టసంతోషబాష్పధారాస్థాలంబచుంబితోరస్కులుం
బ్రహ్మప్టరోమాంచకంచుకితసర్వాంగులునగుచు నత్యంతసాధ్వసవినయావనతసర్వాం
గంబులతోఁ దదీయదివ్యపదపీతోపాతప్రదేశంబుల నంతంతం బునగిపునస్సాష్టాంగ
దండప్రణామంబు లాచరించి లేచి ఫాలకీలితాంజలిబంధంబులతో గద్గదకంఠంబు
లతో నిట్లని వినుతించిరి.

162

❖ దేవేంద్రాదులు శ్రీమన్నారాయణుని స్తుతించుట. ❖

భుజంగప్రయాతము.

నమస్తే సమస్తై కనంతవ్యమూర్తే నమస్తే సమస్తవ్యనాద్యంతకీర్తే

నమస్తే ప్రశస్తోల్బణజ్ఞానమూర్తే నమస్తే నిరస్తాంఘ్రినమాఖిలార్తే.

163

వ. అని పెండియు.

164

క. సేమమున నఖిలచిదచి, త్రోసిమంబున కాత్మవగచుఁ దోపించుటచే
నేమై పరులై నర్వమ, వై మెరసెద నీ వొకండ వంబుజనాభా!

165

క. కారణముకంటెఁ గార్యము, వేరై కలుగమికిఁ గాదె వేదాంతంబుల్
నారాయణ యీవిశ్వము, కారణ మగు ని న్నొకండ కా వచియించున్.

166

క. దిక్కుగఁ బుట్టెద ననునీ, యొక్కమనోరథము మొదల నొగిఁజెలిసి కదా;
యొక్కటి చెలిసినఁ జెలియుం, దక్కటినర్వంబునను బ్రధానపుఁబలుకుల్.

167

క. దేవతల వీని మూఁటిని, జీవుఁడ నగునేన చొచ్చి చేసెద రూపా
ఖ్యావివరణ మనునీతొలు, భావము గనఁబడిన నినుఁ బ్రపంచము చెలియున్.

168

క. ఆరూఢవేదశిఖలం, దా రై బ్రహ్మత్వసత్వదప్రముఖంబుల్
కారణము చెలుపఁ జాలక, నారాయణ! నీవిశేషనామము గోరున్.

169

లే. ఈశభవధాత్మ కతచేత నెల్లఱగము, నొకఁడ యని కాదె భవధాత్మకముఁ గంట
కించనుల 'నేహ నానాస్తి కించ' నాది, వాక్యములు విశ్వవైవిధ్యవారకములు.

170

క. పరమును నపరంబును మఱి, పర మై యపరంబు చెలుపఁ బడుననుశంకన్
బరమేశ! నీకు నధికము, సరియును లే దని విశేషకాస్త్రము చెలుపున్.

171

చ. తివుటఁ బయోధు లేడు గణుతించినచోటఁ దదూర్తి ఘేనదీం
దువులు సమంబు గానిగతి తోయరుహేక్షణ విశ్వ మింకయున్
భవదయుతాయుతాంశశతభాగకళాస్థిత పెట్టు నీసమం
బవు నని కాదె నీకు నిగమామగ్రము లెన్నెడు నద్వితీయతన్.

172

క. నేసి మఱి తాన క్రమ్మఱి, గ్రాసము గొనునేతపురువుగతి నీకలుగం
జేసినయీవిశ్వమును ర, మాసఖి! మ్రింగుదువు నీవ మరలన్ లీలన్.

173

ఆ. హః ర్దపద్దవీధి నాహంతవాస్తదా, దృష్టగుణవిధానజుష్ట మైన
యాపనిషద మైనయలదహరాకాశ, మీవ యగుటఁ గాంతు రీశ!బుధులు.

174

సీ. బోధాశ్రయత్వంబు బోధమాత్రత్వంబు రూపించుశ్రుతులవిరోధ ముడిసి
యద్వితీయత్వంబు సంతరాత్మత్వంబుఁ జాటుప్రాబలుకులజగద ముడిసి
గుణానిధానత్వంబు గుణవిహీనత్వంబుఁ గలిగించుచదువులకలహ ముడిసి
దేహసాహిత్యంబు దేహరాహిత్యంబు వచియించునొడువులవై ర మణచి

గీ. సాత్వికస్పృతిత త్వంబు సంపదింప, నైకమత్యంబు గాంచుయధార్థవిదులు
తత్త్వమున నిన్నుఁ గనుఁగొని తాపకాంక్షి, పద్మముల నేల నిడుతురు పద్మనయన!

క. పరత త్వసమస్వేషణ, పరులై వెరవు గలవారు పదిలంబుగ నీ
చరణములచొప్పు పదలక, తిరిగి తిరోహితుని నిన్ను చెలియుదు రీశ!

176

క. ఊహింప సకలచిదచి, దేహివి నీ వగుట లెస్స చెలిసినమీఁదన్
సోహ మనరాదో! మరి దా, సోహ మనఁగరాదో! బుధున కంబుజనాభా!.177

సీ. రూపింపఁబడునీస్వరూప మిట్టిది గదా జ్ఞానంబు నీకుఁ బ్రధానగుణము
పరమేశ! నీజగత్ప్రకృతిభావం బెద్ది యది శక్తి నీకు రెండవగుణంబు
పేర్చితో స్వాతంత్ర్యబృంహితకర్తృత్వ మై శ్వర్య మనఁగ మూఁడవగుణంబు
సకలప్రపంచంబు సతతంబుఁ జేయుచో నలయమి బలము నాలవగుణంబు

గీ. జగదుపాదాన మయ్యనిశ్చలత వికృతి, నందమియు వీర్య మనఁగ నేనవగుణంబు
కార్యకరణంబు నెడ సహకారి నొకటి, నభిలషింపమి తేజ మాటవగుణంబు. 178

చ. గుణములు నీకనంతములు కోకనదోదర! యాదిభారతీ
గణితము లందులోఁ బ్రథమగణ్యము లై చెలువారు నెవ్వి త
ద్గుణములు దార యన్యగుణకోటి సమస్తము గుక్షిఁ దాల్చుదు
ద్గుణగణదూర! నీవు నిజకుక్షిఁ బ్రపంచము దాల్చుకై పడిన్. 179

తే. అల్పసంకల్పలీల నయ్యఖిలమునకు, సృష్టిరక్షాలయక్రియల్ సేయు దీవు
సహజతేజోబలై శ్వర్యశక్తివీర్య, గుణము లవి యెట్టియవియొ ముకుంద! నీకు. 180

క. నీమహిమాబ్ధికణస్థిత, మై మెఱయుప్రపంచ మిది యనంతం బనినన్
నీమహిమానంతత్వము, కైముతికన్యాయ మనుట గాదె? ముకుందా?. 181

క. దనుజాంతక! కాతస్కుత, జన మనవరతానుభూతి శాస్త్రంబులచేఁ
గని గ్రుడ్డియు వినిజెవుడును, జనవరి నీమాయ కింక నసాధ్యము గలదే? 182

ఉ. ఎవ్వరు మాట మ మ్మెఱుంగనీదు యథాకథితస్వరూప మై
యెవ్వఁడ వౌట నిన్నెఱుంగ నీ దనుభావ్యతఁ దోచి యైనఁ దా
నె వ్వరి దౌటఁ ద న్నెఱుంగనీదు ధ్రువం బగువెల్లిదొట్టు నీ
ద్రెవ్వనిమాయలో మునిఁగి తేలెడుమీలము గామె? యీశ్వరా!. 183

చ. ఊణమునఁ జేయుచేత యజకల్పశతాయుతభుక్తిఁ బో దను
ఊణమును బుణ్యపాపములు సంతత మై యొనరించుచొప్పు త
త్తణ మగునిమ్మహాభయదసంస్మృతికిన్ భువదంఘ్రిపంకజ
ప్రణతి యొకండు దక్క మఱి పారము గల్గునె? భక్తవత్సలా!. 184

క. అని మఱియుఁ బెక్కుఁజెఱుగుల, వినుతింపఁ గృపార్ద్రదృష్టి వీక్షించి ఘనా
ఘనగంభీరస్వనమున, దనుజకులధ్వంసి దేవతాతతి కనియెన్. 185

క. డేమంటే మీ కిందఱి?, కేమిటి కరుదేరవలసె ని? ట్లనుడు సుర
స్తోమానుమతి బృహస్పతి, తామరసోదరునియెదుటఁ దాఁబ్రాంజలి యై. 186

క. దేవ! సకలైకపాక్షివి, నీవెఱుంగని దొకటి కలదె? నిక్కం బిప్పు డే

- మై విన్నవింప విను టిది, మావలనం గలుగునట్టిమన్ననఁ గాదే? 187
- క. మాంధాతృమహీపతి దృఢ, సంధామతి నుగ్రతపము సలుపఁగఁ దత్తె
జోంధీభూతం బై ని, ర్భంధంబునఁ బొందినది ప్రపంచం బెల్లన్. 188
- ఆ. ఇంద్రపథము నొండె నితరపదం బొండె, నతని కెద్ది యిష్ట మది యొసంగి
భువన ముద్ధరింప నవధరింపుము దేవ!, యిదియె మనవి మాకు నిష్పాదనిన. 189
- వ. దరహాసితలసితవదనారవిందుం డగుచు మత్పదభక్తుం డైనయతనివలన నొరుల కెవ్వ
రికిం గీడు పొంద దట్లగుట నిశ్చంక మరలి చనుం డిదె యతనితపంబు నివారింపుదు
నని కృపావలోకనంబునం బరితృప్తులం జేసి యవిషినం గృతార్థులై మహేంద్రాది
బృందారకముఖ్యు లానందంబున నానందకపాణి కంతంతం బునగపునగప్రణామంబు
లాచరించి వెడలి నిజనివాసంబులకుం జని యనంతరంబ. 190
- సీ. దివ్యవిగ్రహకాంఠిదిగ్విధూవితతికి, హరిసీలవల్లరు లభినయంపఁ
జేరురంబునయందు బెడఁ గైనకొస్తుభం, బెల్లచోఁ గలయ నీరెండగాయః
బింజించి కట్టినబిగువుపచ్చనిపట్టు, తొలుకారుమెఱుంగులఁ దుఱుంగఁగింప
నిడుదహస్తములఁ బూనినశంఖచక్రంబు, లినచంద్రదీప్తుల నీనికొనఁగ
- గీ. శిరసుమకుటంబు నింగిఁ జిత్తరువు గొలువ, గల్లములఁ గుండలద్యుతి వెల్లి గొనఁగఁ
గలికితెలిసోగకన్నులఁ గరుణ చిలుక, జనవరునిమ్రోల శౌరి సాక్షాత్కరించె. 191
- వ. ఇట్లు గరుడవాహనారూఢుం డై యారూఢదివ్యమునిసేవ్యమానుండై యభిలభువనా
వనదక్షుం డై పుండరీకాక్షుండు ప్రత్యక్షం బగుటయు. 192
- కా. మార్వాశ్చర్యభయంబు లుప్పతిల సాష్టాంగంబు గా మ్రొక్కి యు
త్కర్షింపంగఁ దరంబు గానియొకయంతస్సౌఖ్యమున్ బొంది పై
వర్షింపం బ్రమదాశ్రుపూరము కరద్వంద్వంబు నొక్కొంత గా
శీర్షంబుం గదియించి సాంద్రపులకశ్రేణీపరీతాంగుం డై. 193

ఁకఁక మాంధాత శ్రీమన్నారాయణుని స్తుతించుట. ఁకఁక

దండకము. శ్రీ వల్లభా! గల్లభాగద్వయాదర్పణా త్యర్పణాలాక! లోకక్రయత్రాణలీలా
కళాదక్ష! దక్షాత్మజాభర్తృచూళిపరిష్కారమందారమాలాభవత్పాదనిర్మత్పయో
ధార! ధారాసహస్రాంశుదీప్తప్రభాభారదూరీకృతారాతిదైతేయ నాథావరోధాం
జనధ్వాంతసంతాన! సంతానభూజప్రభాపాదపార్థిప్రజాభీష్టవస్తప్రదానప్రకస్తా! సమ
స్తాత్తభావానుభావంబు నీవంబుజాతాక్ష! కైకొన్న పైకొన్న నీమాయ నేమాయథా
మానముంగానఁగా లేక నానానుసంధానసంధానుబంధానుబంధాంధకారంబుచే
నిన్నెఱుంగం డెఱుంగం దరంబా? భువి జిత్తగర్తంబునం గర్తృతాహంకృతిన్
జీవబీజంబు సంకల్పరూపాంకురం జౌచు నుద్దామకామాదికాండప్రకాండంబు

లడ్డంబుగాఁ బుత్రమిత్రాదిపత్రంబులం జొంపమై సంపదల్ మవ్వపుంగ్రొవ్విరుల్
 గాఁబునర్జన్తకృద్బీజసంయోజనామాత్రపాత్రంబుగాఁగర్తమర్తంబునం బండ నొం
 డొంటి కంటైనయీమేను లన్నానులం దట్ట మైనట్టినిస్సారసంసారఘోరాటవీవాటిక
 న్నిర్గమింపంగ మార్గంబు లే కెమ్మెయిం ద్రిమ్మరం గండ్లు ముండ్లుం గొనన్ నొప్పిచే
 నెవ్వగం గూలుచుం దూలుచుం తద్వ్యపాయం బుపాయంబునం జెందు టానందమై
 తోఁచు నందంద మై నింద్రియద్వంద్వసంప్రాప్తిచేఁ దప్తులమైనమానేరముల్ దూర
 ముల్ చేసి యాశీవిషాధీశశయ్యా! మదీయాపదల్ పాపవే! పాపవేగోదయం బింక
 మమ్మింక నాలింపఁ బాలింపఁగా దిక్కుద క్కెవ్వరే! నవ్వరే చీఁకునుం జీఁకుఁజే
 యూఁతగాఁ జేత! కీదృశ్యనిశ్చయంబునంద్వత్ప్రభావంబు భావంబునం దాన కానంగ
 లేఁ డొక్కరుం డొక్కరు న్తుక్తునిజేయఁగా శక్తుఁ డే? యుక్తిసంధిత్వ మాత్సర్య
 బద్ధకబుద్ధి నికల్పించికించిత్పరిజ్ఞానముం గాన గా లేనిదుర్వారదుర్వాదులంగా దనం
 జాలి లీలాకలోతేకతన్నైకతాపాద్యమానుండ వై యెన్న నుద్యోగి వై నీతవిద్యా
 గతిన్ లోకమున్ దూరితాలోకముం జేసి చీకాకుగాఁ గాకు నేయంగ నేపోకలం
 బోక యేకాకులై యాకు లైశ్వర్యకార్యంబువర్జించి పంచేంద్రియాదిప్రపంచంబు
 నిర్జించి మోహంబులం గోసి దేహంబులన్ బూర్ణగేహంబులన్ రోపి శీతాతపాభీ
 రులై జీర్ణపర్ణానిలాహారులై ఘోరతీవ్రప్రభాచారచాతుర్యధుర్యు ల్పహయోగివ
 ర్యుల్పదాగాధసంబోధ సంబాధనిర్బాధహృద్విధులన్ నిన్ను శోధించియున్
 గట్టిగాఁబట్ట లే రన్న మమ్మెన్నఁ గానేల? యేలా వృథా గాధలింకన్? భవాంధాంధు
 మూలంబులం గూలియుక్కేది దిక్కేదియున్ లేనిమూఢు వ్విరూఢానుకంపాగుణా
 విధులం జేసి నీ పుద్గరింపంగ దా రెంతయున్ నీపదారాధనాసాధనాసక్తులై భక్తిసం
 యుక్తులై ముక్తులై శుద్ధ మిద్ధంబు వేదప్రసిద్ధం బసూయం బమానం బమేయం
 బజేయం బవాచ్యం బమోచ్యం బనాశం బనీకాశ మేసౌఖ్య మాసౌఖ్యముంగాంతు
 రజ్జాలయాకాంత! యేక్రంతలన్ వ్రంతలన్ రంతలం జెందలే న్గుందలే నింకనేఁ
 గింకరత్నంబు తత్వంబు గాఁ జూచెదన్ దాస్య మాశాస్యముంగా నపేక్షించెదన్
 భృత్యకృత్యంబు నిత్యంబు గాఁ గోరెదన్ సేవకత్వంబు సత్త్వంబు గా నెంచెదన్
 దావకీయార్హ నిర్హేతుకారుణ్యగత్యైకవీక్షం గటాక్షింపవే! శిష్టరక్షాపరా! దుష్టశిక్షా
 కరా! ధర్మసంస్థాపకా! శర్మసందీపకా! భక్తకర్తచ్ఛిదా! ముక్తిమర్తప్రదా! 19

సీ. తృష్ణాపరుం డైనతెరువరి తియ్యనిమున్నీటినలిలంబు లెన్ని గ్రోలు
 నిఱుపేద యగువాఁడు నిర్బరగిరి జేరి జాతరూపం బెంత సంగ్రహించు
 గణనాపరుం డైనగణికుండు సమకొని రిక్కల నెన్నింటి లెక్కవెట్టు
 లంఘనోన్ముఖుఁ డైనజంఘాలు డొక్కరుం డిమ్మహీపలయంబు నెంత గడచు

గీ. నట్టిదయ పో యనంతకల్యాణగుణస, మృద్ధుఁ డగునిన్ను ననుబోఁటియెంత పొగడు
 సంతమాత్రయుఁ బొగడుట కేదియెఱుక?, యెఱుక నేఁ డిఁకఁ గలుగు నేఁ యీశ్వరేశ

చ. తొలుదెసవేల్పుమానికపుఁ దోరపుఁగాఁతికి మేలుబంతి కొ
మైలకమొయిళ్ల వన్నియలమొల్లమికిం దగుపుట్టినిల్లు గుం
పులుగొనుతోరపుంబసిమి బూమియచూపు విడంబనంబు నీ
బలితపుమేనిచాయ కనుఁబండువు నా కొనరంచె నచ్చూతా?.

196

చ. ఆసుజలవర్గముం జలరుహంబులు నీశ్వర! తారు శారదో
ల్లసనముఁ బూని యైన నవిలంఘ్యతమశక్తమీలనంబు రా
జసప్తతికల్పియందలి ప్రసాదము నొందక యుండునట్టిసీ
యసమపదాబ్జయుగ్మ మలరారెడు మామకమానసంబునన్.

197

చ. సురనదికంటెఁ దార తొలుచూలుసుమీ యని యెల్లవారికిం
జిరతరథాశ్శతశ్శమునఁ జెప్పక చెప్పెడుభంగిఁ బొల్పునీ
చరణబీసప్రసూననఖచంద్రమరీచులు పర్వి నామదిం
దొరలుతమంబు వో నడిచెఁ దోయరువోత్పలబంధులోచనా!.

198

చ. సిరియును ధాత్రియున్ శయకుశేశయయుగ్మములం బ్రవీణ లై
సరసత నొత్తుచోఁ బొదలి సంకులముత్పులకాంకురావళిల్
బెరసినయప్పు డీమెఱుంగుఁ బిక్కలు నిక్కము దాల్చుకుండునే
యురగశయాప! పాదకమలోచితకంటకనాశభావమున్?.

199

ఉ. అందము లైనసీతొడలయాకృతిశోభ వహింప లేనియా
నిందకుఁ జాలమిన్ నిలుపునీ అగుటెంత యనంతికంబముల్?
నందితభక్తలోకయతులం బగునీభవదూరుసామ్యముం
బొందఁ దలంచుధూర్తమతిఁ బొందె నధోగతి హస్తహస్తముల్.

200

ఉ. కన్నులపండు పై ధగధగంజిగిరంగు దురంగలింపఁగాఁ
జెన్ను వహించునీపసిఁడిచేల వహించిన నీలవర్ణ! నీ
యిన్నెఱిఁ జూడ మీఁదినగ మెల్ల ఘనాఘనపంక్తి పర్వి పై
కొన్నమెఱుంగుబంగరపుకొండగలిం దిలకించె నెంతయున్.

201

ఉ. లోకము తెన్ని యన్నియును లోఁగొనియుం దనలేమిఁ జూపునీ
యాకృశమధ్యభాగ మిపు డీక్షణలత్యము గా దటంచు నే
నోకమలేశ! లే దనుట యుక్తము గా దలబ్రహ్మఁ గన్ననా
శీకములోడి పొక్కిలికి లేమి ఘటిల్లెడునట్లు గావునన్.

202

చ. పొలుపుగ మధ్యదేశమునఁ బూనినకొస్తుభ మెఱ్ఱిచాయలన్
ధశధశితద్యుతుల్ గొలుప దైత్యవిమర్దన! నీయురంబు ని
ర్మలరుచి గూడఁ బొల్చె నడుమం బ్రతిబింబితబాలభాసుమం
డలము వెలుంగఁ బొల్చుయమునానది గన్నప్రాదంబుకై వడిన్.

203

- చ. దళితమహేంద్రనీలరుచిదాయకవిగ్రహ! నీగభీరతా
జలనిధిభావముం దెలుపఁ జాలినలక్షణలక్షితంబు లై
యలవడెఁ గంకణాంకితము లై సముదంచితశంఖచక్రసం
కలితము లై యభంగపరిఘాసమతుంగభుజాతరంగముల్ . 204
- చ. తనసుషమావిశేషములఁ దప్పక శంఖములం జయించుటం
దనికినకీర్తిరేఖలవిధంబున నుజ్జ్వలకాంతిఁ బొల్పునీ
యనుపమతారహారలతి కాపరికల్పిత వేల్లనంబుచేఁ
గనుఁగొన నొప్పు నీ కిపుడు కంధరకంధరవర్ణబంధురా! . 205
- చ. వెడవెడ క్రొత్తక్రొత్తమొగి విచ్చినకెందలిరాకుఁ గెంపు చూ
పెడుజిగి గల్గినీయధరబింబమరీచులు దొంగలింప నీ
బెడఁగు పహించునెమ్మొగము పేరిటిపున్న మచందమామకున్
సడలనిదట్టపుం బొడుపుఁజాయ ఘటించెడు నంబుజోదరా! . 206
- చ. తిలకితదంతకాంతు లనుతీవమెఱుంగులు సుస్వరాఖ్యగ
ర్జలు గలనీనచోమృతరసంబులు పైఁ గురియంగ నామదిం
గలభవతాప మెల్ల విడి గ్రమ్మవె యంగకదంబకంబులం
బులకనవాంకురంబు లివి పొం దగురీతి గదా! గదాధరా! . 207
- ఉ. ముద్దులు గుల్కునీభువనమోహనకుండలరత్నదీధితు
ల్లదటిలాగు మై ధళధళం బొలుపారెడుభంగిఁ జూడఁ గాఁ
దద్దయుఁ జెన్ను మీరెడుఁ బదప్రణతావనకేళిలాల! నీ
నిద్దపుఁజెక్కుటద్దముల నిల్వక జాఱుచుఁ బ్రాకుకై వడిన్ . 208
- ఉ. క్రొవ్వున మచ్చరించి తుద గూడక వే శరణార్థిబుద్ధితో
నివ్వుటిలంగ నీమొగము నెమ్మదిఁ జొచ్చి వెలుంగుమవ్వపుం
గ్రొవ్విరితెల్లదామర లాకో! యనఁ గాఁ దగి చక్రహస్త! లే
నవ్వు దొలంకునీదునయనంబులు నామదిఁ జూఱలాడెడిన్ . 209
- ఉ. నాసిక పేరిమవ్వపుటనంటికిఁ బైబొమ లాకు లయ్యె ను
ల్లాసము చూపులేతమొవులాగు మెయిం దిలకంబు గల్గెడుం
బ్రాసవగంధ మింకు నని బంభరడింభకపజ్జి చేరున
జ్జై సకలేశ! నీదునిటలాలకజాలక మింపు గొల్పెడిన్ . 210
- చ. అభయవిత్తిధుర్య! కరుణామృతవర్షము చూపుమేఘున
న్నిభుఁ డగునీకు నీవివిధనిర్తలరత్నకిరీటభూషణ
ప్రభలు ఘటించు చున్నయవి భక్తమయూరమహోత్సవంబు గా
నభినవపాకశాసనశరాసనవృష్టికళాకలాపముల్ . 211

ఉ. ఉల్లము చల్ల నయ్యె మొద లూడె మనోరథముల్ జగంబుపై
నొల్లమి పుట్టె చేరుగడ నొందితి నీశుభదివ్యవిగ్రహ
భ్యుల్లసనాపలోకనసుఖోదధిలోపల నోలూడుచుం
దొల్లిటివాడఁ గానిగతిఁ దోయరు హేతుణ! సంతసించెదన్. 212

చ. తెలియనిభూర్తవర్తనులు తెంపరు లై తమయుక్తిభంగులన్
బలుకుట గాక నిక్కముగ భక్తివశం డగునిన్నుఁ జూడఁగాఁ
గలుగుటకంటె నొండొకసుఖంబును గల్గునె? కల్గ నిమ్ము! నా
తలఁపున కింపు గా దిదియ తప్పక కల్గ ననుగ్రహింపవే! 213

క. అని భక్తిపరతఁ గ్రమ్మఱ, వినతుం డగునృపునిఁ జూచి విశ్లేషకగురుం
డనుకంపమై ఘనాఘన, ఘనగర్జనాస్వరవిధావికస్వరఫణితిన్. 214

శ్రీమన్నారాయణుండు మాంధాత ననుగ్రహించుట

తే. తువలయేశ్వరచంద్ర! నీకోరినట్లు, మోక్షఘంటాపథం బైనమునివరైక
దుర్లభాస్తత్పదాంబుజోద్భూతభక్తి, గలుగు నీ కింక నాయనుగ్రహమువలన. 215

వ. అస్తదీయమాయావిమోహితం బైనజగజ్జనంబు యధార్థంబున నన్నెఱుంగను మత్ప
దప్రాప్తిరూపమోక్షంబు గొనను నెఱుంగదు నీకుమదీయమాయాజయంబునుమత్ప
దప్రాప్తిసాధనం బైన మదీయపదభక్తియు నొసంగితి నెప్పటిగతి రాజ్యపరిపాలనం
బు సీయుచు మద్భక్తియోగనిష్ఠుండ వై యుండు మని కృపావలోకనసుధాధారల
నభిషిక్తునిం జేసి భగవంతుం డంతర్ధానంబు నొందినం గృతార్థుం డై. 216

శా. చేసెం బ్రాజ్యము గాఁగ రాజ్యము నృపశ్రేష్ఠుండు ధీనిష్ఠుఁ డై
త్రాసాపాదితదోషదూరఫణరత్నద్రత్నగర్భాసము
ద్భాసిస్వీయభూజాభుజంగమనిపీతకూరవీరారికాం
తాసోల్లాసవిలాసహాసనికరోదంచత్పయగిహూరుఁ డై. 217

క. కవితావిచక్షణత గల, కవి కంఠవిభూషణముగఁ గైకొనవలయుం
గవివరనృసింహవిరచిత, కవికర్ణరసాయన మనుకావ్యము దీనిన్. 218

ఆశ్వాసాంతము.

శా. ప్రస్తుత్యప్రవిభుల్ల హల్లకరుచిస్పర్ధాశుహస్తాభయ
ప్రస్తారప్రతిభారితానతనమగిపర్యాయనాదోద్యమ
ప్రస్తావోద్గమకప్రతీకవిలసత్ఫలస్తలాద్రిస్ఫుట
త్కస్తూరీతిలకోపలక్ష్మీతదళత్కల్హారవారత్రపా. 219

క. ఆదిమశతకోపాది, ద్వాదశనిజసూరివిరచితద్రావిళగ్రం
భాద్యతసతతశ్రవణా,స్వాదకళాముక్తముక్తసామవిభేదా.

220

మాలినీ. శతశతరవితేజా సర్వరాజాధిరాజా
నతజనసురభూజా నాభిదీప్యత్ప్యయోజా
సతతమహితభూమా సత్యసంపూర్ణకామా
చితిసుతకులభీమా దేవతాసార్వభౌమా.

221

గద్య. ఇది శ్రీమద్భట్టపరాశరదేశికేంద్రచరణసరసీరుహసేవకోపసేవక నరసింహనామ
ధేయప్రణీతం, జైనకవికర్ణరసాయనం బనుకావ్యంబునందుఁ దపశ్చరణంబును, శ్రీమత్
వర్షా శిశిరర్తువర్ణనంబులును, అప్పరస్సమాగమప్రకారంబును, నృత్యప్రపంచంబును,
సముద్రవర్ణనంబును, వైకుంఠవర్ణనంబును, భగవద్దీప్యమండపవిగ్రహవర్ణనంబును,
స్తోత్రంబును నన్నది సర్వంబును పష్టాశ్వాసము.

కవికర్ణరసాయనము సంపూర్ణము.

